

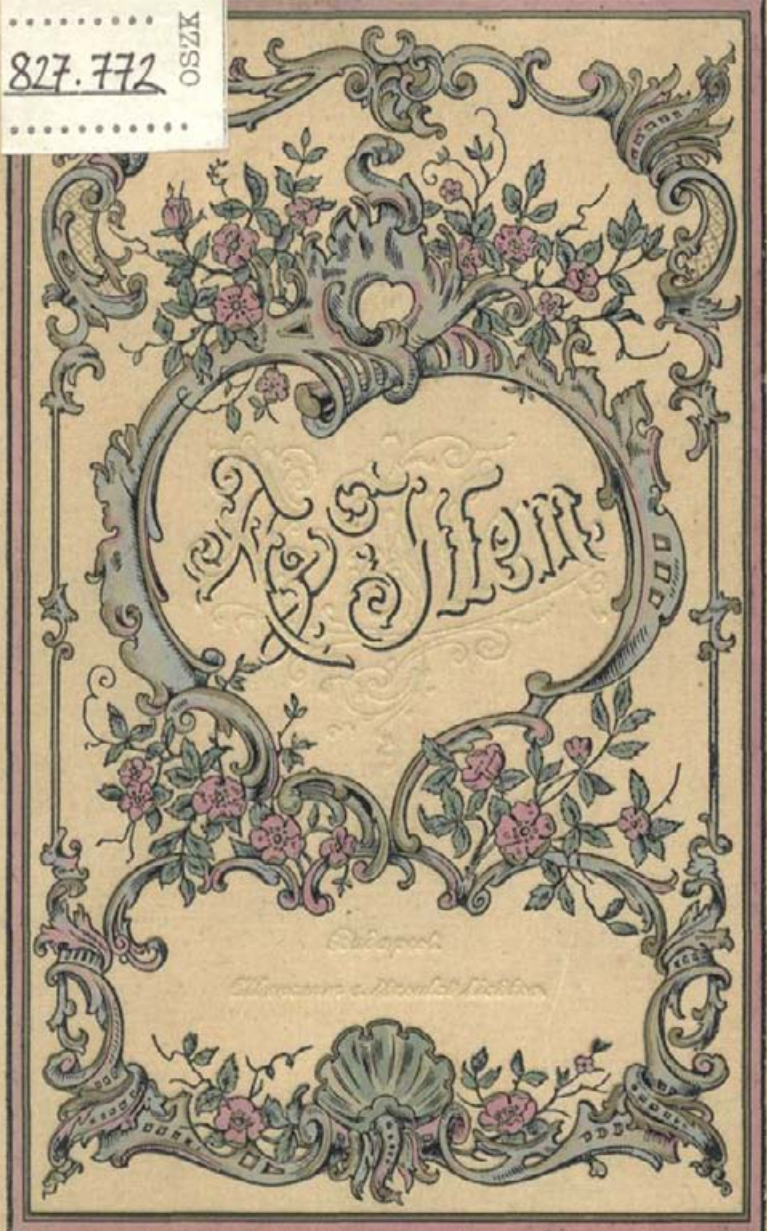
827.772

OSZK

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِیْنَ

Calligrapher

Calligrapher & Master of the Art

OSZK

Nemzeti Széchényi Könyvtár

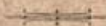
ILLEM
A JÓ TÁRSASÁG SZABÁLYAI

UTMUTATÓ A MŰVELT TÁRSASÉLETBEN

IRTA

EGY NAGYVILÁGI HÖLGY

NEGYEDIK TETEMESEN BŐVITETT KIADÁS

BUDAPEST

AZ ATHENAEUM R. TÁRSULAT KIADÁSA

OSZK

827.772

ELŐSZÓ.

Bár néhány évvel ezelőtt már tetemesen bővítve jelent meg „Az Illem“ 3-dik kiadása, jelenleg egy 4-dik kiadás vált szükségessé. Azonban e pár év alatt ismét annyi újjítás történt a társadalmi téren és közvetve az »etiquette« terén, hogy az egész művet alapos átdolgozásnak kellett alávetni. Eddig husz fejezete volt, most van huszonhat.

E kibővítés következtében kimerítőbben lehetett tárgyalni egyes kérdéseket, melyek naponta nagyobb fontosságra jutnak.

»Az illem« már eddig is sok ezer barátot számított az olvasó közönségben. Reméljük, hogy ezen új alakjában még az eddiginél is szivesebb fogadtatásban fog részesülni.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

ELSŐ FEJEZET.

Mi az »illem«, az »etiquette?« — Az udvariasság mint az élet tudománya. — A jó modor szükségéről. — A jó modor jellege. — Az »úr,« az »úri hölgy.« — Az »etiquette« szó eredete.

A férfiak alkotják a törvényt,
a nők a szokásokat.

Sigur.

Mi az »illem,« az »etiquette« és mit jelent a szó? Az általános hamis felfogás szerint merő külsőségeket; pedig lényegében nem egyéb, mint a helyes magaviselet, jó modor és igaz udvariasság katechizmusa. Kellemetlen hangzásúvá tisztán azoknak hamis felfogása tette, kik benne csak feszélyező szabályokat látnak és azt mondják: mindenki azt tegye, a mit neki tenni tetszik. De hová jutna akkor a társadalom? Mások meg össze-vissza olvasnak minden munkát, mely e tárgyra vonatkozik s nem bírván nevelésüknél fogva helyes tapintattal, csak félszegségüket növelik ez olvasmány által,

mert soh' sem tudják, mikor kell alkalmazniok a »betanult« illem-szabályokat.

A mai etiquette századok lassú fejlődésén, csiszolásán alapúl; az ember értékelése, tiszteletben tartása, képezi legbensőbb lényegét. Az udvariasság e tisztelet egyenes kifolyása és az igaz udvariasság nem az egyén rangjához képest fokozódik vagy csökken, hanem mindig egyenlő marad, a magas születéssel szemben sem nyilvánul másként, mint a szerény sorsú személy iránt.

A nemesebb fajta emberekben a jóság és illem-érzék soha sem hiányzik, de a társadalmi szabályok ösmerete ezen illem-érzéknek megadja a kellő befejezést, mintegy a képnek a kellő szint és keretet.

A társadalmak növekedtével ezen szabályok száma is nagyobbodik. Számptalan újítás lép életbe, melyről tudomással kell birni mindazoknak, kik társadalmi életet élnek, de még olyanoknak is, kik elvonult magányban töltik napjaikat, nehogy adandó alkalommal, ha váratlanul oly helyzetbe jutnak, a midőn »savoir vivre«-t kell tanusítani, félszeg, műveletlen embereknek bizonyuljanak.

A francia az illemet, jó modort, udvariasságot röviden elnevezte »savoir vivre«-nek, s mint rendesen, fejére ütött a szegnek. A »savoir

vivre« szószerinti fordításban annyit tesz, mint »élni tudás ;« s valóban élni tud az, ki az ildomosság könnyű sajkáján ügyesen kerül ki a társadalom, a viszonyok mindenfelől fenyegető szirtjeit. Az élet tudománya egyúttal az emberek tanulmányozását is magába zárja, mert minél jobban ismerünk egy területet, annál könnyebben fogunk eligazodni rajta. A valódi »savoir vivre« nemcsak külsőségekre szoritkozik, nemcsak a formát tartja szem előtt, de érzésben, a nemes és szép iránti érzékben is nyilatkozik ; a kifejlett, teljesen elsajátított »savoir vivre« nem egyéb, mint a világban, a társaságban élés tehetsége, melylyel bírva, ott nemcsak jól érzi magát az ember, de díszeül is tekintetik ama társas körnek, melyben megfordul.

Jelenleg már azt állíthatjuk, hogy a »modor az ember.« Valaki erény, tehetség és becsületesség mellett is kiállhatatlan lehet, ha nem bír jó modorral. A modor, melyet annyira elhanyagol és semmibe sem vesz, felületes külsőségnek tekintve azt, oka annak, hogy mindenki rosszul itéli meg és ellenszenvesnek találja ; míg ha előzékeny, kellemes modort igyekeznek elsajátítani, nemes tulajdonságai kellő értékelésben részesülnének.

Az ildomosság nem tételezi fel mindenkor a jóságot, önzerlenséget, hálát és nyájasságot ;

de legalább azoknak külső látszatát teremti meg, s az embert külsőleg oly tulajdonokkal ruházza fel, melyekkel bensőleg kellene birnia. A jó modor nélkülözhetlen tulajdon s bátran állíthatjuk, hogy míg az érdemet népszerűsíti és emeli, ugyancsak nagyszerű érdemnek kell lenni az olyannak, mely ildomosság nélkül is elismerésre talál.

Nagy szellemek ugyan azt szokták állítani, hogy a jó szív, a velünk született tapintat, magával hozza az ildomosságot is; de a tapasztalat gyakran meggyőz bennünket ez elv félszégéről. A szív legnemesebb jósága, a legfényesebb tehetség sem elegendő arra, hogy valóban kellemes társadalmi egyénné tegyék az embert; ehhez a jó modor törvényeinek, a szokás szentesítette társadalmi szabályok ismerete és gyakorlása is szükséges. A jó modor a legjobb ajánlat és társadalmi értelemben ez gyakorolja a legerősebb vonzerőt az emberek között. Valamennyi klubban, körben a jó modor tesz népszerűvé; az állapítja meg vajmi gyakran a nagyravágyó ifjú szerencséjét s annak köszönheti sok esetben jó házasságát is.

Ki tagadhatná különben az illedelem erkölcsi jogosultságát és szükségét is, ha egyszer el kell ismernünk, hogy annak alapelve a mások iránti figyelem és környezetünk jólétének

előmozdítása? Az illedelem könnyebbíti meg és simítja el ellenszenves természetek összetűködését, mely a sürgő-forgó tömegek szakadatlan érintkezésében jóformán kikerülhetetlen, s az ruházza fel a mindennapi élet prózai egyhangúságát új és vonzó érdekekkel. Az élet ezer tövise közt minden egyes virágot gonddal és szeretettel kell ápolnunk és az udvariasság a műveltség egyik legszebb virága.

A valódi lelki műveltség, mely az igazi jó modor alapköve s főfeltétele, nyugodt, öntudatos magaviseletben nyilvánul, nem ismer sem zavart, sem ijedt, kapkodó mozgást, sem lármas, hangos beszédet; hanem minden társaságban, az élet minden helyzetében úgy tünteti fel annak tulajdonosát, mintha otthon érezné magát. A valódi műveltség és jó modor nemcsak külső máz, mely az első alkalommal letörlődik, hogy az alatta levő durvaság napvilágra jusson, hanem belső, nemesebb tulajdonokkal áll összefüggésben s valódi csiszolásnak nevezhető, melyre főképp a jobb természetű anyagok alkalmasak. A valódi udvariasság nem erény, hanem oly tehetség, melyet megszerezhetünk s melyet gyermekeinknél s mindazoknál tőlünk telhetőleg kell ápolnunk és fejleszteni, kiknek jóléte szívünkön fekszik.

Mennyit hangoztatják ezt a szót: »ez va-

lódi úr,« »ez igazi úri nő« s mily különböző értelemben fogják fel az emberek ez elnevezést! Olykor csak magas születést értenek alatta, mert azon balhit van elterjedve, hogy a legmagasabb körökben legáltalánosabb a tökéletes ildomosság; majd meg nagy vagyon is elég arra, hogy ily címmel ruházzanak fel valakit, vagy pedig csupán egy tétlenül, a magas körökben eltöltött étellel, sőt bőkezűséggel is ki lehet azt érdemelni.

Eredetileg »úrnak« neveztek azt, kinek ösei is szabad emberek voltak. Lassankint még két rend vételett fel amabba. A férfi, állásánál és hirnevénél fogva, ép úgy lehetett »úr,« mint az, ki olyannak született. Egy régi író ekkép nyilatkozik erre nézve: »Bárki az egyetemeken tanul, az állam magas szolgálatában áll, szabad tudományokat gyakorol, vagy pedig tétlenül, keze munkája nélkül, vagyonából élhet, pontosan fizetve adóját s úri tartását — az »úr,« azt úrnak tekinteni és címezni kötelességünk.«

De mai nap e három tényező: születés, tanultság és vagyon, nem elegendő arra, hogy valakit »valódi úr«-nak tekintsünk, annak, a mit az angol »gentleman«-nek nevez. Ehhez még más valami is kell. Sőt azt merjük állítani, hogy e három tényező nélkül is teljes tökéletes »gentleman« lehet valaki. Nem mintha tagadni

akarnók a születés és nemes vér előnyeit; de ma már nem mondhatja az ember: nemes vagyok és ennél fogva gentleman is! A tanultság, magában véve, szintén nem elegendő. És a vagyon? Az Indiák kincsei sem adhatják meg a »parvenu«-nek azt az egyet, a mivel nem bír, ha egyszer nem bír vele.

Egy másik régi író ekkép osztályozza az »urat«: »Nemes nemes, nemtelen nemes és nem nemes nemes. A nemes nemesek azok, kiknél a magas születés szerencsés esetlegé haza-fias, becsülettudó szívvel és csiszolt, szeretetreméltó, lovagias modorral párosul. Nemtelen nemes az, ki úrnak született ugyan, de aljas hajlamainál, romlott szívénel és durva modoránál fogva a nemesi rangra méltatlan. A nem nemes nemes pedig az, ki alacsony származásából erénye, bátorsága, fenkölt gondolkozása, szorgalma és világtudó finom modora által nagyra-becsült, kitűnő emberré küzdötte fel magát.«

Az utóbbi tulajdonok nem a születés esetlegét, de még a vagyon rendes kíséretét sem képezik. Születés és vagyon nem ruházzák fel a férfit ama becsülettudással, szívjósággal, gyöngédséggel és lovagiassággal, mely a »valódi urat« jellemzi; ép oly kevésbé, ahogy az »igazi úri hölgy« sem születik teljes tökélyében, hanem azzá neveltetik.

Már az ó- és közép-korban is a nők sze-
lidebb befolyása kezdé csiszolni a durvább fér-
fiak modorát. A nők tetszése és dicsérete volt
a magas díj, melynek elnyeréseért a férfiak lo-
vagias tettekkel, a költészet ápolásával, vitézsé-
gük felmutatásával versenyeztek. A nő a durva
harcfiból lassankint gyöngéd családapát és fér-
jet idomított, a rideg tűzhelyet a gyöngédség
kedves fészkévé, amaz »otthonná« alakította át,
mely minden érző ember képzetében, mint a
földi boldogság netovábbja szerepel. S e kelle-
mes légkört, e szelidítő, nyájas befolyást, mely
századokon keresztül oly nagy hatással volt és
naponkint csodákat mivel, ezt kell maga körül
terjesztenie még ma is a valódi úri hölgynek.

Az ilyen hölgy nem ismeri az ingerültsé-
get, a negélyezést és feszít; irtózik a színleléstől,
a követelő, gögös fellépéstől, mert méltósága
nem a büszkeség külső fitogtatásában rejlik,
hanem belértékében, nemes öntudatában. Elő-
zékeny, udvarias lesz mindenki iránt, szerény,
de nem ügyetlenül szégyenlős; bátor és öntu-
datos, de legkevésbé sem merész, vagy férfias;
idősek irányában tiszteletteljes, alantabb állók-
kal szeretetreméltó, a fiatalokkal nyájas és el-
néző; szóval nem a férfiak elbájolása lesz
főcélja, hanem mindazoknak boldogítása, kiket
a sors közelébe helyez.

Halk, dallamos beszéde és nevetése megnyerő; bizonyos nyugodt méltóság észlelhető minden tetteiben; kedvessége nem ünnepi ruha, melyet a társaság kedvéért ölt fel s családi körében eldob magától, hanem mindennap érvényesített természetes tulajdona, mely lényével egybeforrt és mely nélkül nem is képzelhető többé.

Igen elterjedt téves fogalom még nálunk, hogy az úri hölgy lealázza magát, ha bizonyos durvább házi dolgokat végez, vagy munka által keresi kenyerét. Pedig nincs oly munka, mely ne nemesítené azt, a ki végzi, s mely ne állna jobban női kezeknek, mint a keleties tétlenség. A belga és német középosztály női kitűnő gazdasszonyok s nem rettennek vissza sem a főző-kanáltól, sem a portöröltől, mi azonban épen nem akadályozza őket abban, hogy fiaik latin faladványait javítsák s elegáns magatartással fogadjanak salonjukban.

De nem elég, hogy hölgyeink szép modoruk által salonjuk díszei legyenek, figyelmüket e tekintetben a gyermekszobára is ki kell terjeszteniök. Már a legzsengőbb korban kell megkezdeniök gyermekeiknél azt a rendszeres nevelést, mely a belső tulajdonok fejlesztése mellett, a külsőségek minden legcsekélyebb mozzanatára is kiterjed. Mert bármennyit be-

széjének is a nemes szív ösztönszerű tapintatáról, vannak mégis bizonyos világi formák és elfogadott szokások, conventionális követelmények, melyeknek ép úgy vérré kell válniok bennünk, mint az erkölcsi vagy tudományos tanításnak.

MÁSODIK FEJEZET.

A magaviseletről: A családban. — A templomban. — Feljebb valókkal és alantabb állókkal szemben. — Az utcán. — Nyilvános helyeken. — A színházban.

A jó modor a legjobb
útlevél az életben.

La Bruyère.

A helyes magaviselet az élet különböző helyzeteiben nemcsak tapintatot igényel, de az illendőség iránti finom érzéket, lélekjelenlétet és azon tehetséget is, mely pillanat alatt, mintegy benső sugallat folytán kitalálja, mit kell a fennforgó körülmények között tenni, vagy mondani.

Bármilyen legyen a társaság, melybe jutunk, bármily váratlanok, megdöbbentők a körülmények, melyek közé helyeztetünk, nyugodt, öntudatos magatartásunkat percre sem szabad elvesztenünk, mert sem a modoros feszesség és tartózkodás, sem a túlzott előzékenység nem helyettesítik a tapintatos mértékletes-

séget. Főgyekezetünk tehát oda irányuljon, hogy ne essünk semminemű túlzásba, az ige igen helyesen mondván, hogy: »minden túlzás hiba.« A helyes magaviselet, a valódi elegantiához hasonlóan, sohasem feltűnő, míg a túlzott szertartásosság csak karikatúrája a jó modornak és zavart és kicsinylést idéz elő, nem pedig fesztelenséget és tiszteletet.

De olvasónőink bizonyára azt fogják kérdezni: mikép sajátítható el ama kifogástalan modor, melyet nélkülözhetetlen tulajdonnak mondunk? — Csak egy dolog által: — a n n a k folytonos gyakorlása által. A jó modor ne legyen feszes fűzőváll, melyet pár órára a társaság kedvéért felveszünk, s melyet otthon csakhamar félredobunk ismét. Folytonos gyakorlás által második természetünké kell válnia, nehogy az első kivételes és zavaró alkalommal szerepünket elfelejtsük s reánk nézve is találó ne legyen az, mit hajdan az oroszokra mondtak: *grattez le russe et le cosaque parait.**

A családi kör az, melyben tulajdonképen leginkább kell megfigyelnünk a jó modor törvényeit. Rendesen idegenek előtt palástoljuk hibáinkat s személyiségünk jó oldalait fitogtatjuk, míg azokkal, kikhez a szív és vér legerősebb kötelekei fűznek, kiméletlenül éreztetjük

* Vakard meg az orosz, és előtűnik a kozák.

változó kedélyhangulatunk minden szeszélyét, hibáink egész súlyát, hanyag magatartásunk kiábrándító hátrányait. Pedig mily édessé, nyájassá válnék a családi kör, ha mindenki ünnepi ruhában mutatná be egyéniségét, ha kölcsönös elnézés, egymás iránti tisztelet, szelidség és finomság uralkodnék a házinép között, a fájdalom! sokkal gyakoribb tisztelethiány, ingerültség, hanyagság, de még olykor durvaság helyett is.

Bárminő legyen a gyermekek kora, a szülők foglalják el mindig és mindenkor az első helyet, még akkor is, vagy tán inkább főképp akkor — ha gyermekeik házában laknak. Rendkívül csalódik a ki azt hiszi, hogy barátait, ismerőseit megtiszteli azzal, ha szüleit miattuk háttérbe szorítja. Minden világtudó és helyesen gondolkozó embert ez csak feszélyezni fogja és gúnyt és megvetést eredményez arra nézve, ki e nagy hibát elköveti.

Hajdanában Magyarországon a szülék iránti tisztelet, a jó nevelés egyik főkelléke volt. Ösmertem házakat, — de nemcsak a főnemesség körében — hol az anya soha sem lépett be fia szobájába, a nélkül, hogy be nem jelentette volna magát, s hol a fiú, még harminc éves korában sem ült le szülei jelenlétében, ha csak engedelmet nem nyert tőlük erre. Oly házak

voltak azok, hol a szülők koronás fejek tekintélyével birtak a gyermekek előtt, hol a jó módor, mely hiszen nem is egyéb társadalmi kegyeletnél, feloldhatatlanul összeforrt a gyermekek lényével. — Ma már nagyon meglazult a szülők és gyermekek közötti tiszteletteljes viszony s okai ennek leginkább maguk a szülők.

A jelenkor anyagi iránya nagyon is elhanyagozott — a gyermek szelleme műveltetik s lelkével, szívével vajmi keveset gondolnak. A szülék rabjai a gyermekeknek, kiszolgálják őket s nem gondolják meg, hogy zsarnokokat nevelnek, kik hálátlansággal fognak fizetni.

Pedig a jó módor szigorúan követeli, hogy nem csak szüleink, de általjában családunk idős tagjai iránt is tiszteletet tanúsítsunk: a lámpa, a kandalló mellett azoknak kell átengednünk a legjobb helyeket, s nagy előzékenységgel kell viseltetnünk irányukban. De még olyan rokonok iránt is, kik nem laknak velünk egy fődél alatt, egy fokkal előzékenyebben kell bännünk, mint idegenekkel. Oly esetben, hol ismerősöknél csak jegyet dobunk vagy küldünk, rokonoknál látogatást kell tennünk, vagy levelet írunk, s ha házunknál fogadjuk őket, több melegséggel kell őket üdvözölnünk, mint a társaság többi tagjait.

A templomban még inkább áll az, a mit a szülők iránti kegyeletről mondtunk. Nem önmagunkra és saját nyomorúlt hiúságainkra kell gondolnunk, midőn az Úr házába készülünk. Nem az új öltözet fitogtatása, a hivalkodás, a hiúság kielégítése forog itt kérdésben, de a lélek szükségeinek kielégítése, a kegyelet bizonyítása a legmagasabb lény színe előtt. — Megilletődéssel emlékezem még a sok vidéki templomban észlelt megbocsáthatatlan könnyelműségről, melyet, fájdalom! leginkább a magasabb rendeknek kell szemére lobbantanom. Mig a pór nép kellő komolysággal és az áhítatnak legalább látszatával követte az istentiszteletet, a kastélybeliek és vendégeik (kiknek példáját természetesen a kasznár és póstakezelő kisasszonyai követték), csevegve, kacérkodva, egymás öltözetét vizsgálva, ültek reservált helyeiken, a közbotrány példájával járulva a »mivéletlen« pór nép elé.

Pedig ha fensőbbiségüket kívánják feltüntetni a hölgyek, mindenek előtt benső, lelki szépséget kell felmutatniok. Igaz, hogy itt is veszélyes a túlzás. A vallásos elmerültség negélyezése, a kebel túlzott verdesése, az órákig tartó térdelés szintén nem ajánlatosak. A szentegyház őszinte, komoly, mérsékelt látogatása, az ájtatos magábaszállás minden fitogtatás nél-

kül, nyugodt, minden cafrangtól ment magaviselet, egyszerű öltözet — ezek bizonyítanak műveltség, nemes szív és világtudás mellett.

A felajánlott szentelt vizet el nem fogadni mindig sértő az illető udvarias felajánlóra nézve. Legyen az koldus, idegen vagy ellenség, két újjhegygyel érinteni és használni kell a nyújtott szentelt vizet.

A mint a templomban elfoglaljuk álló vagy ülő helyünket, fejünket lehajtjuk s percnyi néma felfohászkodás után, követjük az istentiszteletet. Ha fiatal leány idősebb nővel megy templomba, ő ajánlja fel kísézőnőjének a szentelt vizet. Ha férfi nőt kísér oda, szintén előre siet a szentelt vízhez, hogy ezen figyelemben részesítse hölgyét.

Bármily vallás templomába lépünk, soha sem szabad arról megfeledkeznünk, hogy isten házában vagyunk, s kellő tisztelettel és kegyelettel kell viselkednünk, és pedig nemcsak a helyre nézve, de a bennlevők iránt is. Az isten színe előtt koldus és koronás fej egyenlő, s az Úr házában az emberek legnyomorultabbikát is ép úgy megilleti az első hely, mint a herceget. A papok, az Úr ezen szolgálói iránt szintén kiváló tiszteletet kell tanúsítanunk, mely ha nem szól is mindenkor az embernek, az általa vállalt tisztet mindig megilleti.

Ha egy asszony vagy fiatal leány templomba való gyűjtésre szöllittatik fel, kiválóan elegáns utcai öltözetet választ, azonban sohasem rikító színűt. A tapasztalatlan fiatal nő helyesen cselekszik, ha egy-két nappal a gyűjtés előtt otthon begyakorolja magát, mikép kell kecsesen tartani az erszényt, hogy el ne ejtse, vagy ügyetlenül ne hordja körül. Az átadott ajándékot nyájas fejbólintással köszöni meg, de óvakodik ingertültséget elárulni azok irányában, kik nem hajlandók az adakozásra.

Fiatal leány vagy asszony nem gyűjthet sem a templomban, sem a templomajtónál egy idősebb hölgy vagy férfi kísérete nélkül.

Beszélni a gyűjtőhölgygyel, ha még oly ismerős is, nem illendő, valamint vigyázni kell, hogy ne igen magasról ejtsük a pénzt az erszénybe, nehogy fitogtatásnak lássék.

Templomban nem illő karonfogva járni, kivéve esketés után, a miről más helyen lesz szó bővebben.

Azon hölgyeknek, kiket az ég szép hanggal áldott meg, nem ajánlhatjuk eléggé a templomban való énekelést, legyen az falun vagy városban. Nem értékesíthetik helyesebben az ég e szép adományát, mint ha vele a kegyelet oltárán áldoznak.

A szentelt helyről, melyről szólunk, köny-

nyű és természetes az átmenet bizonyos társadalmi kérdésekre, melyekről meg kell emlékeznünk. A templomban naponta halljuk hangoztatni, hogy az emberek testvérek, mindazonáltal naponta vétünk ezen nagy és tagadhatatlan igazság ellen, midőn hanyag, vagy épen fenhéjázó modorral nézzük le szegényebb és alárendelt állású felebarátainkat. — Pedig a valódi fensőbbiség szívélyességben, jóakarásban, és udvariasságban nyilvánul. Már zsenge korában hozzá kell tehát szoktatnunk a gyermekeket, hogy oly tapintatos udvariassággal bánjanak a cselédséggel, mely egyszersmind kizárja a bizalmaskodást. Mindkét oldalról kötelesség az egymás iránti tisztelet s a cseléd, kit ura nem tisztel, csakhamar megfeledkezik azon tiszteletről is, melylyel ő tartozik urának. Vannak dolgok, melyeket soha sem szabad cseléddel közölnünk, oly bensőbb titkok, melyek semmiképen sem tartoznak reá, sőt inkább azon kell lennünk, hogy gyengeségeinket és hibáinkat lehetőleg palástoljuk előtte. Azon naptól fogva, midőn pirulnod kell cseléded előtt, ne várj többé tiszteletet tőle. Voltaire igen találóan mondja: »Nincs nagy ember, ki kicsi ne volna komornyikja előtt,« s talán innen ered a cselédek közmondásos szemtelensége.

Az illem azt követeli, hogy a cseléd mindig a harmadik személyt használja, ha uraságával beszél, az uraság pedig soha se feledje parancsait az udvarias »kérem« szóval megkezdeni és a tett szolgálatot megköszönni.

Olyan alantabb-állókkal, kik nevelésre nézve velünk egyenlők, sőt olykor tudományuk, szellemük és tehetségük által fölöttünk állanak, mint: titkárok, nevelők és nevelőnők, hivatalnokok stb. úgy kell bánnunk, mint egyenlő állásuakkal, azoknak azonban soha sem szabad megfélemleniük a társadalmi korlátokról, melyek állásuknál fogva tényleg léteznek köztük s azok között, kik őket foglalkoztatják. V. Károly felemelte ugyan Titián ecsetét, de a festő mélyen hajlott meg, hogy azt elfogadja.

Az alantabb álló nem ül le feljebbvalója előtt, a nélkül, hogy az üléssel meg ne kinálná. A hivatalnokoknak kötelessége tisztességesen felöltözni, ha feljebbvalóikhoz készülnek s épen nem illő dolog, ha a nevelőnő pongyolában adja leckéit.

Az sem illő, ha a cselédek uraikat rendetlen öltözetben szolgálják ki. Nálunk különben erre még nem ügyelnek eléggé. Ha az inasnak, vagy szobaleánynak dolga van, elnézik neki, ha fésületlenül, rendetlenül szolgál fel az asztal-

nál; de ez még akkor sem engedhető, ha egyedül vagyunk családjunkkal.

Visszatérve előbbi tárgyunkra, nem ismételtethetjük eléggé, mennyire kötelességünk a családjunkban alkalmazott tanítók és nevelők iránti tisztelet. Asztalnál, kocsin, mindenütt, tanítványaik utánuk következnek, s ha valami kifogásolni valónk van a nevelőket illetőleg, szabály, hogy soha a gyermekek előtt ne fejezzük ki rosszalásunkat, sőt ha négy szem közt tesszük is azt, tiszteletteljesen és barátságosan kell magunkat kifejeznünk, szem előtt tartva azt: hogy olyanokkal beszélünk, kiket csak külső körülmények esetleg választ el azon állástól, melyet mi elfoglalunk. A ki másképp cselekszik, csak azt bizonyítja, mikép nincs benne se jó szív, se nagylelkűség s hogy közönséges, minden finomságot nélkülöző nevelésben részesült.

A társadalom különböző rétegeihez tartozó egyének szintén csak a legtökéletesebb udvariasság és a modor öntudatos egyformasága által menekülhetnek azon fész és gőntől, melyet a rangkülönbség magával hoz. Vanak főrangú hölgyek, kik olykor szeszélyüknek engedve, fürdőhelyen vagy falun, hol nincs más társaságuk, majdnem tolakodó bizalmaskodással halmoznak el rangban alattuk állókat, s az első alkalommal városban vagy egyenran-

guak előtt, gögös fenhéjazással, vagy hideg csodálkozással utasítják vissza a megszokott viszonyt.

Ezen egyének, legyenek bár hercegi vérből valók, n a g y ú r i vértüket megtagadják. Mert a valódi nagyúr és úri nő mindig egyformán udvarias és figyelmes, sőt még udvariasabb és figyelmesebb olyanok iránt, kik rangban alatta állanak. Épen salonban s rangban hozzá illők sársaságában fog azon iparkodni, hogy az alantabb álló ne érezze a köztük fennforgó rangkülönbséget, jól tudván, hogy udvariassága, mely a másiknak oly jól esik, épen semmire sem kötelezi, s hogy bizonyos mérsékeltség modorában biztosabban zárja ki a meghittséget és bizalmaskodást, mint a fenhéjazás és gög, mely mindenestre lealázó arra nézve, a ki azt gyakorolja.

Másrészt az illő tisztelet feljebb állók iránt, a jó nevelés egyik figyelemreméltó pontja, s természetes büszkeségünkben s nemes öntudatunkban gyökerezik. Van nálunk egy osztály, mely ha csak párszor találkozott egy főrangu egyénnel, már mások előtt csak keresztnevéen beszél róla, mintha isten tudja mily meghitt lábon állna vele. »A Niki,« a »Pipsi,« »a kedves Leontine« járja folyvást, Miklós báró, Pepi gróf és Leontine grófnő helyett, s a sze-

rencsétlen meg nem gondolja, hogy a helyett, hogy ez által emelkednék mások szeme előtt, csak lealázza magát, nyíltan kimutatva, mily végtelen megtiszteltetésnek venné, ha Miklós báróval és Leontine grófnéval csakugyan oly meghitt lábon állana, mint a minőn nem áll.

T.-né, egy a polgári osztályhoz tartozó gazdag hölgy, kinek nővére egy tönkrejutott mágnáshoz ment nőül, s ki ezen körülménynél fogva néhány főrangú salonba bejuthatott, erre vonatkozó jól érdemelt leckét kapott egy szeretetreméltó, idős mágnásunktól. A felcicomázott dáma egy hölgy mellett ült, kivel a gróf beszélgetett s az udvariasságból bemutatatta magát a nem épen rokonszenves hölgynek. Ez, hogy kimutassa, milyen sans gène forog az ilyen nagyvilági körökben, azonnal elárasztá az öreg urat fecsegésével, ki végre türelmét veszítve, unalmában kalapjához nyúlt. »Apropos«, kiáltott végre a már búcsúzó grófra, »elmegy-e holnap Anna estélyébe? én is megvagyok híva.« — »N. grófnő — felelé a gróf nyomatékkal (kinek pedig »Anna« rokona volt) oly kegyes volt engemet is meghívni,« ezzel mélyen és kimérten meghajtá magát és távozott.

Tapintatos, finoman nevelt egyén soha sem fogja magát ily visszautasításnak kitenni. S ez minden osztálynak szól. A jó házból való,

előkelő modorú nevelőnő a tiszteletnek oly árnyalatait fogja tanusítani tanítványainak szülei iránt, melyekről fogalma sincs valamely alacsony származású s otthontól fogva hanyag modorhoz szokott társnőjének. De még a nagy úri házban szolgált komorna is udvariasabb hangon beszél, mint a külvárosi szolgáló.

Általában a felsőbbség legbiztosabb jele a szerény tartózkodás, mely mindig és mindenütt tiszteletet vív ki magának.

Ezt a szerény tartózkodást magaviseletünkben az utcán is érvényesítenünk kell. A finom nevelésű hölgy igénytelen egyszerűséggel fog az utcán járni, öltözete minden feltűnést kerülő, de elegáns lesz, magatartása fesztelen, de a mellett nyugodt. Utcán hangosan beszélni vagy kacagni, a kezekkel hadonázni rendkívül helytelen dolog. Jól nevelt emberek úgy kerülik a feltűnést, mint a járványt, főképp pedig az utcán és nyilvános helyeken.

Egyik főszabálya az ildomos magaviseletnek, hogy nő ne fixirozzon férfit az utcán. Az a merész arcba nézés, mit olykor hölgyek részéről megfigyelni volt alkalmunk, nemcsak az illemmel általan, de a női szerénységgel és szeméremmel is ellenkezik. A jól nevelt nő, legyen az fiatal vagy idős, soha, s e m m i s z i n alatt sem néz hátra az utcán. Ez a rossz nevelésnek neto-

vábbja s oly gyanúba keverheti az illetőt, mely a legnagyobb szemtelenségekre adhatna okot az arra járó férfiak részéről.

Utcán a szülők mennek hátul, a leányok elől, hogy az anya felügyelhessen leányaira. Fiatal leány, ha csak lehető, soha se járjon ki egyedül, hanem édes anyja vagy valamely más tisztességes nő kíséretében. Nálunk gyakori eset, hogy a leányokat holmi szolgálóval, cseléddel bocsátják az utcára, azon hiszemben, hogy ezzel eleget tettek azon szabálynak — hogy a leány nem járhat egyedül. Mi azt tartjuk, hogy egy tisztességes, jól nevelt leány, ha egyszer nem lehet máskép, inkább járhat egyedül, mintsem ilyen kísérettel. Avagy az olyan szolgálóféle cseléd felvigyázhat-e fiatal úrnőjére? nem inkább a duennák iróniája-e, olykor piszkos kötényével? Ez persze nem vonatkozik régi, tisztességes cselédekre, kik valódi ebhűséggel őrködnek fiatal úrnőjük fölött.

Bevásárlásnál nem az anya, hanem a leány viszi a csomagot; ha valami férfi-kísérőjük akad, legyen az a férj, fivér, vagy idegen, mindenestre a férfinak kell a csomagot átvenni, vagy legalább ajánlkozni rá. Ugyanez szól a hölgyek kendői vagy felöltőiről, miután nevetlenség egy oly nővel, kit az ember kísér, valamit cipeltetni.

A kísérésről általában még néhány szót. A férfi, ki nőt kísér, mindig ennek engedi át a járda fal melletti részét, legyen az jobbra vagy balra. Ugyanez szól fiatalabb nőre nézve, ki idősebbel jár, ha csak nem nagyon széles a járda, mely esetben szokás szerint az idősebb hölgy balján jár. Az utcán csak oly ismerősökkel illő megállani, kikkel meghitt lábon vagyunk. Férfi pedig csak akkor kísérelhet nőt, ha vagy rokona, vagy mint jó ismerős látogatja házát, ellenkező esetben kísérete ügyetlenségnek, tolatásnak vagy épen szemtelenségnek tűnnék fel. Azonban még a legjobb ismerős sem csatlakozhatik az utcán fiatal leányhoz, ha az egyedül jár vagy csak cseléd által kísértetik. Fiatal asszonyok is helyesebben cselekesznek, ha nem fogadnak el férfi-kiséretet, ha egyedül járnak.

Ha férfi hölgygyel jár az utcán, még ha az felesége lenne is, nem szivarozik. Ha valamely hölgygyel találkozik s azt kísérni akarja, első teendője, hogy szivarát eldobja. Fürdő-helyen, kertben, falun, a hölgyek meg szokták engedni a szivarozást; de még fürdő-helyen sem szivaroznak az urak a sétányon nőtársaságban a séta-órák alatt. Ha a férfi szivarozás közben hölgynek köszön, előbb a szivart kapja ki a szájából és csak aztán emel kalapot.

Sétányon, kioszkban és más nyilvános helyeken, az ülők felállnak, ha ismerőseik érkeznek, s vagy állva társalognak velök, vagy — ha az ismeretség bizalmas, ülésel kínálják meg az illetőket. Azonban sem utcán, sem más nyilvános helyen nem illő ismerősöket megállítani vagy megszólítani, ha azok ismeretlen társaságban ülnek vagy járnak. Ez esetben egyszerűen köszönünk s csak akkor közeledünk, ha arra felszólítottunk.

Nők fel nem állnak nyilvános helyen, ha férfiak csatlakoznak hozzájuk s a férfi le nem ülhet asztalukhoz, ha nem kínálják meg ülésel. Itt nagy nehézség forog fenn, melynek leküzdése sok tapintatot igényel a nő részéről. Ha a férfit nem kínálja meg ülésel, megsérti, ha megkínálja, az könnyen túlságos előzékenységnek veheti, főkép ha, mi nem épen ritka dolog, kissé elbizott ember. — Gyakran hallani az efféle megjegyzéseket: »Nem jöhettem, mert I. asszony visszatartott; ha egyszer megfogja az embert, nem lehet tőle többé szabadúlni« stb. stb.

Itt csak a tapintat s éleslátás segíthet. A nőnek tudnia kell, kivel van dolga, s különben észre is veheti a férfi modorán, hogy szeret-e társaságában lenni vagy sem. Ha erről nem egészen biztos, hanyagon kérddheti: »Nem ki-

ván helyet foglalni?« Ezen odavetett kérdésre a férfinak is könnyű kifogást találni, a nélkül, hogy az udvariasságot sértené, míg a nő egyszerűen csak az illemnek tett eleget és épen nem mutatott előzékenységet. Jóbarátot, vagy oly férfit, ki figyelme által bebizonyította, hogy értékeli társaságát, szívélyesebben kínálhatja meg üléssel.

A színházra nézve ugyanazon szabály mérvadó, melyet az utcán való kíséretéről említettünk. Csak azon férfiak tehetnek látogatást valamely hölgy páholyában, kik házához is járnak, ellenben kimenet, bármely ismerős férfi (ha nem is járatos a házhoz) karját nyújthatja valamely hölgynek, hogy azt kocsijához vezesse. Főszabály itt mindig, hogy a garde de dames-é az elsőség, illetlenség lévén, két hölgy között a fiatalabbnak nyújtani karját, ha az idősebbnek nincs kísérője.

Itt figyelembe veendő, hogy mindenütt meg van engedve, hogy bizalmas ismerős a páholyban is bemutatthasson más, idegen férfit. A páholy salon számba megy.

A páholyban az anyáé vagy garde de dames-é az első hely a szinpaddal szemben, az átelleni a gardirt leányé, vagy több gardirt leány között a legidősebbiké. — A férfiak, ha hölgyek vannak a páholyban, a háttérben fog-

lálnak helyet, sőt még az atya is rendesen udvariasan átengedi helyét valamely felnőtt leánynak. Ha asszonyvendég van a páholyban, a háziasszony saját helyét engedi át annak, ha leányvendéget visz magával, az az átelleni helyet foglalja el.

Színházban még figyelemreméltóbb az, mit az utcán való magaviseletről mondtunk. Folytonos mozgás, hangos beszéd s hadonázás rendkívüli neveletlenségről tanúskodik. Jól nevelt, finom modorral bíró egyének nyugodtan ülnek helyeiken s halkán beszélnek, hogy ne zavarják sem a játszókat, sem a nézőket.

Sajnos, de vannak páholyt látogató emberek, kik botrányt szeretnek csinálni a színházban; nevetnek, csevegnek, lármáznak, s mindezt csak azért teszik, hogy bebizonyítsák, mennyire fumigálják a földszint tisztességes közönségét. — S valjon mit érnek el ezzel? Kinevettetnek és gúnyoltatnak, nem csak a fumigált közönség, de minden művelt, finomérzékű s gondolkozású ember által.

Még egyet. Fiatal hölgyek ne igen használják a látcsövet a közönség szemlélésére. Annak markirt és gyakori használatában mindig valami kihívó rejlik, kivált fiatal nők részéről. Fiatal leányoknak azt tanácsoljuk, hogy kizárólagosan csak a színpad számára használják a lát-

csövet, s ha rövidlátók, inkább lorgnont ve-
gyenek.

A milyen elfogadott szokás nálunk a taps,
hölgyek csak akkor tapsolnak, ha valamely ki-
váló nagy művésznak vagy művésznőnek akar-
ják ezáltal hódolatukat kifejezni. De ez kivételes
eset, s rendesen a férfiaknak engedik át ezen
kissé tüntető tetszésnyilvánítást.

OSZK

HARMADIK FEJEZET.

A bemutatásról. — A megszólításról. — Ajándékok.
— Fogadások.

Oly szokásoknak szenteljük jelen fejezetünk fő részét, melyek a társadalmi életnek úgyszólván abc-jét képezik, s megingathatatlan törvényekként szerepelnek. Egyelőre azonban csak az általános szabályokat említjük fel, a kivételes esetek tárgyalását későbbre tartva fenn.

A bemutatás csak közös barát vagy ismerős által eszközölhető s mindig a férfi mutatattik be a nőnek — megfordítva soha. Ha férfit férfinak, nőt nőnek mutatunk be, mindig az alantabb álló mutatattik be a magasabb rangúnak, egyenrangúaknál a fiatalabb az idősebbnek.

Az etiquette úgy kívánja, hogy a férfit a hölgy elé vezessük, ki nem emelkedik fel últéből (ha csak nem főpapot, vagy idős, előkelő férfit mutatnak be neki) s azt mondjuk: »Engedje, hogy bemutassam Szentpéteri Kálmánt, Fehér Ilona ő nagysága — Szentpéteri Kálmán.

Rendesen különben a nőt meg sem nevezik, magától értetődően, hogy a férfi tudja, kinek mutattatja be magát. A két bemutatott azután meghajtja magát, de nem fog kezét, ha csak a hölgy nem nyújtja előbb, és a hölgy kezdi meg a társalgást. Legújában még salonban is látogatás alkalmával csak akkor mutatnak be hölgynek férfit, ha ez utóbbi kívánja. Idős hölgyek különben bemutatathatnak maguknak fiatal embert, ha ez nem is nyilvánított erre nézve kívánságot, de ezt csak a kis idős hölgyek tehetik.

Ha fiatal leányt mutatnak be idős hölgynek, az első mélyen meghajol, az utóbbi csak kezét nyújt, de fel nem áll; fiatal asszonyok vagy idősebb leányok bemutatásánál még az idős hölgyek is felemelkednek kissé ültökből.

A megszólítás mindjárt bemutatás után nálunk kissé komplikáltabb, mint például Franciaországban, hol mindenkit »Monsieur« és »Madame«-nak szólítanak, de a jó társaságban nálunk sem valami különösen szertartásos. Magas hivatalnokokat, papokat, katonákat, orvosokat, mágnásokat rangjuk szerint szólítunk, kegyelmes úr, tisztelendő úr (a főpapokat nagyságot és méltóságolni is szokták, kanonokot a »nagyságos«, a püspököt a »méltóságos« czim illeti meg) tanácsos úr, tábornok úr, doktor úr stb. stb., továbbá: herceg, gróf, báró, mely

utóbbiakra megjegyzendő, hogy főrangúak megszólításánál az »úr« szó hozzávetése nem elegáns, elég a cím maga. Az »úr« szót, megszólításnál, általában keveset használják a jó társaságban, inkább csak alantabb állókkal szemben. Olyanok, kik a társaságban forognak, címöket adják egymásnak, vagy ha olyan nincs, csak nevéknél szólítják egymást, például: Szentpétery, Sárosy stb. Ha előkelő hölgy előttünk valakit »Fehér úrnak« szólít, meg lehetünk győződve, hogy ez az »úr« nem egyrangú vele, s nem tartozik a társasághoz.

A férfi a hölgyet, kinek bemutatattik, »Nagysád«-nak szólítja, mely szó helyettesíti nálunk a kényelmes »Madame«-ot, s mely úgy leányok, mint asszonyokkal szemben helyén van. Kivételnek természetesen azon hölgyek, kiknek férjei valamely címmel bírnak, vagy pedig mágánásnők, mely esetben rangjuk szerint szólítatnak. Ujabban felkapták különben »Nagysád« helyett, az »asszonyom« szót is, mely sokkal szerényebb hangzású, s melynek meghonosítása kívánatos volna.

Igen jól hangzik a »nagyságos asszonyom« címezés, mit sokan szeretnek használni s határozottan szebb a »Nagysádnál«.

Szó van róla, hogy meghonosítják nálunk az »Uram« szólítást, mely a francia »Monsieur«-

nek megfelel. Szinpadon már is gyakorlatban van és igen helyesnek találjuk, sokkal helyesebbnek, mint a nálunk dívó szokást, hogy a hölgy egyszerűen csak családi nevén szólítja a férfit. Az angol, a francia, az olasz és német társaságban elfogadott szokás e részben mérvadó lehetne nálunk, a mennyiben ez országok társadalmi élete régibb, csiszoltabb és kiforrottabb a miénknél.

A megszólítást tárgyalva, meg nem szabad feledkeznünk egy oly szokásról, mely csakis Magyarországon dívik, mi annál csodálatosabb, miután nagyatyáink arról mitsem tudtak, a társadalmi élet a bizalmas körön kívül sokkal szertartásosabb lévén, mintsem hogy tűrhették volna. Ez a kizárólagosan modern magyar, de tulajdonképen egészen keleties szokás — az általános tegezés.

Másutt is tegeződnek rokonok és meghitt barátok és barátnők; de hogy úgy, mint nálunk, egyrangúak az első bemutatásnál tegeződjenek, vagy hogy az egész úgynevezett »társaság« egymás közt úgy szólítsa egymást — az sehol sem létezik.

Ez a »te« minden nyelven oly kedves, meghitt szócska, a barátság, a rokonszenvnek oly megtisztelő jele, hogy szinte szentségtelenitést vélünk elkövetni, ha véle közömbös isme-

röst, vagy épen idegent illetünk. Másrészt meg azon bizalmaskodás, mely e szócskában rejlik, nem mindenkivel szemben van helyén és nem is kívánatos. Van számtalan ember — még velünk egyrangú, de tán magasabb rangú is, kit helyes volna magunktól távol tartani, mi azonban már nem sikerül többé egészen, ha egyszer bizalmasan szólítjuk egymást. S van ennek a szokásnak még egy más oldala, mely épen nem fér össze a műveltség törvényeivel. Vegyük, hogy együtt van egy egyenrangú társaság, mely tegeződik, s belép egy ugyan elfogadott, de születésénél vagy állásánál fogva nem egyenrangú egyéniség. Ez a szerencsétlen azonnal a pária szerepét fogja vinni; mert bármily előzékenyek is legyenek hozzá a társaság tagjai, ő az egyedüli, kit mindenki magáz s ki mindenkiket magáz. Ilyen szembeötlő kivételt salonban nem szabad tenni.

A művelt társaság salonja köztársaság, melyben mindenkinek, legalább külsőleg, egyforma tisztelettel tartozunk, s a civilizáció minél magasabb fokán áll a társaság, annál kevésbé lesznek észrevehetőek körében a rangfokozatok különböző árnyalatai.

Tárgyunkra visszatérve, beismerjük, hogy az általános tegeződés szokása nálunk még annyira el van fogadva, hogy egyelőre nem lehet

szó annak teljes eltöröltetéséről, s ezen ténynyel szemben néhány szabályt kell konstatálnunk. Fiatalabb, idősebbet, rangban alantabb álló feljebb valót, leány asszonyt soha sem tegezhet előbb, mindig meg kell várnia, míg ezen megszólítással megtiszteltetik. Másrészt meg ezen megszólítást visszautasítani s o h a, semmi szín alatt nem lehet és nem szabad, még akkor sem, ha épen valaki hibázott is a fennemlített szabályok ellen, s oly valaki kezdi el a tegeződést, kitől határozott tolakodás. Itt csak egy út marad, azaz az ismeretség beszüntetése; azonban, a mint mondom, a bizalmas megszólítás visszautasítása társadalmi lehetetlenség.

Újévkor, karácsonykor vagy husvétkor a ház jóbarátai, rokonok s rendesen azon férfiak is, kik a házat sűrűn látogatják, ajándékokat szoktak küldeni. Ez alkalommal pár szót szólunk az ajándékokról egyáltalában.

Az ajándéknak, mint mindennek a világon, két oldala van. A milyen örömet szerezhetünk egy ajándékkal, oly sértő és rossz hatást idézhetünk elő vele. Az ajándék adásra önzéstelenség, tapintat, gyöngédség és ítélőtehetség szükségeltetik. Megmagyarázom miért. Az ajándék csak akkor vétetik szívesen, ha kedves, s csak akkor kedves, ha az illető egyén szükségeinek vagy kívánalmainak felel meg. Így nagy ügyet-

lenséget követnénk el, ha komornánknak értékes albumot, vagy barátnőnknek egy tucat vászonzsebkendőt ajándékoznánk. Ezen példa nem túlzás; ily esetek gyakran fordulnak elő, s igen kellemetlen hatásúak.

Vannak emberek, kik bizonyos tárgyakon túl akarnak tenni, mert szükségtelenek, csúfak, vagy épen nem divatosak többé, s ezeket azután ajándéokra használják fel. Ez mindenesetre rossz számítás. Mert az illető, a helyett, hogy hálát aratna ajándékaért, ellenséget szerez magának a megajándékozottból, miután semmi sem kellemetlenebb és lealázóbb, mintha arra kényszerítettünk, hogy oly dolgot köszönjünk meg, mely örömet nem csinál, sőt bosszúságunkra szolgál.

Sokkal jobb semmit sem adni, mint így adni, bár a legcsekélyebb ajándék is hálát idéz elő, ha jól van megválasztva, s ha meglátszik rajta, hogy nemcsak le akartunk azzal kötelezni, de arra igyekeztünk, hogy az illetőnek izlését ellesve, valódi örömet okozzunk neki. Figyelemmel kell azonban lennünk arra is, hogy bármily sértő és kellemetlen legyen is egy ajándék, soha se mutassunk elégedetlenséget vagy haragot. Még a gyermeket is arra kell szoktatnunk, hogy bármily adományt köszönettel s kritika nélkül fogadjon, mindig szem előtt tart-

ván, hogy az illetőnek szándéka, ha nem is igazán leköttelező, de annak akar látszani. Ez oly neme a tettetésnek, melyre művelt embereknek rá kell magukat szánniok.

Még egy szabály az, hogy kapott ajándékot tovább adni nem szabad. Ezzel kétszeres sértést követnénk el, megsértve azt, a kitől kaptuk és azt, a kinek adjuk.

Berendezett házzal biró egyéneknek legjobb, ha oly tárgyat adunk, mely bútorzatuk, vagy háztartásuk kiegészítésére alkalmas. Adhatunk jardiniéret virággal, szép virágtartót, legyezőt- cassetet vagy díszes tálat bonsbonokkal, étagéret, szivar- és hamutartót stb. stb. Mellőzendők az olyan fényűzési tárgyak, melyek hasznavehetetlenek, kivéve, ha azok valódi műbecscsel birnak.

Rokonoknak, főkép fiatalabbaknak, továbbá bizalmas barátok és barátnőknek adhatunk elegáns toilette-tárgyakat vagy szép ékszert is. Azonban mindig tanácsos, ha erre nézve titokban megtudakoljuk, hogy az illetőnek mire volna kedve vagy szüksége. Egy barátnőm karácsonykor egyszer három perzsa shawlt kapott, pedig már volt neki kettő. Képzeltetni bosszúságát.

Hasonló gyöngédséggel kell megválasztanunk az ajándékokat alárendeltek, cselédek

számára is, adakozásunk értékét kétszeresítve a tanúsított figyelem által.

Nők idősebb barátnőiknek, rokonaiknak, vagy oly férfiaknak vagy nőknek, kiknek le vannak kötelezve, kézimunkával kedveskednek. Ezen munkáknál is az illetők izlését és szokásait kell szem előtt tartanunk. Ha például szivartárcát hímezünk egy oly férfinak, ki soha sem szivarozik, vagy irótárcát oly nőnek, ki ritkán ül íróasztalához, tapintatlanságot követünk el.

Fiatal ember fiatal leánynak nem adhat ajándékot, ha csak nem rokona vagy jegyese, de a virág és bonbons-küldés ma már nagyon elfogadott szokás. Fiatal leányok fiatal embernek soha sem adnak ajándékot, kivéve egy esetet, és az — a fogadás.

A fogadás olyan, mint egy játékadósság, okvetlenül ki kell fizetni. Szükségtelen megjegyeznünk, hogy becsületbeli adósság is, melyről soha sem szabad megfeledkeznünk, de melyre másrészt emlékeztetni sem lehet az illetőket. Ugyanez áll az úgynevezett »*Vielliebchen*«-ről is, mely német szokás nálunk is kezd meghonosulni. Egy férfi és egy nő megessznek egy dupla-mandulát, s az, ki a legközelebbi találkozáskor előbb nyújtja kezét, vagy

valami tárgyat a másiknak e szavakkal ad át:
»jó napot Vielliebchen,« — az a nyertes.

A férfi, ki nővel fogadást vagy Viellieb-
chent vesztett, adhat neki virágcsokrot, jardi-
niéret, bonboniéret, legyezőt, páholyt valami
díszelőadásra stb., a nő adhat szivartárcát, tén-
tatartót, elegáns írót stb., de soha kézimum-
kát, ha csak régi, meghitt baráttal nincs dolga.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

NEGYEDIK FEJEZET.

Látogatások.

A látogatás sokféle. Van hivatalos (officiel), szertartásos (visites de cérémonie), illem látogatás (visites de convenance), aztán a menyegzői, emésztési (visite de digestion), részvét, érkezési és búcsúlátogatás, újévi, intim s még számos más.

Tény, hogy a látogatás kissé unalmas, feszélyező részlete a társas-életnek, de mint-hogy annak alphája és omegája, alapköve és támasza, legjobb, ha alaposan tanulmányozzuk annak törvényeit, melyeknek szigorú betartása a savoir-vivre egyik főszabálya.

Százszor találkozhatunk valakivel egy harmadik helyen, s még sem hívhatjuk meg, se meg nem hívathatunk általa, míg meg nem látogattuk egymást. A látogatás a tulajdonképeni ismeretség bevezetése, s attól függ az ismeretség fentartása is. Mi sem könnyebb, mint ezen társadalmi törvény segélyével oly ismeretségeket távol tartani magától, kik nem

kivánatosak, vagy megszűntek kivánatosak lenni. Az ember egyszerűen nem tesz látogatást, vagy beszünteti látogatásait, mi tökéletesen elég arra, hogy az illető megértse szándékunkat a jövőre nézve. Azonban első látogatásokat, bármily kellemetlenek legyenek is azok, minden szín alatt vissza kell adnunk, a többit azután, ha nincs inyűnkre, nem kell többé figyelembe vennünk.

Nem szokás kétszer egymásután elmenni oly házhoz, melylyel nem vagyunk bizalmas lábon, mindig meg kell várni, míg látogatásunk viszonztatik.

Ha két nő találkozik harmadik háznál és egy a másikat meghívja, mindig a meghívott teszi az első látogatást. Magától értetődik, hogy ha az állások nem egyenlők, a kevésbé előkelő óvakodik az első lépéstől és megvárja, míg az előkelőbb meghívja.

Jelenleg a legdivatosabb óra látogatásokra 2—5-ig. Korábban és később csak oly házaknál illő látogatást tenni, melyekkel bizalmas lábon állunk — vagy pedig olyanoknál, hol este is fogadnak, mi elég gyakran fordul elő. A háziasszony — természetesen a fentemlített órákban — ha ugyan otthon van, fogadásra kész. Ő és leányai fel vannak öltözve, a salon télen be van fűtve, nyáron pedig kellőleg szel-

lőztetve. Nincs nevetségesebb, de másrészt meg kellemetlenebb dolog, mint ha valaki a rendes látogatási órában valamely háznál megjelen, s üres, hideg, barátságatlan salonban várakoznia kell — mert a háziak még öltözködnek. Ha a háziak elkésnek, legjobb, ha mindaddig kártyát dobhatnak ismerőseikkel, míg a salonban meg nem jelenhetnek, mert sokkal illőbb a látogatót, honn nem lét ürügye alatt elereszteni, mint őt hosszasan várakoztatni egy üres, barátságatlan szobában.

Hivatalos látogatás a hivatalnokok, katonák stb. látogatásai, feljebbvalóiknál kineveztetésük alkalmával, vagy más tisztán állásukra vonatkozó ügyben. E látogatást teljes díszben teszik. Úgy szintén az újévi tisztelgés magasrangú egyéneknél.

A »visites de cérémonie« azok, melyekkel tartoznak egymásnak egy és ugyanazon ezred tisztjei és a nejeik, egy birói kar tagjai, egy miniszterium tisztviselői — nejeiket mindig beleértve, idővel, ha a kellő rokonszenv megvan az illetők között, e szertartásos látogatások illem- s később intim-látogatásokká válhatnak.

Az ily feszes visite egy negyed, legfeljebb félóráig tarthat. Illetlenség rögtön, öt perc múlva elszaladni, de ép oly illetlen hosszasan maradni.

A szertartásos látogatást pontosan nyolc nap lefolyása előtt szokás vizsgálni.

Betegség, gyászeset, valamely szerencsétlenség természetesen felment e kötelezettség alól; de a baj elmúltával a mulasztás helyrehozandó.

Az illemlátogatás arra való, hogy az egyszer megkezdett társadalmi érintkezést fenntartsuk, ha nem is kívánjuk az intimitásig vinni. Elegendő, ha minden egy-két hónapban, az illetők fogadási napján, félóra megjelünk. Az ily látogatást vizsgálni kötelesség.

Az emésztési látogatás ebéd vagy bál, vagy estély után nyolc nap alatt teendő, akár jelen voltunk, akár nem. De minthogy elfogadtuk a meghívást, az élvezett figyelem köszönetre kötelez. Ezt a látogatást a házi gazdák nem vizsgozzák, mert joguk volt hozzá.

A rendes látogatásokon kívül, sokféle a kivételes alkalom is, melyen látogatásokat kell tennünk. Fiatal asszonyok házasságuk első évében látogatást tesznek, még pedig férjeikkel együtt, rokonaiknál s mindazon ismerőseiknél, kikkel társadalmi összeköttetésben akarnak maradni, s ezen látogatás nyolc nap lefolyta előtt vizsgoztatik az illetők által. A férj bemutatja nejét azon házaknál, hová legénykorában járt s melyekkel a viszonyt folytatni kívánja. A fiatal

anyákat is szokás két-három hétre a gyermek születése után meglátogatni. Gyászesetek alkalmával rokonok és bizalmas jó barátok hamarabb, ismerősök csak nyolc-tíz nappal a haláleset után fejezik ki látogatás utján részvétöket. Ha valaki egy vidéken letelepedik, meglátogatja az egész szomszédságot, mely látogatás szintén tíz nap lefolyása előtt adatik vissza.

Ha a meglátogatottak közül valaki csak kártyával viszonzza előzékenységünket, nem szabad sértődést elárulni, mert nem mindenki rokonszenvezhet velünk, s más okai is lehetnek az illetőnek, hogy körét tágítani ne kívánja.

Az ilyen első látogatás alkalmával néhány ügyes mondattal megmagyarázzuk, mért kerestük fel a háziakat, hogy ismerni óhajtottuk, annyi szépet hallottunk felőlük stb. Röviden önmagunkra nézve is néhány felvilágosítást adunk, mért jöttünk a környékre stb. De, ha csak híresek vagy előkelő rangúak nem vagyunk, az efféle magasrangúaknál teendő látogatással kissé várunk, míg néhány összeköttetést szerzünk s a körülmények odafejlődnek, hogy bizvást tehetjük az első lépést.

A látogatás és fogadás etiquette-jére visszatérve, felemlítjük, hogy a látogató legfeljebb félóráig marad, s kis vártatva távozik, ha más látogató érkezik. A háziasszony pár

szíves szóval tartóztatja a távozót (persze hölgyet, férfit soha): hova siet? már megyen stb.; azonban az ilyen feszes látogatásoknál a hosszas tartóztatás nem illő. A háziasszony a távozókkal feláll és a cselédekre csenget; feláll továbbá valamennyi férfi a salonban, a hölgyek csak akkor, ha idős, vagy igen előkelő hölgy távozik. A háziasszony a távozó nőt a salon ajtóig kíséri, de nem tovább, miután kötelessége többi vendégeinél maradni.

Ha a férj otthon van, vagy pedig felnőtt leányok vagy fiúk vannak, azok a távozókat az előszobáig kísérik. Férfit nő sohasem kísér ki. Fiatalt férfit csak kézzelvezetéssel, időseket felállva bocsájt el. Hölgyek és férfiak felöltöiket az előszobában hagyják. A férfiak kalappal s bottal kezökben lépnek a salonba és azt maguk mellé a földre vagy a szék alá helyezik, de soha asztalra, zongorára vagy olyan helyre, honnan azután távozáskor elő kell keresniök, mi mindig komikus, ügyetlen színezetet kölcsönöz távozásuknak.

Látogatás alatt nem illő a keztyűt lehúzni.

Ha azon szándékkal érkezünk a városba, hogy egy évadot ott töltsünk, látogatást kell tennünk, vagy kártyát dobnunk minden ismerősünknel.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Névjegyek használata.

A névjegy-etiquette nagyjából a hölgyek kezében van s igen fontos szerepet játszik, ha egyszer megismerkedtünk annak jelentőségével.

A névjegyek alakra nézve jelenleg meglehetősen nagyok, körülbelül három hüvelyk hosszúak, s fénytelen papíron írott betűkkel, minél egyszerűbben dívnak. Rendesen csak a név áll rajtuk, férjezett nők azonban olykor leánynevüket is odaiktatják, ily módon: Tárnoky Kálmánné, Jelenfy Kornélia.

Mindig a férj keresztnévét használja a nő, a fentírt módon. A jobb oldalon, a jegy végén lehet a lakcím.

Mágnások a nevet megelőzőleg a címet is használják a névjegyen, de azt csakis mágnások, azaz öröklött címmel bírók teszik. A nyert címeket, mint: tábornok, tanácsos stb. többnyire csak oly névjegyeken használják, melyek hivatalos látogatásokra vannak szánva, magától

értetödvén, hogy azon társaság, melyben for-
gunk, úgyis tudja, kivel van dolga. Koronát
vagy címet is csak elvétve alkalmaznak név-
jegyekre, mindkettőt együtt azonban soha.
Mágnások is elhagyják a címet, ha koronát té-
tetnek nevök fölé.

Házastársak olykor közös jegyet csináltat-
nak ily módon: Szentpétery Antal és neje, vagy
pedig Szentpétery Antal és Szentpétery An-
tálné szül. Málnay Klára, de e szokás kissé
ó-dívatú. Anyák, kik bemutatott leányaikkal
tesznek látogatásokat, szintén közös jegyeket
használnak ekkép: Vámosy Kristófné Szilényi
Mária és leányai.

Oly hölgy, kinek nagy ösmerős köre van,
látogatási könyvet tart, hol feljegyzi a napot, a
midőn jegyeket hagytak nála, vagy látogatóso-
kat tettek, hasonlólag feljegyzi, mely napon
viszonozta a figyelmet s így szemmel tarthatja,
kinek tartozik jeggyel vagy látogatással, s ki
tartozik neki.

Kisebb körben mozgó nő beérheti kis
jegyző-könyvvel.

A névjegy átadás leginkább a feleség dolga,
mert kötelessége, ha látogatásokat tesz, férjének
jegyeit is átadni; úgy tesz a leány is atyja név-
jegyeivel. A házi úr egyedül csak agglegény
barátainak és hivatalosan ad át jegyeket.

Névjegyet, mely látogatást jelent, személyesen kell átadni, postán nem küldhető. A névjegy-etiquette pontos betartására kell törekedni.

Ha a nő faluról városba költözik vagy utról megérkezik, sorra veszi ismerőseit és inasával felküldi, vagy személyesen átadja névjegyet.

Ha kocsin tesz látogatásokat, az inasnak három jegyet ad át, egyet a magáéból, kettőt a férjétől. Az inas felmegy, megkérdi: honn vannak-e; ha »nem«-el felelnek, átadja a három jegyet. A hölgyé a ház asszonyának szól, a férj két jegye a háziasszonynak és férjének.

— Ha netán még egy hölgy van a háznál, kit látogatni kell, annak a számára is hágy egy jegyet.

A névjegy jobb sarka behajtandó, jeléül, hogy személyesen adtuk át azt.

Gyakran, ha időnk kimért, nem is kérdeztjük, honn vannak-e, csak jegyünket vitetjük fel.

Ha személyesen tesz látogatást a hölgy és fogadtatik is, távozás előtt az előszobában átadja az inasnak a férje két névjegyet, az úr és neje számára; vagy pedig, ha kocsijában ül, saját inasával felküldheti, mondva: »X. úrnak és nejének.«

Ha férj és feleség együtt tesznek látogatást és a ház ura nincs honn, távozáskor a férj az előszobában átadja jegyét, mondva: X. úrnak.

Ha a háziasszonynak felnőtt leánya vagy leányai vannak, a névjegy alsó jobb sarka hajtatik be, mi azt jelenti, hogy a látogatás a fiatal hölgyeknek is szólt.

Némelyek a jegy egyik egész keskeny oldalát behajtják; ez is helyes.

Lányok számára nem, de felnőtt, már számot tevő fiak számára szinte jegyet hagyhat a feleség a férj részéről.

Ha nálunknál magasabb rangúak otthonlétünk alatt csak névjegyeket küldik inasuk által, az ily udvariasságot nem viszonzunk látogatással, hanem szintén csak személyesen küldjük fel a névjegyet. Másrészt, ha látogatást tettünk nálunknál magasabb rangúnál s ez a látogatást csak névjegygyel viszonzozza, ez azt jelenti, hogy az ismeretséget igen kimértnek, távolinak óhajtja s nem kíván velünk szorosabb összeköttetésbe lépni.

Meghívások után szintén jegyet kell dobnunk, még pedig: Bál, rout, műkedvelői előadás, házi hangverseny és ebéd után, pontosan egy két nap, vagy legfeljebb nyolc nap lefolyása előtt, akár jelen voltunk, azaz akár élveztük a meghívást, akár nem.

Magyarországon az újonnan érkező, ki vidéken vagy kis városban letelepszik, teszi az első látogatásokat, vagy dob jegyeket. Külföldön, különösen Angliában, megfordítva áll a dolog.

Betegeknek, kik nem fogadhatnak, szintén jeggyel tanúsítjuk részvétünket. Atadjuk jegyünket, melyre ráírtuk: *Hogyléte felől tudakozódtam. A mikor a beteg felgyógyul, személyes látogatással köszöni meg az érdeklődést.*

Elutazás alkalmával a jegy sarkára a következő betűk jegyeztetnek: b. v., azaz »búcsut venni« — vagy p. p. c. mi francziául ugyanazt jelenti: »pour prendre congé.« E jegyeket szintén személyesen adjuk át, de ha időnk rövid, a portásnál is hagyhatók. Ezt ily alkalmalmmal még az intim ismerősök sem veszik rosz néven.

Újévkor ismerősök és rokonok szintén jegyeket küldenek egymásnak, ezen aláírással: b. ú. é. k., azaz »boldog új évet kíván.« Jó ismerősök ezenkívül meg is látogatják egymást, mely esetben azonban, ha ismerős körünk különösen nagy, az egész január hó áll rendelkezésünkre, és a látogatás két-három héttel új év után is érvényes.

Férfiak, kik valamely házat látogatnak,

rendesen egy-egy jegyet küldenek a család minden tagja számára. Azonkívül, a ház asszonyának friss virágot, vagy bonbonniéret is küldhetnek.

Férfiak számára sokkal egyszerűbb a névjegy etiquette, már azért is, mert magától értetődik, hogy nincs idejük sok időt pazarolni az effélékre. De megjegyzendők a következők:

A mint egy férfi megtudja, hogy valamely család, melyet rendesen látogatni szokott, visszatért a városba, jegyet dob, vagy látogatást tesz, ha elfogadtatik. Ha kisasszonyok vannak a háznál, azoknak a számára nem hágy jegyet, ő csak a ház asszonya és ura számára dob jegyet.

Oly hölgnél, kit eddig nem látogatott, csak akkor hagyhat jegyet, ha a hölgy értésére adta, hogy szívesen venné látogatását, vagy a férfi kérdést intézett hozzá, megengedi-e, hogy tiszteletét tegye.

A férfiak egymás közt is jegyet szoktak dobni. Idegenekkel szemben különösen ügyelniök kell ez etiquette-szabályok betartására.

HATODIK FEJEZET.

A magatartás. — A járásról. — A köszöntésről. — Bókok.

*Il faut tout éfleurer,
Sans rien approfondir.*

A nemes, finom magatartás igen lényeges dolog a társaságban, s ha különös súlyt fektetünk rá, azt nemcsak azért tesszük, mert a külsőségek legfontosabbjainak egyike, de mert egyszersmind bizonyos erkölcsi tulajdonságok kifolyását is képezi, melyek nélkül soha sem lehet tökéletes.

Jó magatartással bírhat olyan ember is, ki, mint mondják: »nem találta fel a puskaport«, míg a legszellemdúsabb embernél is nélkülözhetjük olykor a valódi úri egyén ezen ismertető jelét. A jó magatartás, mint már feljebb mondtuk, erkölcsi és nem szellemi tulajdonságok kifolyása és aljas érzelmű, nemtelen kicsapongásoknak hódoló ember csak igen kivételes esetben bírhat azzal. Az első alkalommal kiüti magát a szeg a zsákból és a nemtelen természet elárulja magát.

Pedig a jó magatartás méltóságot és kellemet kölcsönöz az embernek s vannak férfiak, kik ennek segélyével még olyanokat is túlszárnyalnak az élet nagy versenyfutásában, de még a nők kegyében is, kik ezerszer eszesebbek, szebbek, de még ügyesebbek is náluknál.

A jó magatartással bíró nő pedig tiszteletet gerjeszt, s ha nem is szép, mégis tetszik, férfiaknak és nőknek egyaránt.

A jó magatartást, ha nem első nevelésünk eredménye, meg lehet szerezni a folytonos önmegfigyelés által. Minden tettünkre, mondatunkra ügyelnünk kell, de még gondolatainkat is ellenőriznünk mindaddig, míg mindaz, a mi eleinte nagy nehézséggel jár, a megszokás által vérünkbe átmegy és második természetünké válik. A rossz társaságot is kerülnünk kell, mert mindnyájan többé-kevésbé majomtermészetűek vagyunk és önkéntelenül utánozzuk környezetünk jó vagy rossz modorát.

A nők nagy befolyással bírnak a férfiak magatartására. Bármit mondjanak is, ha a nők csak annyi türelmet tanusítanak a férfiak divatos kiméletlensége és túlzott fesztelensége ellenében, mint a mennyit mutatnak azoknak elviselésében — a teremtés urai csakhamar előnyükre változnának meg. S a nők ezzel éppen nem veszélyeztetnék népszerűségüket. A tiszte-

let mitsem vesz el a nők iránti bámulatból, sőt ellenkezőleg ez a legfőbb, mi után a nőnek törekednie kell, sokkal több a bámulatnál, de még a szerelemnél is. Legjobban bizonyít állításunk mellett az, hogy épen a tisztelet képezi azon nők vágyainak netovábbját, kik arra számot többé nem tarthatnak.

Könnyebb megmondani: mi a rossz magatartás, mint azt, hogy mi a jó. A jó magatartás különböző nemes és szép tulajdonságok összhangzatának eredménye — s tulajdonképen elemezni sem lehet.

Rosz magatartásról tanúskodik például az, ha a férfi kezét zsebébe dugva beszélget egy nővel, ha széken lovagolva ül előtte, ha szivarozva kíséri, vagy szivarral szájában és kalappal fején beszél vele. Nők, főképp pedig fiatal nők, nem ülnek le fél fekvő helyzetben férfiak előtt; étkezés közben nem támasztják karjaikat az asztalra s nem füttyörésznek a szobában — a két utóbbi a férfiaknak is szól.

Ha valami előkelőbb egyéniség kocsiba szállásnál vagy az ajtónál előre bocsájt valakit, az illető visszalép ugyan, de az első megszólításra engedelmeskedik. Udvariatlanság volna hosszasan ellenkezni.

A járás is hozzátartozik a magatartáshoz. »Én a gentlemant és úri hölgyet a járásról is-

merem meg,« mondá nekem egyszer egy szel-
lemes udvaronc és némileg igaza volt. Cselé-
dek, kézművesek, általában olyan emberek, kik
kizárólagosan a kenyérkeresetnek élnek, gyors,
minden kellemet nélkülöző járásuk által tűn-
nek ki. Még a magasabb kereskedőosztály egyes
képviselői is, kik mitsem törődve a modorral,
egyedül a garas után futnak, hozzá tartoznak
azokhoz, kik nem tudnak járni, s ezt soha meg
nem tanulhatják.

Az úri ember és úri hölgy járás közben
nyugodtan és biztosan lép, minden mozdulata
fesztelen és kellemes, tartása jó. Lehetőleg
óvakodik a túlságos sietségtől s kezeit nem ló-
gatja le oldalán, de nem is billegteti ide s tova.

A köszöntés is ép oly jellemző dolog, mint
a járás. Elegáns nők és férfiak egészen máskép
köszönnek, mint nem finom nevelésű egyének.
A köszöntés az illető egyén műveltségi fokának
első ismertető jele, a kézszorítás pedig a szív
hév mérője. — A nagyvilágban most a feszes,
hideg kézadást affectálják a kézszorítás helyett;
mi azonban azt tartjuk, hogy jobb általában
nem adni kezet, mint így adni. Tulajdonképen
csak akkor kellene köszöntésnél kezet adnunk
valakinek, ha jól vagyunk vele, vagy ha ezáltal
tiszteletünket akarjuk kifejezni, s akkor a jó
angolos »handshake« a legillőbb.

Ha fiatal ember köszön fiatal leánynak s kezét fognak, a fiatal leány nyújtja kezét előbb. Kevésbé előkelő vagy fiatalabb egyének mindig megvárják, míg az előkelőbb, vagy idősebb nyújtja kezét.

A kézcsók évekig majdnem egészen divatját múlta s csak bizalmas körben, vagy pedig oly alkalommal volt helyén, ha a férfi különös tiszteletet akart tanusítani valamely nő iránt, vagy pedig fiatal leány részéről igen idős, tisztes hölgygyel szemben. Ujabban azonban a fiatal emberek különös tiszteletök jeléül ismét kezdenek kezét csókolni, megletebb korú leányoknak, fiatal és idős asszonyoknak. Már nem helytelen többé a kézcsók, de még mindig kivételes. A nők részben szeretik a lovagias hódolat e vonását.

A férfinak nagy figyelmet kell fordítania a meghajlásra. Az elegáns meghajlás lényeges dolog és magától értetődik, hogy idős és előkelő egyének előtt mélyebben, egyrangúak vagy fiatalabbak előtt kevésbé mélyen kell magát meghajtania. Csak arra vigyázzon az illető, hogy egyenesen hajoljon meg s ne valahogy egyoldalra, mert misem nevetségesebb, ügyetlenebb, mint az oly férfi, ki egy oldalra hajtja meg magát.

Utcán férfi jobb kezével emel kalapot s

felső testét kissé előre hajtja. Kalapját megemeli — de le nem rántja azt idegesen, ijedten a fejeről, a mint azt oly sokan teszik — s ha nőnek köszön, fel nem teszi, míg az illető hölgy mellette el nem haladt. Férfi nőnek az utcán mindig komolyan és tiszteletteljesen köszön, bármily bizalmas lábon áll is vele. Az arra menők bizalmas ismeretségükről nem birhatnak tudomással, s csak tiszteletlenséget látnának a férfi confidens modorában.

Nőknél a szertartásos »compliment« már nem divatos többé. Azonban vannak egyes alkalmak, melyeken még mindig nélkülözhetlen; például udvarnál, igen előkelő vagy tiszteletet parancsoló egyének előtt, a templomban az oltár előtt s bálban, ha a Lady patronessenek mennek köszönni.

Nálunk utcán a köszöntés két typusa túlnyomó a nőknél. Vannak hölgyek, kik, kivált férfiaknak, márványhideg arccal és alig észrevehető fejbiccentéssel köszönnek, mások meg nevetve integetnek fejökkel. Mindkettő hibás. Elegáns, jól nevelt nő, nyájas, de nem nevető arckifejezéssel hajtja meg fejét és felső testét, s ez az egyetlen correct köszöntési mód.

Szükségtelen mondanunk, hogy nők utcán

vagy nyilvános helyen soha, semmi szín alatt nem csókolódnak. A csókolódzás általában csak bizalmas körben van helyén, salonban a köszöntés többé-kevésbé szivélyes kézszeríté-
ből áll.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

HETEDIK FEJEZET.

A társalgásról.

S most jutottunk feladatunk egyik legnevezetesebb részéhez — a társalgáshoz. Nehéz megmondani, milyen legyen a társalgás, s főképp azt, mikép sajátíthatjuk azt el úgy, hogy általa értékünket emeljük, s másoknak kellemesek legyünk.

A társalgás sokkal kevesebb szellemet és tanultságot, mint tapintatot, szívet és józan ésszt igényel. Nem az ötletek és szellemes gondolatok fénye és gazdagsága teszik azt érdekessé és kellemessé, de bizonyos szabályok, melyeket némelyek ugyan ösztönszerűleg követnek s ezért neveztetnek »jó társalgók«-nak, de melyeket még a legszellemdúsabbaknak is magukévá kell tenniök, ha kellemesen akarnak társalogni.

A társalgás művészete nemcsak beszédből, de hallgatásból is áll. Van számtalan nő, kivel már azért is szeretünk mulatni, mert jól és ro-

konszenvesen tudják hallgatni azt, a mit mondunk. A társalgás például azonnal erőltetetté, kellemetlenné válik, ha valakinek minduntalan szavába vágunk, vagy ha szemeink egyik tárgyról a másikra tévelyegve, ékesszólón fejezik ki figyelmetlenségünket. Ha valaki beszél velünk, arckifejezésünknek érdeket kell elárulnia még akkor is, ha az elbeszélő modora unalmas, hosszadalmas és fárasztó volna.

Ha lehetőleg kerüljük is azt, hogy valakinek szavába vágjunk, viszont figyelniünk kell arra, miért szakaszt félbe valaki bennünket; mert művelt emberek ezt ritkán teszik ok nélkül. Olykor megesik, hogy hosszadalmasságunk idegessé teszi a másikat, úgyannyira, hogy minden áron másra akarja terelni a társalgást; vagy a háziasszony vág szavunkba, mert oly dologról beszélünk, mely valamely jelenlevőnek kellemetlen vagy fájdalmas lehetne. Ilyenkor azonnal el kell ejtenünk beszédünk tárgyát, s visszatérniünk sem szabad többé reá, nehogy valakinek terhére legyünk vele.

Az igazi jó társalgó nem szól meg soha senkit. »La médisance est indigence d'esprit (a megszólás szellemszegénységnek a jele) mondja La Rochefoucauld, és igaza van. Ugyancsak szegény szellem az, mely az egész nagy világon nem talál nemesebb, de sőt

mulatságosabb tárgyat, mint felebarátai ferdeségeinek és fogyatkozásainak elősorolását

Általában jobb, ha sohasem beszélünk egyénekről (ha csak nem nyilvános egyéniségek tevékenységéről), de inkább tárgyakról, mert gyakran megesik, hogy hallgatóink legártatlannabb megjegyzéseinket elferdítve ismétlik, és ez által ellenségeket szereznek nekünk.

Különben épen ezen ismétlések a társalgás mótelyei. Minden embernek fel kellene tennie magában, hogy soha nem ismétél semmit, a mit neki másról mondtak.

Hosszú elbeszélések és beszédek sincsenek helyükön salonban, mert hiszen a salon nem az ékesszólás, de az ügyes csevegés tere. Megesik, hogy egy-egy szellemes, vagy olykor bizony nem is igen szellemes ember átveszi a társalgás fonalát, és szóhoz sem enged többé jutni senkit. A jó ember többnyire azt hiszi magáról, hogy mindenkit elbájolt társalgásának nagyszerűsége által, s ugyancsak meg volna lepette, ha valaki azt mondaná neki, hogy épenséggel nem is tudja, mi a társalgás.

Kétértelmű élcek és elbeszélések társágban sincsenek helyükön, s csak azt bizonyítják, hogy az illető nem forog jó társágban.

A társalgás hangja ne legyen sem nagyon

hangos (mi kivált nyilvános helyen megro-
vandó) sem túl halk és suttogó. Magától értetõ-
dik, hogy mások előtt sugdosni semmi szín alatt
sem szabad.

Nemzetiségi elõitéleteket sem való hangoz-
tatni salonban. Fõkép ha többen vannak jelen s
olyanok is, a kiket nem ismerünk, nem tud-
hatjuk, mikor sért valakit az ilyen nyilatkozat.
A salon semleges talaj és »l'homme aimable est
de toutes les nations.« (A szeretetreméltó ember
bármily nemzetiségû lehet.)

Még egy fõszabály az, hogy mindenkinek
inkább kellemes mint kellemetlen dolgokat
mondjunk. Ha például valamit megmutatnak
nekünk, minden lealázó összehasonlítást mel-
lõzve, meg kell dicsérnünk az illetõ tárgyat,
vagy ha valaki zongorázik vagy énekel előttünk,
a világért sem szabad arról beszélnünk, milyen
jól zongorázik vagy énekel valami más ismerõ-
sünk vagy barátunk, mert ez a tapintatlanság
netovábbja volna.

Mindig azt kell találnunk, hogy barátaink
jó színben vannak és jól vannak öltözve, mi
nem hizelgés, de kötelesség. Senkinek sem áll
jogában valakit kellemetlen megjegyzésekkel
elkeseríteni.

Ha nem dicsérhetünk — hallgassunk. A

megrovásra csak a legközelebb állók, szülék, férj, testvér vannak feljogosítva.

Az üres bókolástól azonban óvnunk kell, főképp a fiatal embereket. Ha mondanak is bókot, annak fátyolozottnak, valami szellemes megjegyzés alatt elrejtettnek kell lennie. Okos nőt semmi sem untat jobban, mintha valaki minden apropos nélküli, leplezetlen bókokat mond szemébe. A bókoknál általában vigyázni kell, hogy az illető személyével összhangban legyenek, mert másképp könnyen az irónia szí-
nét ölthetik és ily alakban mindig sértők.

A vitatkozás bizonyos fokig érdekessé teheti a társalgást, azonban annak a társadalmi életben soha sem szabad hevessé, hosszadalmassá válnia. Ily esetekben jó, ha valaki, leginkább nő, közbeszól és másra igyekszik terelni a társalgást.

Ha valaki elbeszéléseiben nagyít, vagy éppen hazudik mi nem oly nagyon ritka dolog, soha sem szabad elárulnunk, hogy mi azt észrevettük, különben ellenséget csinálunk magunknak az illetőből. Hagyjuk inkább azon hiszemben, hogy rászédett bennünket, mi épenséggel nem fog nekünk megártani.

A pletykáról nem is szólunk. Magától értődik, hogy az, ki valakinek pletykát mond

vissza, oly tettet követ el, mely művelt és nevelt emberre méltatlan.

Makacsúl állítani valamit, még ha tudjuk is, hogy igazunk van, nagy neveletlenség. Engedékenynek kell lenni. A határozott szólásmód nem a művelt társalgásé. »Azt hiszem így és így áll a dolog.« »Nem gondolja, hogy tévedésen alapszik véleménye?« stb. Ha a beszélő nem tágit, egyszerűen ráhagyjuk: »Lehet hogy rosszul vagyok értesülve.«

Vitatkozásnál, ha már vitatkozunk, vigyáznunk kell, hogy élessé ne váljon a hangunk. A hang mindig lehetőleg kellemes, szelid és zergzetes maradjon, minden körülmény és minden szín alatt.

Ha bármily ostobaságot, vagy tudatlanságról tanuskodó képtelenséget mondanak fülünk hallatára, mosoly nélkül kell hallgatnunk. Nem szabad elárulnunk, mennyire únjuk a sületlenségek hallgatását.

Ismerőink pénzbeli viszonyairól sem való beszélni. Ezek nem a nyilvánosságra való részletek.

Rendesen nem köszönjük meg, ha valaki meglátogat bennünket; mondhatjuk ugyan: szép hogy eljött, hogy megemlékezett rólam stb. De ha öreg emberek náluknál sokkal fiatalabbakat megtisztelnek látogatásukkal, illő meg-

köszönni az általuk vett fáradságot, melyek bennünket lekötelezni akarnak.

Azon kell lennünk, hogy mindig választékosan beszéljünk, óvakodnunk kell durva, léha, de még túl meghitt kitételek használatától is. A művelt, szép beszédmodor nagy előny, és igen tetszetős dolog, ha a természet nem ajándékozott meg vele, hatalmunkban áll elsajátítani.

OSZK

Nemzeti Széchenyi Könyvtár

NYOLCADIK FEJEZET.

Az öltözködésről. — A csin. — Mikor hogy kell öltözni: otthon, utcán, látogatásra, utazásra, ebédre, estélybe, bálba. — Ékszer. — Menyasszonyi öltözet. — Gyász-öltözet. — Férfi divat. — Gyermeekdivat.

Az ember az egyetlen állat, mely mez nélkül születik; növények halnak el, hogy az ember élhessen és állatok nyúzatnak meg, hogy a teremtés urai öltözhessenek.

Az öltözet bizonyos befolyást gyakorol nemcsak a modorra, de még a jellemre is.

Az öltözködés hatással van még komoly és tisztességes emberek legbensőbb lényére is. A szegényes, kopott ruha tönkreteszi a fellépés öntudatos fesztelenségét és megtöri a büszkeséget. — Ha tehát egy egész fejezetet szentelünk az öltözködésnek, azt azon meggyőződéssel tesszük, hogy a különböző alkalmakhoz illő, csinos és tisztességes öltözet, ha nem is másra, de legalább kedélyünkre kihat, s fellépésünk öntudatoságát biztosítja.

Könyvünk elején, a magaviseletről szólva,

szót emeltünk azok ellen, kik magaviseletük finomságát csak a társaság számára tartják fenn, és otthon, családjuk körében durvák és neveletlenek. Ugyanezen vád sújtja azokat, kik elegáns utcai és társas-öltözetekről gondoskodnak s otthon piszkos pongyolában és színehagyott, rendetlen háziruhákban járnak.

Jól nevelt, finom házi körhöz szokott egyének reggel és otthon ép oly tisztán és csinosan vannak felöltözve, mint társaságban, sőt pongyolájukra és fehérneműjökre sokkal többet tartanak, mint díszruháikra.

Egy barátnőm, ki évekig udvarhölgy volt, szerény jövedelmű földesúrhoz menvén férjhez, tíz évet töltött egy félreeső pusztán. Egyszer meglátogattam őt, s az igazat megvallva, féltem, hogy kissé elparlagosodva fogom találni. De milyen volt meglepetésem, midőn elegáns, kifogástalanul öltözött hölgy lépett elémbé, ki bár szigorú rendben vitte férje háztartását, könyvek, folyóiratok és hangjegyek segélyével, nemcsak szellemileg maradt a társadalom színvonalán, de külsőleg is bármilyen salon díszét képezte volna. Bár télen hónapokig nem látott vendéget, pongyolái a legelegánsabbak voltak, szépen fésülködött, s hacsak beteg nem volt, ebédre mindig felöltözködött. Külsejének ápolása nála benső szükség, az önbecsülés és ön-

érzet kifolyása volt és ezen benső szükségét már gyermekeinknél felidézni és nevelni kötelességünk.

Az öltözködésnél a tapintat nagy szerepet játszik. A tapintatlan, neveletlen, közönséges nőt azonnal fel lehet ismerni öltözetéről, mely legyen bármily gazdag, nélkülözni fogja az előkelőség azon félreismerhetlen jellegét, melyet a divatárusnő egyedül meg nem adhat neki. — Tulajdonképen senki sem öltözködhetik tökéletes ízléssel, kinek nincs reá tehetsége — mert az öltözködésre ép olyan tehetséggel kell birni, mint valamely tudományra vagy művészetre — de minden művelt nő vagy férfi öltözhetik csinál és — illőn. Az illendőség az öltözetnél fődolog, annak összhangban kell állnia nemcsak alakunkkal, korunkkal és egész lényünkkel, de állásunkkal és körülményeinkkel, valamint azon alkalommal is, melyen viseljük. Az olyan ruha, mely kitűnően áll a fiatal leánynak, nevetséges hatást tesz az idős asszonyom; pompás diszruhák kirívó ellentétet képeznek egyszerű szálláshoz, s a mely ruha este társaságban igen elegáns, reggel vagy az utcán visszataszító s ízléstelen lehet.

Minden nő ruhatára a következő öltözeteket foglalja magába (mondani sem kell, hogy ezen öltözetek minősége és értéke az illető hölgy

vagyoni körülményei szerint változik): pongyolák, háziruhák, utcai ruhák, melyek között helyet foglal az úti ruha is; nappali ruhák, melyek magukban foglalják a látogatásra, fogadásra, kocsikázásra stb.-re viselt ruhákat és végre társasöltözetek, azaz diszebédekre, estélyekbe, színházba és bálókba való ruhák.

Művelt, finom nő nem ül ebédhez pongyolában, ha csak nem beteg, és sem pongyolára, sem házi ruhára nem használ elviselt társasöltözeteket (ez utóbbi a rossz izlés netovábbja), hacsak úgy át nem alakíttatja azokat, hogy előbbi használatuknak nyoma sem marad. A pongyola vagy házi ruha a legegyszerűbb szövetből készülhet, csak csinos, tiszta és tetszetős legyen, mi fődolog. Hány férj szerelmének tartóssága függ neje tetszetős, friss pongyoláitól és hány nő hűtlenségét lehetne férje elhanyagolt külsejének beszámítani.

Útcára rövid, azaz földig érő ruha legkényelmesebb, még ha hosszabbat kíván is az utolsó divat. Az utcai ruha szabása egyszerű, szövete solid és soha nem kirívó. Utcán elegáns nő nem visel elől kivágott ruhát, sem könyökig érő újjat s ha valamely nyári ruhája úgy készült, a kivágást chemisettel tölti be és oly hosszú keztyűt húz, hogy karjának nyomát se lássák.

Ugyanez áll az úti öltözetre nézve is. Útra célszerű gyapjuszövetből készült ruha való (soha selyem), melynek szabása az utcai ruháéra emlékeztet; sötét, egyszerű kalap, gaze-fátyollal, vászongallér és kézelő (mi ismét igen divatos), sötét szarvasbőr keztyű és semmi ékszer. Valóban elegáns nők még óraláncot sem hordanak úton, hanem óráikat fekete szalagra aggatják.

Drága, gyémántos ékszert nem viselnek továbbá nyári kirándulásokra, piknikekre és nyári bálókba sem. Az ékszerre nézve általában óvatosnak kell lenni. Drágakövek nappali viseletre nem valók, csak lámpa- és csillárfénynél teszik meg a kellő hatást és csak akkor viseltetnek elegáns nők által. Este is óvakodni kell a túlzástól; mert hiszen a nő igen elegánsan nézhet ki minden ékszer nélkül is; azonban rendkívül nevetséges, ha úgy jön elénkbe, mint egy ékszerész kirakata. Az ékszer továbbá inkább kevés és szép, mint sok és közönséges legyen. Arra is kell ügyelnünk, hogy mindig teljes és összhangzó ékszerünk legyen; például gyémánt nyakékhez nem vehetünk turquoise karperecet, sem koráll melltűhöz smaragd fülbevalót.

Pongyola-öltözethez nem való sem ékszer, sem drága csipke. Pongyola-öltözetre valen-

ciennet, bretonne és fantaisie, vagy torchon csipkét alkalmazhatunk, brüsseli, duchesse és más efféle csipke nem való reggeli ruhához.

A látogatási öltözet jellege is változik. Ha gyalog teszünk bizalmasabb látogatást, a ruha csak díszesebb utcai ruha lehet, középszínű keztyűvel; ellenben kocsin tett, feszesebb látogatásokhoz gazdagabb toilettet, világosabb keztyűt és feltűnőbb kalapot választhatunk.

Délelőtti ülések, és gyűlésekre egyszerű utcai öltözetben jelenünk meg, sőt a délutáni hat óra előtti üléseken szintén. A kirívó színek, csipkék, ékszerek nincsenek helyükön ily alkalommal, még ha kocsin járunk is. Azonban az esti gyűléseken, minők a delegáció gyűlései szoktak lenni, ebédöltözetben is jelenhetünk meg. Persze, hozzá illő visitekalapban, és nem kivágott ruhában. De azért az öltözet díszesebb, élénkebb lehet, vagyis, röviden mondva, olyan, minőt a mindennapi hatórai ebéd alkalmával viselünk. A keztyű is világosabb színű lehet.

Diszebédekre, hangversenyekbe, kisebb estélyekbe stb. egyforma minőségű toilettek dívnek, hosszabb vagy kisebb uszálylyal, magasan vagy elől kivágva, félhosszú újjakkal. A keztyű fehér vagy igen világos színű. Az egé-

szen kivágott ruha azonban csak bálba divik, vagy olyan nagyobb estélyekbe, melyeken táncolnak is.

Színházban a páholyközönség operába estélyi öltözetet, drámába egyszerűbb toilettet választ; a »theatre paré,« főkép ha az udvar jelen van, fényes báli toilettet igényel. Külvárosi színházba (nálunk a népszínház, stb.) utcai öltözet való páholyba is, itt csak első előadások alkalmával jelennek meg olykor a hölgyek díszesebb toilettében. Földszint csak szerény, nem feltűnő öltözet elegáns, fényesebb estélyi öltözet támlás- vagy zártszékben rossz izlésről tanúskodik.

Nyári kirándulásokra, piknikekre és bálokra visszatérve, megjegyezzük, hogy kirándulásra csak praktikus, nem gyűrődő s igen egyszerű szabású gyapju-foulard vagy mosóruhák alkalmasak, melyek este még majdnem ép úgy néznek ki, mint reggel. Piknikekre és nyári bállokra olyanféle toilette divik, mint télen estélybe vagy hangversenybe, csak hogy könnyebb anyagból s rövid uszálylyal vagy a nélkül.

Fiatal leányok a jó körökben igen egyszerűen öltöznek. Fiatal asszonyok és oly leányok, kik a húszévet meghaladták, megengedhetnek maguknak némi kis excentricitást az öltözkö-

désben — ez azonban fiatal leányoknak épen nincs előnyére, kiknek legszebb diszük a fiatal-ság és érintetlenség.

Minden nőnek tanulmányoznia kellene kül-sejét, hogy korához, állásához és főkép kinézé-séhez illőn öltözködhessék. A ki nem bír az erre szükséges tapintattal és éleslátással, az minden költség mellett sem fog izléssel öltözködni.

Magától értetődik, hogy az alsóruháknak kifogástalanoknak és az öltözethez illőknek kell lenniök; a legdíszesebb öltözetű nő, ha ruháját felemelve, piszkos alsószoknyát s öltözetének meg nem felelő cipőt és harisnyát láttat — azonnal osztályozva van, s legyen bármilyen szüle-tésű, nem teszi azt a hatást, mit valódi úri nő-nek tennie kellene.

Keresztelőre a keresztanya s általában az egész nőtársaság elegáns látogatási ruhában, kalappal fején jelenik meg a templomban.

Confirmálásra vagy bérnialásra a leánykák fehér krepliss vagy kázmér ruhát viselnek. Ezen öltözetek csináltatási módja nagyon egyszerű. Rendkívüli izléstelenség volna a leány-kákat ezen alkalommal díszes toillettebe öltöz-tetni. A hajviselet ez alkalommal szinte igényte-len legyen.

A menyasszonyi öltözet mindig fehér, s a

menyasszony vagyoni állása szerint lehet se-lyem, gyapjúsövet, de még könnyű mosószö-vevből is.

Csináltatási módja egyszerű, de mindamel-lett ünnepélyes, az uszály jó hosszú, a derék magas és az újjak hosszúk. A keztyűk és cipő fehér. A narancs-virág vagy myrtus-koszoru fölé hosszú, gazdag fátyol borúl. Menyasszonyok nem viselnek gyémántokat, s általában nem rakják meg magukat ékszerrel, ha csak a vö-legény nem kívánja. Legfeljebb szép igaz gyön-gyöt viselhetnek nyakukon. A bokréta is hófehér s a zsebkendő minél diszesebb.

A koszorús-leányok vagy egészen egyfor-mán öltöznek mind, vagy pedig kettő-kettő választ egyforma ruhát. — A koszorúsleányok ruhái is magasak, hosszú újjakkal, kivéve, ha az esküvőre tánc következik, mely esetben az elől kivágott ruhát a templom számára chemi-settel töltik be.

Özvegyasszonyok második lakadalmukon nem fehér, hanem szürke, crème vagy más efféle színű ruhát viselnek és a koszorú helyett francia kalapot.

A mély gyász fénytelen gyapjúsövetet igényel s angol kreppel készül. A gallér, kéz-elők, kalap és fátyol mind angol kreppből van-

nak. Fekete szarvasbőr vagy szövött keztyű és fekete harisnya. Közönséges gyászhoz fekete selyem, grenadine vagy más efféle ruhák viselhetők, fekete tüll vagy krepliss gallérral és kézelővel s bársonnyal vagy selyemmel díszített kalappal. Ezen gyászhoz igen illő a jet-ékszer s általában a jet-dísz. — Félgyászban fekete csipke, tollak és jet-ékszer is meg vannak engedve.

Megjegyzendő, hogy fehér pongyolák fekete díszszel még a mély gyásznak is megfelelnek. A gyászszsebkendők fekete széllal és fekete himzéssel készülnek.

A teremtés urai nem igen szeretnek öltözködni, s ha csak lehet, mindig találnak valami kibúvót, ha frakkot kell ölteniök. Mindazonáltal nekik is meg kell hajolniok a társadalom törvényeinek — s bár sóhajtva, de elő kell szedniök claquejukat s még fehér nyakravalójukkal is kell bajlódniok a tükör előtt.

A völegények nálunk díszmagyarba szeretnek öltözni, mely szép szokást mindenesetre fenn kellene tartaniok. Azok, kik frakkban esküsznek, egészen feketében jelennek meg, fehér mellénnyel és nyakravalóval s fehér csokorral

a gomblyukban. A keztyű is fehér. Ugyanezen öltözetet viselik bálban vagy estélyeken és ebédeken is; ugyanezt, csak hogy fekete nyakra-
valóval, világos, de nem fehér keztyűvel kisebb estélyeken és ebédeken hangversenyben, színházban, hivatalos látogatásokra stb. Közönséges látogatásokra salonkabát dívik világos nadrággal. Nálunk ezt különben mellőzni szeretik és az urak teljes angol öltözetben, »jacks«-el teszik látogatásaikat, mi éppen nem illő. Így jelennek meg olykor színházban is. Külföldön az operaházakba vagy más elsőrendű színházba be nem eresztik az olyan férfit, ki nincs frakkban és fehér nyakkendőben, míg nálunk vajmi gyakori eset, hogy a páholyokat fényes estélyi öltözetekben díszlő hölgykoszorú tölti be, míg e háttérben vadász-jacks-ekbe bújtatott uracsok fitogtatják a »perfect gentleman«-t. Pedig a »perfect gentleman« hónapban, a perfect öltözet olyannyira lényeges dolog, hogy a jobb körökhöz tartozó angol még a családi ebédre is átöltözik. Valóban nem tudjuk, milyen »chic« rejlik abban, ha a társaság egyik fele úri néphez hasonlít, míg a másik fele úgy néz ki, mintha az illetők kocsisaikat küldték volna maguk helyett a színházba.

A férfiak öt órán túl, azaz a délutáni ebéd

idejétől fogva mindig frakkban, vagy fekete salonkabátban legyenek, s úgy jelenjenek meg a színházakban, hangversenyeken is. Külvárosi színházakba ellenben mehetnek, a hogy akarnak, kivéve, ha hölgyeket kísérnek, mely esetben a salonöltözet nélkülözhetlen.

Sétára, hivatalba s fürdőhelyen délelőttre teljes angol costumet viselnek, pörge kappal. Ugyanilyen öltözet illő kirándulások alkalmával is. Kirándulásra nem való sem salonkabát, sem világos keztyű, sem cylinder.

Férfiak kevés ékszert viselnek. Óraláncz, csinos, nem feltűnő ing- és kezelő-gombok és nyakravaló-tű, néhány szép gyűrű, ékszeres bot-gomb, ékszeres pici zseb-kefe vagy fésű, gyufatartó, dohány-szelencze — ez minden. Azonban még ezeknek is finoman kell összeválasztva lenniök.

Városban férfiak mindig keztyűt viselnek az utcán; azt viselik látogatásra, színházba, ebédre, templomban is. — Falun túl tehetnek rajta, ha csak hölgyeknél nem tesznek látogatást, mely esetben el nem maradhat.

Még néhány szót a férfiak fehéreneműjéről. Tudvalevő dolog, hogy a valódi gentleman

fehérneműje mindig kifogástalan. A gyűrött, piszkos ingelő vagy kézelő azonnal elárulja a jó társasághoz nem szokott és magát elhanyagoló férfit.

A színes ing csak délelőttre való. Ebédhez nem viseltetik, sem pedig látogatásra s legkevésbé délutáni látogatásra.

Soha sem öltöztették a gyermekeket szében és egészségi szempontból célszerűbben, mint most. A derékban bő, princessalakú ruhácskák teljes szabadságot engednek nekik a mozgásban, mi gyermekruháknál fődolog.

Az angolok, kiktől a fentebbi célszerű divat egész Európában elterjedt, azt is követelik, hogy a gyermek vállalai, karjai és lábszárai mezteleznek legyenek. Ez azonban leánykáknál csak a hétéves korig illő s persze csakis a nyár meleg napjain tanácsos.

A leánykák és fiúk egyaránt, hétéves korukig »bébé«-knek öltöztetnek. A hétéves kortól a leánykák már különböző szabású ruhácskákat, a fiúk nadrágot, mellényt és kabátkát nyernek. A leánykák rendszeren bérnálásuk alkalmával, azaz 14—15 éves korukban kapják az első hosszú ruhát, ezt azonban okos anyák nem a kortól, de a leányka fejlettségétől teszik függővé. Vannak leánykák, kik már 13 éves koruk-

ban oly magasak és fejlettek, hogy a túlrövid ruha nevetségesen áll rajtuk, mások meg 14 éves korukban még oly gyerekesen néznek ki, hogy nyilván még jókor van hosszú ruhát öltetniök. Az anyák tapintata erre nézve a legjobb utmutató.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

KILENCEDIK FEJEZET.

A virágok és azoknak jelentősége. — Illatszerek.
— Színek.

A virágoknak meg van a maguk nyelve, mit nemcsak a poeták értenek meg. A társadalmi téren a szerint osztályoztatnak, mit ezen internationalis nyelvökkel kifejeznek s vannak például virágok, miket fiatal leány nem viselhet s mik csak asszonyoknak valók, míg mások főképp fiatal leányoknak vannak szánva. Ez utóbbiak például: A fehér rózsza, melynek jelentősége — érintetlenség; a verbéna, a tisztaság jelképe; a rózsabimbó és a gyöngyvirág az ifjúságé; a nefelejts az emléké; a százszorszép az ártatlanságé; a fehérliliom a tisztaságé; a kikirics a tavaszé stb. Mindezen virágok fiatal asszonyok által is viselhetők, de érettebb korú nőknön nevetséges hatást tesznek. A fehér orgona, mely az ifjúság jelképe, minden fiatal nő által, legyen az leány vagy asszony, viselhető, ellenben a lila orgona csak asszonyok számára való, még pedig idősebb asszonyok is viselhetik.

Kizárólag asszonyoké a málva és calcedónia, melyek az anyai szeretet jelképei s így leányoknak nem valók. Az ifjú menyasszony myrtussal (tisztá szerelem) és narancsvirággal (szüziesség) koszorúzza magát, újabban a fehér rózsát is felkapták menyasszonyi koszorúkhöz.

Az ibolya, mely a szerénység jelképe, minden korhoz illik, úgy szintén a rezeda is.

A vadrózsa, mely a remény jelképe, szintén az ifjúság virága.

A teljes rózsaszín rózsza, mely a viruló asszony jelképe, a sárga rózsza, mely a szerelmet a házasságban jelképezi, továbbá a barackvirág stb. az asszonyok és leányok tulajdonai egyaránt. A mennyi tűzes, piros virág van, egy sem illik fiatal leányoknak, sem a rózsaszínű babér, sem a vörös szegfű, sem a kapucinus virág, mert valamennyi szenvedélyes érzelmet jelképez. A pipacs kivételt tesz, főképp más mezei virággal vegyesen.

A hortenzia és a vizililiom hidegséget és közönyt, a nárcisz és a napraforgó hiúságot jelképeznek — egy sem fiatal leányok számára való virág.

A repkény s a folyondár ragaszkodást fejeznek ki, a foltos szegfű pedig a tettetést jelképezi. A babér csak győztes és nagy embereknek nyújtatik, az olajfaág pedig a béke jelképe.

A gentiána büszkeséget, a sárga liliom gőgöt jelent. A scabiósa az özvegyek virága és gyászt jelent. A ciprus a szomorúságot, az anemona az elhagyatottságot jelképezi.

A sárga viola fényűzést jelent, a tulipán pompát, a kalász bőséget. A tubarózsa (kék) oly erős illatot terjeszt, hogy legfeljebb egyet lehet egy csokorban alkalmazni.

A rózsák minden neme külön jelentőséggel bír. Azok után, melyekről már szóltunk, a bengáliai rózsza idegen szépséget, a hónapos rózsza mulékony virágzást, a »rose trenière« nemes szépséget; a centifolia örömet, a moh-rózsa kíváncsiságot jelent.

A hóvirág jó előjelt, a pálma állhatatosságot, a pensée kitartó emlékezést, a georgina érzéki szépséget, az amaryllis fényt, a menta erényt jelképez.

A kamélia a hideg, szellemtelen szépség, a jácint a virágzás és hervadás, a jerichói rózsza a feltámadás, a rozmarin a hűség jelképe.

Még megjegyzendő, hogy fiatal leányok általában igen kevés virágot viselnek öltözetükön, csak az asszonyok számára készülnek azon hosszú és sűrű füzérek, melyek a mostani báli-ruhákat olyan pompásakká teszik.

A férfiak nagyobb gomblyukcsokrot visel-

nek. Tömött szegfűt, gardéniát, magnóliát, fehér kaméliát, héliotrópot, ibolyát.

Az illatszerek hozzátartoznak az öltözet-hez, azonban csak akkor hatnak kellemesen az illatszert használó egyén környezetére, ha alig vehetők észre.

A legjobb illat is kiállhatatlanná válik, ha valaki oly mértékben alkalmazza, hogy a hol megjelenik, betölti vele a levegőt és a mihez hozzá nyúl, azt azon illattal hatja át.

Vannak emberek, kik képtelenek öt percig oly szobában maradni, melyben valaki azon izgató illatok egyikét terjeszti. Főkép a moshus, az ambra, chypre és a patchuli azok, melyektől ideges egyének rosszúl lesznek, annál inkább, mivel pár perc alatt ruhát, hajat, de még keztyűt is áthatnak s nagyon nehéz tőlük megszabadulni.

Comme il faut nő különben soha sem használ erős illatokat, mert irtózva kerül mindent, ami feltünőbbé tehetné, s az erős illat feltünőbb dolog a legexcentrikusabb öltözetnél.

Kellemes és finom illatok: az ibolya, a lavendula, az ixora, a gyöngyvirág stb. azonban ezek használatát sem szabad túlságba vinni. Ezekből is néhány csepp a zsebkendőre elegendő.

Hogy ruháink s fehérnemünk kellemes és finom illatot nyerjen, legjobb, ha sachetkat rakunk közéjük. Semmi sem visszatetszőbb, mint ha valaki tiszta fehérnemű szagot terjeszt, azaz, azt a bizonyos szappan és vasalás-szagot, mely a fehérneműben hátramarad. Épen ennek megakadályozására szolgálnak a sachet-k, melyek a fehérneműt igen kellemes és diskkrét illattal hatják át.

A szinekről szólni nem igen könnyű, miután nap-nap mellett találatnak fel új színvegyületek. Csak néhány szabályt constatálhatunk s ezek között legfontosabb az, hogy a neutráli vagy pedig halvány színek — legyen a divat bármilyen feltűnő — mindig distingváltabbak, mint az élénkek és kirivók.

A szürke, a drapszin, a halványkék és lila, valamint a sötét színek, mint bordeaux, olive, bronze barna, sötétkék, chaudron, sokkal finomabb hatást tesznek, mint a tűzvörös, sötétrózsaszín, indigo-kék, heliotrope, élénk zöld stb.

Ruhák választásánál nagy tényező a szín. A sárga és a vörös például a barnáknak áll legjobban, míg a kék, halvány zöld, s annak árnyalatai a szőkéknek tanácsolhatók leginkább.

Rózsaszínt minden fiatal nő viselhet, úgyszintén fehéret is. Középkorú nők már nem viselnek rózsaszínt, azonban halvány-kéket, halvány-lilaszínt, fehéret stb. még viselhetnek. Idős nőknek pedig megmarad a sötét színek minden árnyalata, s a világosabból a lilaszín. A neutralis színek, mint a szürke, a drappszín, a crème, az ivoire stb. fiatal és idős nők, leánykák és asszonyok által egyaránt viselhetők.

OSZK

Nemzeti Széchényi Könyvtár

TIZEDIK FEJEZET.

A levélírás. — Levélpapíros. — Levelek általjában. —
Hivatalos levelek. — A megszólítás és befejezés. —
Meghívók. — Czimezések.

Le styl c' est l' homme.

A levélírásban a nők fejtenek ki legtöbb tehetséget, sőt a legkitünőbb levélíró, ki valaha létezett, nő volt, Sevignéné asszony, kinek levelei még mindig mintaképül szolgálnak.

Sevignéné a tökélyig vitte a szeretetreméltó csevegést a papíron; ő úgy irt, a mint beszélt, közvetlenül, keresetlenül, fennhangzó frázisok nélkül s minden jó levélnek így kell iratnia. Ha levelet irunk, azt kell képzelnünk, hogy az, kihez sorainkat intézzük, mellettünk ül, s hogy egészen fesztelenül beszélgetünk vele.

A levélnek és boritéknak tisztáknak, az írásnak olvashatónak kell lennie. Grotius azt mondja: a hanyag írás figyelemhiány azok iránt, a kiknek irunk, mert azt bizonyítja, hogy saját időnket és kényelmünket becsesebbnek tartjuk, mint azokét.« Tehát gondosan kell

irnunk. A levélpapír és boríték ép úgy változik divatban, mint bármely más dolog, azonban mindezen divatnak alapja a szép vastag papír és boríték, mely utóbbin keresztül az irás ne lehessen kivehető. A fénytelen, sárgás papír elegánsabb, mint a fényes kékes-fehér, s ép úgy a fénytelen színes is. Jelenleg nagy a fényűzés a levélpapír díszítésében s a legszebb festmények, a legdíszesebb monogrammok pazaroltatnak rá. A címer alkalmazása úgy fehérén mint színesen, igen »chic«; ezen szokás nincs alávetve a divatnak és mindig elegáns marad. Némelyek jószáguk nevét alkalmazzák a papírra, mások kastélyuk rajzát is, mindkettő elegáns divat.

Olykor címer helyett jelvényt választanak, vagy pedig jelmondatot. Ezeknek megválasztásánál figyelemmel kell lennünk, hogy egyéniségünkhez s viszonyainkhoz illők legyenek, mert az ilyen dolog kétélű fegyver, mely igen nevetőségessé teheti az embert.

Gyászhoz igen széles feketeszegélyű levélpapír illő, fekete monogrammal.

A levél külső formáját illetőleg szintén bizonyos szabályoknak van alávetve. Barátainkhoz intézett hosszú és bizalmas levelek számára nagy formájú papírt és borítékot használunk és épen olyat távoli ismerősök, valamint feljebbvalókhoz intézett levelekhez is. Bizalmasabb

levélké névjegyre, vagy pedig úgynevezett »billet papir«-ra iratnak, mely jelenleg a legszebb diszítványokkal dívik. Ha pecséttel zárjuk levelünket, mi újból felkapott divat, a pecsétnek szépnek és tisztának kell lennie.

A leveleket sokáig az első lap közepén kezdték el, jelenleg azonban a bekezdés vagy négy újjnyira a széltől dívik. A levélíró címe és a dátum a levél legelején, vagy legvégén alkalmazhatók.

Ismételjük, hogy a jól olvasható írás s a tisztaság az írásban a fődolog. Mivelt egyén nem küld olyan levelet, melyben áthúzott szó vagy sor van, s me'yet újjaival vagy tentával szennyezett be. A helyesírásnak persze szintén kifogástalannak kell lennie, mi különben magától értődik.

Mi a megszólítást illeti, barátok vagy barátnők keresztnéven szólítják egymást; feszes ismerősök »tisztelt uram« vagy »tisztelt Nagysád«-dal kezdik, vagy pedig megadják az illetőnek címét, miről különben később a címezésnél bővebben szólunk. Feljebbvalóknak, vagy pedig magasrangú távoli, vagy nagyon idős tiszteletreméltó ismerősöknek a harmadik személyben szokás írni, például így: Nagyságod vagy Kegyelmességed engedelmével, stb.

Hölgyek uraknak írva, azokat »Tisztelt

uram!«-nak, bizalmas jó ismerősöket »Édes N. N.«-nek szólítják (az első esetben, ha az illető címmel bir, megadják a címét), viszont urak hölgyeket »Tiszteld Nagysád«-nak címeznek, vagy pedig szintén megadják nekik az illető címet, azonban soha sem szólítják őket fesztelenebbül, hacsak nem rokonok. — Ha különös tiszteletet akarunk kifejezni, úgy írunk, hogy »Igen tisztelt« vagy pedig »mélyen tisztelt« stb.

A befejezésre használt írásformák a végtele-
lenig variálnak. Jó ismerősök között: »szívélyes öleléssel« vagy »üdvözlettel hived, vagy hived N. N.« (Feszesebb leveleknél): »Fogadja tisztelt Úram v. Nagysád mély tiszteletem kijelentését«; (egyenrangúak és korúak között) kiváló tiszteletem kifejezését; (szívélyesebben) meleg nagyrabeccsülésem kijelentését; (feszesen) kitűnő tiszteletem és nagyrabeccsülésem kijelentését; (fiatalabb, alantabb álló vagy közönyös egyéneknek írva) őszinte tiszteletem kifejezését. Ügyekben csak úgy írunk: Teljes v. őszinte tisztelettel N. N. — Egy férfi, ki nőnek ír, így fogja magát ajánlani: Fogadja tisztelt Nagysád mély hódolatom vagy nagyrabeccsülésem kijelentését, melylyel vagyok alázatos szolgája, vagy mély tisztelője, N. N.

Levélben mindig valamivel tiszteletteljesebben és szertartásosabban kell magát kifejezni,

mint szóval, mert az írott szó igen könnyen tűnik fel darabosnak, vagy épen durvának.

Szerencsekivánó és részvétet kifejező levelek rövidek és melegek. Az elsőben néhány szépen kifejezett mondatban hangsúlyozzuk, az illető mennyire megérdemli szerencsését; az utóbbiakban néhány átérzett szóval emlékezünk meg az elhúnytak szép tulajdonságairól és finoman érintjük azt, miben lelhetnek az illetők vigasztalást bánatukban.

Fontos, hivatalos, vagy magasabbrangú egyénekhez intézett levelekhez nem használnak sem jelvénynyel, sem jelmondattal, sem másféle cifrasággal ellátott papirost — ilyen levelekhez csak sima fehér, monogrammos vagy cimeres papír illő.

Meghívók vagy metszetnek, vagy szép nagy névjegyekre iratnak ekkép:

Tölgyessy Kálmán és neje tisztelettel meghívják méltóságos X. D. tanácsos urat, nejét és leányát február 12-én tartandó táncestélyükre.

9¹/₂ órakor. V. k. (t. i. Válasz kéretik.)

Gróf. M. Arthur és neje tisztelettel meghívják Nagyméltóságú Báró N. K. urat január 12-én ebédre 3 órakor.

V. k.

Meghittekhez intézett meghívók természetesen fesztelenebbül fogalmazhatók. Péld. így:

K. Béláné szívesen látja egy barátságos csésze theára. 8 óra.

Végül még néhány szót a czimezésről:

A boritékon: Főméltóságú N. N. hercegnek. Megszólítás (feszesen) Főméltóságú herceg; (alantabb állóktól) Legkegyelmesebb uram; (egyenrangúak között vagy nők részéről) Tisztelt herceg ur; (bizalmasan) édes herceg.

A boritékon: Méltóságos gróf vagy báró N. N. urnak. Megszólítás: (hivatalosan, feszesen vagy alantabb állóktól) Méltóságos gróf vagy báró; a többi mint fentebb.

Minisztereket, valódi titkos tanácsosokat, tábornokokat a nagyméltóságú, excellentiás, kegyelmes cím illeti meg. Magasabb rangú hivatalnokok: Méltóságos és nagyságos urak, alsóbbrangúak, ha születésüknél fogva meg nem illeti őket a nagyságos cím, tekintetes uraknak címeztetnek.

A »tekintetes« címét a társadalmi téren nem igen használják többé, inkább csak hivatalosan, vagy alantabb állókkal szemben. A társaságban inkább a »nagyságos« címet használják olyanokkal szemben, kik abban élnek, még ha születésüknél fogva nem is azok.

Bibornok: Főmagasságú herceg. Érsek: Nagyméltóságú és főtisztelendő érsek. Püspök: Méltóságos úr. Apátok, kanonokok, espe-

resek: főtisztelendő urak. Plébános stb. tisztelendő úr.

A protestans lelkészeknél a superintendens nagyságos, a seniórok és plébánosok főtisztelendő urak, a segédlelkészek stb. tisztelendők.

A nők férjeik czímét kapják. Hajadon nők azon címet nyerik, melyet ugyanazon rangbeli férfi. Ha magasabban álló nő rangban alatta álló férfihoz megy nőül, a férjének címe illeti, udvariasságból azonban rendesen azon címen szólítják, melylyel született. Zárdák fejedelemszonyai: főtisztelendő, méltóságos vagy nagyságos; apácák tisztelendő címet nyernek.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

A házasság. — I. Az előzmények. — Az eljegyzés. — Mátkaság. — Az ajándékok. — A nászkiséret. — A ke-lengye. — II. A lakodalom. — Elutazás. — Társadalmi teendők a visszatérés után.

I.

*Die Ehe ist ein Vogelhaus,
Wer drinnen ist, der will heraus,
Wer draussen ist, der will hinein,
Was Menschen doch für Vögel sein*

Ilyen és ehhez hasonló mondatok és népdalok léteznek minden nyelven, sőt ennél is gonoszabbak, melyek a satyra egész keserűségével kelnek ki a házasság ellen. De mind hiába! A meddig a világ áll, az emberek házasodni fognak, az emberek bele fognak vágyni abba a kedvesnek látszó s olykor szépen megaranyozott kalitkába, melyből azután vajmi nehéz a menekülés.

Magától értetődik, hogy a házasság komoly és az egész életre kiható eseménye sokféle szertartással jár s hogy az etiquette már

azért is nagy szerepet játszik az eljegyzés és egybekelés különböző mozzanataiban, mert épen ez alkalommal kell különös figyelmet fordítanunk arra, hogy saját önérzetünket védve, a különböző felekét is kellő tiszteletben és kiméletben részesítsük.

Jóraivaló fiatal ember soha sem udvarol komolyan olyan fiatal leánynak, kit nincs szándéka nőül venni. Sőt ha van is komoly szándéka, nem lép fel határozottan, míg illetékes forrásból ki nem tudta, a leány vagyoni körülményei s családi összeköttetései megfelelnek-e kívánalmainak. Mert az utólagos visszalépés mindig mélyen sértő úgy a leányra, mint annak családjára nézve s a fiatal embert sem emeli a közvéleményben az, ha kitudódik felőle, hogy egy leányt udvarlásával kompromittált és azután ott hagyott, mert hozománya csekélyebb volt, mint gondolta.

Nálunk ugyan az a szokás, hogy a kérő előbb a leánynyal jön tisztába, s hogy meghatalmazottja csak azután tárgyalja az anyagi kérdést a leány szüleivel vagy gyámjával; azonban okos, józan gondolkozású embereknél ez csak külsőség s tulajdonképen már jóformán előre tisztában vannak az anyagi kérdéssel.

A házasságnál mai nap, fájdalom! a költészet csak mellék szerepet játszhatik és család-

alapításra több kell, mint kölcsönös szerelem. A férfinak tisztában kell lennie azzal, mennyire van szüksége, hogy nem csak feleséget — de egy egész családot, társadalmi állásához mértén, tisztességesen fenntarthasson, s ha saját keresetéből nem telik, vagy ne házasodjék vagy pedig igyekezzék oly leányt elvenni, kinek hozománya pótolhatja a hiányzó összeget. Távol vagyunk attól, hogy a gazdag parthiekat hajhászó semmütevők pártját fogjuk, kik nejük vagyonából akarnak élösködni; azonban másrészt meg ép oly távol vagyunk a szerény jövedelmű fiatal emberek kárhooztatásától, kik biztos megélhetési kilátások nélkül nem közelednek oly leányhoz (ha különben vonzalmat is éreznek hozzá), ki vagyontalan. Sőt többet mondunk, a legmagasabb fokú önzésnek nevezzük azon látszólagos önzéstelenséget, midőn két vagyontalan ember összekel, ki azután képtelen a családfők kötelességeinek megfelelni s gyermekeiket nem részesíthetik sem a kellő testi, sem a szükséges szellemi nevelésben.

Ha tehát a fiatal ember tisztába jött aziránt, hogy a leány vagyoni körülményei megfelelők, udvarolhat neki, viszont jól nevelt leány csak akkor fogadja el ezen udvarlást, ha a fiatal emberhez vonzódik. A szülék is csak azon esetben tűrik a bizalmasabb közeledést, ha a kérőt

elfogadni szándékoznak. Általában illőbb, ha a kosáradást kikerülik. Van ezer mód, mi által az illetőnek tudtára lehet adni, hogy mit sem remélhet, a nélkül, hogy egyenes visszautasítás által sértének önérzetét.

Rendkívüli gyöngédtelenségről és tapintatlanságról tanuskodik az, ha vagy a leány, vagy annak szülei az elutasított kérőkkel kérkednek. Finom nevelésű, helyes gondolkozású embereknel az ilyen dolog becsületbeli titok, melylyel kérkedni ép oly helytelenség, mint ha egy férfi valamely nő kegyével dicsekednék.

A kérő elfogadása esetében megtörténik a jegyváltás, melyet családias ebéd vagy estély követ, a leány szüleinek házánál. — Pár nappal azután a vőlegény családjában rendeztetik ugyanilyen összejövetel s a ház rokonai és barátai is ebédeket vagy estélyeket rendeznek a fiatal pár tiszteletére.

A vőlegény már az udvarlás idejében is virágot, bonbonst küldhet a hölgyének, ha kedveskedni akar, de a jegyváltás napján virágcsokor küldése elmaradhatatlan. A gyűrűk mindig a lakoma előtt váltatnak.

A jegyváltás után mindkét részről nyilvánossá tétetik az eljegyzés, azaz a fiatal pár a leány anyjának, vagy annak hiányában, garde de damejának kíséretében látogatást tesz előbb

a rokonok, azután bizalmasabb jó barátok s később ismerősök házánál. Távollevő rokonoknak azonnal irni kell, miután mi sem sértőbb családtagokra nézve, mintha azok valamely rokonuk eljegyzési hírét harmadik kézből tudják meg előbb.

Kevésbé bizalmas ismerősöknek ekkép fogalmazott jegyek küldetnek:

Halmay Sándor, min. tanácsos,
Vécsey Klotild,
jegyesek.

Vagy a mi most divatosabb: mindkét félről, külön-külön, a szülők jelentik gyermekeik eljegyzését; úgymint:

Virághalmi Berták Lajos és neje Bedőfalvi Rácz Erzsébet, örömmel jelentik Elma leányuk Beodrai Kázmér Lajos cs. és kir. ezredes úrral történt eljegyzését.

Ha eljegyzési tudósítást veszünk, azonnal meleg szerencsekívánatunkat kell kifejeznünk. Ha látogatásunkat téve, nem fogadtatunk, mi idegenebbekkel szemben gyakori eset, látogató-jegyünket hagyjuk ott.

Az eljegyzés után a leányos ház megszűnik nyílt ház lenni. A fogadási napok beszüntetnek s a leány sem jár többé a világba, ha csak a vőlegény nem kívánja.

A vőlegény a nap bármely órájában lep-

heti meg menyasszonyát. Ez olykor elég kényelmetlen, főképp a leány anyjára, vagy garde de damejára nézve, kinek természetesen mindig jelen kell lennie; magától értetődik, hogy a fiatal ember kellő discretióval él ezen jogával, s megkérdezi, a nap mely órájában nincs terhére a hölgyeknek. A vőlegény, ha nem is minden nap, mi a tulajdonképeni szabály, de legalább minél gyakrabban küld virágcsokrot menyasszonyának.

Az eljegyzés napjától fogva mindig egy teritékkel többet tesznek a vőlegény számára, ki minél gyakrabban él jogával és menyasszonyánál ebédel és vacsorál.

Az esküvő napjának közeledtével az anya egyedül is hagyhatja olykor a fiatal párt, de mindig nyitott ajtók mellett.

A vőlegény, a milyen figyelmes legyen menyasszonya iránt, társaságban tartózkodik minden szerelmeskedéstől. Mátkapárok, melyek társaságban ölelkeznek, csókolódnak, csakis visszatetszést, sőt botrányt idéznek elő.

A leány is jól teszi, ha vőlegényének nem enged meg efféle szabadságot, mert az ilyen fesztelen és szemérmes nem ismerő áradozások nem csak illetlenek, de tönkreteszik az illusiót s elosztatják az érintetlenség ama fényes sugárkörét, mely a gyöngéd érzelmű, finom tapin-

tatú nőket nemcsak az esküvőig, de azon túl is környezi.

El ne feledjük, hogy az esküvő napjának meghatározása az ara és szülei jogai közé tartozik.

Az első ajándékok, melyek váltatnak, a fiatal ember részéről legelőször is az eljegyzési gyűrű, melyet a vőlegény személyesen húz az ara bal kezének negyedik ujjára. Az ilyen eljegyzési gyűrűk jelenleg legdivatosabbak két igaz gyönggyel, melyeket két összefont aranykarika tart össze. A gyűrű átadása után a vőlegény megcsókolhatja menyasszonyát. Az ara vőlegényét többnyire szép medaillonnal lepi meg, mely arcképét tartalmazza.

A kelengyét a leány szülei adják. Nálunk a provinciában ezt a kelengyét már akkor kezdik készíteni, midőn a leány még gyermek, minek az a következménye, hogy a fiatal asszony minden fehérneműje a milyen új, olyan ó-divatú. Jobb, ha később készítik, s ha inkább keveset, kap, de olyat, mely a divatnak megfelel s a minnek örülhet.

A kelengye a személyes és házi fehérneműt és a fiatal asszony egész ruhatárát foglalja magában. A kelengyéhez nem tanácsos sok ruhát készíttetni. A divat naponta változik, s a leg-

drágább öltözetek elvesztik értéküket, ha egyszer divatjokat múlták.

A kelengye az ara vagyoni állása szerint állítandó ki s többnyire a hozomány ötszázalékát képviseli. Gyakran hallani mai nap, hogy: a leány alig kapott vagy nem is kapott pénzt, ellenben kelengyéje pompás volt. — Ennél neveltségesebb és kárhóztatandóbb eljárást nem ismerünk. — Nem volna-e okosabb, ha a szülék leányukat a sok felhalmozott fehérenemű, ezüstenemű stb. helyett, melynek egy része kisebb háztartásban talán soha sem jön használatba, takarékpénztári könyvecskével látnák el? — Ez ugyan nem volna olyan elegáns, de minden esetre kívánatosabb a jövődöbeli férjre nézve.

A fehérenemű minden egyes része hat vagy tizenkét tucatban van meg; s minden tucat formára és díszre nézve fokozatosan különbözik egymástól. Így például az ingek első tucatja a valenciennel s himzéssel díszített estélyi ingeket tartalmazza, azután következnek a himezettek csipke nélkül, s ily módon egyszerűsödnek mindaddig, míg a keskeny rovátkával ellátott, majdnem dísz nélküli ingekhez érünk. Ily fokozatos módon készül a házi fehérenemű is, és vásároltatnak a zsebkendők, harisnyák stb.

Minden gazdagabb kelengyéhez tartozik három himezett s díszes csipkés fehér batist

vagy pongee selyem pongyola, míg az egyszerű kelengyéknél egy ilyen elég, sőt ennek sem kell valami különösen díszesnek lennie. Egyszerű kelengyéknél a fehérnemű három-három tucatonként szereztetik be, azonban ennek is fokozatosan kell összeállítva lennie.

A ruhatár a gazdag, valamint az egyszerű kelengyéknél ugyanazon tárgyakból áll, a különbséget csak a mennyiség és minőség képezi. Egy egyszerűbb és egy díszesebb pongyola, egy háziruha, egy-két utcai öltözet, egy látogatási öltözet s egy estélyi öltözet, néhány tucat keztyű, különböző használatra szánt cipők, reggeli főkötők stb. stb.

A kelengyéhez tartozik a házi ezüstnemű, a porcellán- és üvegtészlet is.

A lakást a fiatal pár többnyire együtt bútorozza be, a konyha berendezését kivéve, mely szintén az ara dolga.

A vőlegény a menyasszonynak pár nappal az esküvő előtt szép ékszert küld, melyet természetesen jövedelméhez mérten választ. Megtörténik, hogy tizenkétszáz forint fizetéssel bíró hivatalnokok 300 forintos gyémánt-boutonokat küldenek menyasszonyuknak — mi igen nevetséges volna, ha nem lenne olyan nagyon szomorú. Az ilyen dolgok a nagyzás hóbortjának, e divatos ragálynak kórtünetei, s nem hagyhat-

juk említetlenül, bár tulajdonképen nem valók e könyvnek keretébe.

A jegygyűrűk szélesek és simák.

A menyasszony monogrammal ellátott porte-bonheur, vagy melltűt, melybe a dátum van bevésve vagy legyezőt ad emlékül a koszorús leányoknak, s olykor a vőlegény is címeres vagy monogrammos szivartárcával lepi meg a vőfélyeket, mi a legdivatosabb ajándék ilyen alkalomra. A vőlegény minden koszorús-leánynak virágcsokrot küld.

Viszont a koszorúsleányok, vőfélyek s első sorban a fiatal pár rokonai s az esküvőre meghívottak és jó barátok ajándékokat küldenek a fiatal párnak. Ez ajándékok minőségét már könyvünk harmadik fejezetében tárgyaltuk.

Ha a parthie az ajándékok küldése után megsemmisül, az, a ki visszalép, visszaküldi a kapott ajándékokat is. A másik fél megtarthatja azokat, azonban többnyire sokkal több önérzettel bir, mintsem hogy e jogával élne.

Ha egy fiatal ember kosarat kap, tovább is úgy kell magát az illető család iránt viselnie, mint azelőtt, miután a világnak a köztük történetekhez semmi köze. Azonban, ha később megházasodik, kikerüli azt, hogy az illető családnak egyenesen tudósítást küldjön.

Ha a parthieből az eljegyzés után nem lesz

semmi, legjobb, ha a leány pár hónapra el-
utazik.

II.

A nász előestéje többnyire meghitt családi estély, melyben az összes rokonság és a ház jó barátai résztvesznek. Az ajándékok és olykor a kelengye is, a salon melletti szobában vannak közszemlére kirakva. A kelengye kiállítását, mint a jó izléssel ellenkező dolgot, kezdik emlegetni. S ez helyes felfogás, mert az intim használatra szánt öltözék-részletek nem a nyilvánosság elé valók.

Az esküvő napján a vőlegény pompás hófehér virágcsokrot küld menyasszonyának. A vőlegény és az egész násznép a menyasszony házánál gyűlnek össze s együtt indulnak a templomba. Elindulás előtt azonban a násznagy ünnepélyes felhívást intéz az ara szüleihez, hogy adják áldásukat a megkötetendő szent frigyre. Az első kocsiba a menyasszony száll a nászasszonnyal, a másik kocsiba a vőlegény atyjával vagy a násznagygyal s azután sorban következik az egész násznép.

A vőfély karját nyújtja az arának s az oltárig vezeti, ott a násznagy a vőlegényt melléje állítja.

Nem illő, hogy az ara az oltár felé menve,

körülnézzen és köszöngessen. Szemeit lesütve, komolyan, meghatottan megy új sorsa elé, azonban ezen meghatottságot lehetőleg legyőzi. A hangos sirás, zokogás, sőt ájúlkozás igen kellemetlen hatást idéznek elő s csak azt bizonyítják, hogy az ara nem részesült jó nevelésben, miután a jó nevelés első feltétele — az önuralom.

Az ara jobb kezéről lehúzza keztyűjét, hogy a jegygyűrűt elfogadja s ugyanezt teszi a vőlegény. Mindkettő érthető hangon felel a pap kérdéseire.

A szertartás után a nászmenet katolikuskoknál a sekrestyébe vonul, hogy az illetők aláírják nevöket s a jelenlevők sorban szerencsét kívánnak az új párnak.

A sekrestyéből kijövet, az ifjú férj karját nyújtja nejeének, ki nyájasan köszön jobbra-balra és az orgona hangos zenéje mellett kocsiba száll férjével. Utána a menyasszony anyja hagyja el a templomot, hogy mielőbb otthon legyen a vendégei fogadására.

A meghivottaknak azon kell lenniök, hogy az ara előtt érjenek a templomba s a sekrestyéből kijövet néhány szívélyes szóval kívánnak neki szerencsét.

A meghívók legkésőbbben nyolc nappal az

esküvő előtt küldendők szét, még pedig ekkép fogalmazva :

»Sárréti Szabó Sándor és neje Szabó Sándorné sz. szlatinyai Kövér Aurélia, ezennel örömmel tudatják leányuk, sárréti Szabó Clemence kisasszonynak id. Várai Nándor cs. és kir. kamarás és hitvese Várai Nándorné sz. darvasi Báró Weipperg Amália fiával, Várai Ernővel leendő egybekelését.

Az esküvő 18—. évi június 12-én fog Budapesten a Ferenciek templomában megtartatni.«

Ugyanily meghívót, csakhogy megfordítva, küldenek a vőlegény szülei.

Távollevő rokonok vagy ismerősök az esküvőt követő tizennégy nap alatt a következő tudósítást nyerik :

Menyei Vilmos

és

Károlyi Anna

a mai napon egybekeltek.

Somkút, ápr. 2-án 18—.

Az ara a templomból hazatérve, leveti fátyolát és családja szerencsekívánatait fogadja. Csak meghívottak jelennek meg ily alkalommal a nászháznál. Olykor a fiatal pár azonnal átöl-

tözik és elutazik, máskor villásreggeli vagy ebéd követi a szertartást.

Ha táncvigalom fejezi be az esküvőt, a menyasszony teljes menyasszonyi díszében vesz benne részt, fátyol nélkül, s az első táncot ugyan férjével táncolja, azután azonban valamennyi jelenlévő táncossal táncolhat.

Akár elutazik, akár nem utazik el a fiatal pár, látogatásokat csak hat hétre, vagy két hónapra az esküvő után köteles tenni. A családtagokkal azért folytonosan érintkezik, sőt családi ebédekben és estélyekben is résztvesz. Az ifjú pár csak olyanoknál tesz látogatást, kikkel összejárni szándékozik, de nem mindazoknál, kik az esküvőre meghivottak.

A ki esküvőre meghívót kapott, nyolc nap lefolyta előtt látogatást tesz vagy kártyát dob azoknál, kik meghívták, legyen az a menyasszony vagy a vőlegény családja. Rendkívüli illetlenség, ha valaki a fiatal párt meglátogatja, ha az még nem tett nála látogatást.

A nászlakomára meghívottak látogatással tartoznak a menyasszony szüleinek, kiknek házához hivatalosak voltak.

Ha a vőlegény fiatal barátai az esküvőre meghívottak, két kártyát dobnak, de csak akkor tesznek látogatást, ha erre felszólíttatnak.

Ha a fiatal pár megtette látogatását, roko-

nok és barátok ebédet vagy estélyt rendeznek tiszteletére.

A ki különben házat visz, meghívással szokta viszonzni oly fiatal házasok első látogatását, kiknek ismeretségét folytatni óhajtja.

OSZK

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

A háztartás. — A ház kormányzata. — A szobák berendezése. — Az ebédlő. — Az asztal. — Jó modor az asztalnál. — A szolgálat. — A fekete kávé. — Még egy pár szó a szolgálatról.

A civilizáció és izlés haladásával karöltve jár a fényűzés iránti hajlam s a vágy annak eleget tehetni. A találékonyság az említett hajlamnak hizelegve, csodálatraméltó módon felszaporította a mai háztartás szükségleteit és a művészet eleganciával és a szépirodalom élvezettel diszítette fel az élet közönséges mindennapiságát. Ma a háztartás berendezése valóságos feladat, igaz, kellemes — de egyúttal megzavaró feladat is, mert mikép igazodjunk el a rendkívüli választék és a minden oldalról kínálgató kísértések között?

Hány tárgy tekintetik ma nélkülözhetetlennek, melyről még csak pár évvel ezelőtt nem is álmodtunk. Pedig a háztartásnak e számtalan részlettel való megtoldása rendkívül megnehezíti a háziasszony gondjait s bár, a múlt századok iróinak állítása szerint, az akkori házi-

asszonynak sem volt könnyű élete s a nagy banquettek alkalmával kifejtett fényűzés végtelen munkát adott, mégis azt mondom, hogy ma a háziasszony feladata sokkal nehezebb, mert nem egyes nagy alkalmakról, de az élet mindennapi követelményeiről van szó. A különböző apró részlet, mely a mai elegáns háztartás összehangzatos egészét képezi, okvetlenül a gondos háziasszony fölügyeletét követeli, még akkor is, ha jól betanult cselédsége van és nagyjában gazdasszony és komornyik vezetik az egészet.

A jól vitt házban a háztartási gépezet pontosan és mindig, mintegy rejtett rúgók által mozgatva fog járni: s ez ép úgy szól a kisebb, mint a nagyobb háztartásról.

Nagyon csalódik, a ki azt hiszi, hogy sok cselédség szükséges a jó szolgálat és comfort előállítására. Sőt ellenkezőleg, ily esetben gyakran megtörténik, hogy egy cseléd a másíknak útjában van.

Az egésznek titka a rendelkezésre álló erők kellő felosztásában és felhasználásában rejlik. A rend és beosztás iránti érzék ép úgy égi adomány, mint a lángész és szépség. Mi sem üt el egymástól feltünőbbben, mint a zavart sietőség és a nyugodt, módszeres elintézés. »A sietőség a gyöngye szellem jellege, a módszeresség az erőse,« mondja egy régi író, és igaza van.

A valóban jó gazdasszonyon soha sem venni észre, hogy házával foglalkozik.

Ámbár ma már nem szükséges, hogy a vagyonos háziasszony nagyanyjához hasonlólag folyvást személyesen fáradjon konyhában, kamrában és pinczében, mégis alaposan kell értenie mindenhez, hogy a nagy vagyonnál is nélkülözhetetlen takarékosággal tudjon mindent beosztani, és az előforduló hibákat úgy ételben mint kiszolgálásban is nemcsak észrevegye, de a vendég távoztával, az illető hibák orvoslásában útmutatást tudjon adni a szakácsnak vagy szakácsnőnek, inasnak vagy szobaleánynak. Ismételjük, hogy a vendég távoztával, a vendég előtt, a legszembetűnőbb hibát sem szabad megróni.

Ha a háziasszony nagy vagyonnal rendelkezik, tartózkodni fog annak túlságba vitt fitogtatásától. A túlzott fényűzés gyakran az izlés és comfort rovására fejtetvén ki, soha sem ajánlatos.

A lakás főtulajdona mindenütt és mindenkor a lakályosság legyen. A legegyszerűbb szobák izléssel lehetnek berendezve és a háziak ügyessége által lakályosakká tehetők. Fődolog a kellő szellőztetés és a jó, kifogástalan fűtőkészlet, legyen az kályha vagy kandalló. Csak olyan szállásban érezheti jól magát az ember,

hol egyforma, kellemes légkör van, s ha az itteni nagy kaszárnyaalakú házaknál ritkán kapható is olyan szállás, melyet mindjárt a lépcsőtől fogva fűthetünk, legalább az előszobától fogva fűthessen: az egész szállás egyformán. Jobb, ha kevesebbet költünk a bútorzatra és többet a fűtésre és világításra, mi ugyan kevesebbet mutat, mint a himezett és aranyozott bútor, azonban sokkal lakályosabb és előkelőbb jelleget kölcsönöz a szállásnak.

Mi a bútorzatot illeti, fődolog először az, hogy a szobák jellegük szerint legyenek berendezve, másodszor pedig az, hogy bizonyos összhangzatot mutassanak.

Fényes salon és ebédlő és szegényes, színezett háló- és gyermek-szobák, felületes, nem valóban előkelő természetet árulnak el s úgy hatnak reánk, mint egy hölgy, kinek díszes a ruhája és piszkos az alsószoknyája. Ha nem telik több szoba gazdag berendezésére, rendezzük be valamennyit egyszerűbben, s költünk inkább kevesebbet a salonra, hogy a hálószo-
bába toilette- és mozdóasztal való. Az ágy függönyös lehet, vagy pedig az ablakfüggönyökkel és bútorzattal összhangzó ellenző (paravent) által rejtetik el, ha t. i. más czélokra is használtatik a szoba, mert akkor nem ele-

gáns, főképp nők hálószo­bájában, ha az ágy látható.

A salon legyen a ház leglakályosabb szobája. Nálunk sok helyütt még mindig szentély a »visite szoba,« hova a háziak csak akkor tévednek, ha látogató jön; pedig éppen ennek a szobának kellene azt a hatást tennie a látogatóra, mintha folytonosan ott tartózkodnának a háziak, kiket jöve­tele éppen nem zavart ki kényelmükből. Valami kimondhatatlanul leverő, fagyasztó van abban, ha oly szobába lépünk, mely csakis fogadásra van szánva, s mely nyáron tikkasztó meleg, mert nem merik kellően szellőztetni, hogy a bútor szí­nét ne hagyja — és télen dermedtő hideg, mert csak délben fűtik, mikor látogatást várnak. A kerevetek és székek feszes egyformaságban vannak felállítva, a csillárt tüllfátyol borítja, mit csak ünnepélyes alkalmakkor vesznek le, sőt a bútor is olykor vászonburokkal van borítva, mit szintén csak kiváló alkalmakkor húznak le róla.

A valódi salon, úgy, amint azt nemcsak az elegáns nagyvilágban, de minden kedélyes otthonban értik, a házi nők kedvenc tartózkodási helye. Apró kerevetek, alacsony, kényelmes székek vannak mindenfelé elszórva s közbe kis asztalok, melyeken a legújabb könyvek és folyóiratok, a háziasszony megkezdett kézi-

munkája stb. hevernek. A butort átáljában minél több, részint elkülönített, részint összefüggő établissemmentbe kell elrendezni, hogy a társaság több csoportra oszolhasson, mi a fesztelen mulatságot elősegíti.

A salon egy igen kényelmes helyét, a hol a háziasszony háttal vagy oldalt ül a világosság-hoz, s a legkellemesebb fauteuil-ek vagy kis kanapék vannak körülte, rendes fogadási helyél választ, hol az egyes látogatókat is fogadja, s mit már ugy ismernek barátai, mint az ő helyét.

A salonnak földísze a virág, s a hol csak lehet, sarkokban, kerevetek között, asztalokon, állványokon virágokat alkalmaznak. A falakon néhány jó kép és étagérek apróságokkal. Általában a csinos apróságok asztalokon és étagéren nagyban emelik a salon csinját. Zongora is állhat benne, de még íróaasztal is, ha a háziasszony vagy kisasszony íróaasztalának másutt nincs helye. A provinciára nézve (hol az még sok helyütt szokásos) azonban megjegyezzük, hogy ágy, ruhaszekrény és állótükör salonban nem alkalmazható. Olykor két salon van egymás mellett, ez esetben az egyik szertartásosabb lehet a másíknál, t. i. csakis különböző établissemment-okat tartalmazhat, míg a másík a fentebbi módon lehet berendezve. A salon falai

lehetnek simák vagy tompa színű, arannyal vegyes mintázott kárpitúak vagy szövettel bevontak. A bútor is lehet sima szövetű, ha csak kretonnal nincs bevonva. Azonban az egyszínű szövet már azért is elegánsabb, mert megengedi, hogy többféle különböző törökös, himezett, plüsh vagy gobelin szövettel bevont kerevetek, székek és fauteuillekkel vegyítsük a bútorzatot, mi igen szép hatású. A szőnyeg sötét és törökös mintázatú. A virágos szőnyegek nem divatosak többé. Ha a férjnek külön salonja van, azt törökös vagy khinai szövettel keleti izlésben, t. i. alacsony diványokkal és kerevetekkel bútorozzák. A díszes pipatórium, elegáns dohányzó-asztalok és szekrények e szobának fődiszei, melyben a háziúr íróasztala is állhat.

Tudvalévő dolog, hogy a salonba csillár való, függő-lámpa csak a többi szobában van helyén. Jelenleg igen divatosak az ölnyi s még ennél is magasabb vékony bronz botra alkalmazott lámpák, óriás napernyőszerű színes ernyővel, mely fodros fehér csipkével van bevonva. E lámpák a salon valamely sarkában állnak. Lehet egy kisebb és egy nagyobb is.

A konyhára és cselédszobákra is nagy gondot kell fordítanunk. Világosak és tiszták legyenek s újból ismételjük, hogy a ház beren-

dezése mindig előkelőbb, ha a benső részletekre fordítatik figyelem, mintha kizárólag csak azon helyiségek ékítésére és szépítésére törekszünk, melyek a világ számára állnak nyitva.

Mielőtt az ebédlőről szólnánk, még néhány szót az előszobáról. Az előszoba bútorzata fali tükör és alatta asztal, fafallal ellátott fogasok, fapadok (mindez többnyire puha fa sárgás fényezéssel) és székekből áll. De lehet igen diszes is, ha, mintegy a szállás előcsarnokát képezi és a szállás is gazdag bútorzatú. Oly szállásban, hol a külső helyiségekben nincs hely a ruhaszekrényekre, azok is az előszobában állhatnak; miután úgylis többnyire fényezett puha fából készülnek.

Az ebédlő berendezésében bizonyos jellemző stýle kell törekednünk. Komoly, nehézkes, szertartásos legyen e terem vagy szoba. A falak, ha lehető, ne legyenek világosak, de ha azok, függönyöket, portiéreket, bútorokat sötétszínű szövetből kell előállítanunk. — Az ebédlő főbútordarabja a pohár-szék, mely minél pompásabb, masszívabb és magasabb legyen. Nagy termekbe két egyenlő vagy egy nagy és egy kisebb pohár-szék való. Diszül ezüstnemű, majolikák, porcellán és diszes tálcák is szolgálhatnak. A falakra képek, értékes majolika

és porcellán-tárgyak és legfeljebb c o n s o l e - o k valók, melyeken szintén ezüstneműt és porcellánt lehet elhelyezni. Az asztal lába szép munkáju legyen, míg a teteje akár puha fából készülhet, miután nem-étkezés ideje alatt takaró borítja, étkezés közben pedig az abrosz. Sötét árnyalatu szőnyeg való e szobába, a falakra pedig képek, mert: »a képekkel ékitett szoba gondolatokkal telik meg,« mondja a költő. A kandallóra, ha van, szép álló-óra, karos gyertyatartók és egy-két műbecsű tárgy való. Kisebb háztartásokban, hol az ebédlő egyúttal nappali is, pamlag, hintaszék, zongora, sőt író- és varró-asztal is alkalmazható. De ágynak semmi szín alatt sem szabad lennie oly szobában, hol a család rendszeren étkezik, és vendég fogadtatik. — Kedvelt bútordarab ebédlőben a thea-asztal is, melyen a thea-kazán és minden theázáshoz való ezüstnemű áll.

Az asztal felszerelésére minden jól rendezett háztartásban nagy gondot fordítanak. Legyenek az étkek bármilyen finomak és válogatottak, az asztalnemű bármilyen értékes, az asztal soha sem fog jó hatást tenni, ha a háziasszony gondja ki nem terjed a legcsekélyebb részletre is. Sok, igen sok függ a szép, ragyogó tiszta abrosztól, mely oly sima és fényes, mint egy elegáns uracs inge. Nem lehetünk túlpe-

dánsak az aszalterítésnél. Az üvegnek ragyognia kell a tisztaságtól és úgy az ezüstnek is.

Rendesen csinos asztaléket teszünk az asztal közepére, mely a dessertet tartalmazza, s igen szép, ha abban mindig friss virág is van. Ez ugyan télen kissé költséges dolog, de nyáron könnyű szerrel megszerezhető. — Minden ülés elé asztalkendő van téve. Egyetlen dísz a nagy, szépen himzett monogramm. Jelenleg pompás fehér vagy tarka himzésű abroszok és asztalkendők is dívnak. Az asztalkendő redői közé rejtetik a kenyér vagy zsemlye. A kés és villa a tányér két oldalán: balra a villa, jobbra a kés helyeztetnek el; a tányér mögé alkalmaztatik egy leveses- és egy kávéskanál. Pallók nem dívnak többé. Egy-két fafogpiszkáló tétetik minden teríték mellé, mit azonban nem tanácsos gyakran használni. Rendesen két boros- és egy vizespohár áll minden teríték mellett, s a bor is az asztalon áll. Két-két teríték közé való egy sótartó és egy vizes-üveg. A tálcák, melyeken az étek behozatnak, hímezett tálcatakarókkal vannak leborítva. — Nagy ebédeknél díszes asztaléket használnak majolikából vagy ezüsből, vagy üvegből, mely vagy teljesen van friss virággal betöltve, vagy csak felső része ékűl virággal, míg alul gyümölcs van felhalmozva.

Kétoldalt még két vagy több ilyen asztalék áll bonbonsokkal és gyümölcscsel, valamint két nagy ezüstkaros gyertyatartó, ha ugyan az ebédlő lámpája nem elegendő. A világítás általában nem lehet eléggé vakító, de csak az asztalt áraszsza el, hogy az üveg és ezüstnemű csillogását emelje, mert a csipkés lámpaernyők, és a minden egyes gyertyán alkalmazott kicsi ernyők, a világosságot mind az asztalra szorítják.

Nagy ebédeknél minden teríték mellé öthat különböző pohár való, s a bort étkezés közben az inasok felveszik az asztalról s töltenek belőle. Minden teríték előtt étlap fekszik, az illető vendég nevével. Ezen étlapok e célra készülők, díszes kártyákra iratnak, vagy metszetnek. Párisban ez étlapokkal nagy luxus üzetik s megesik, hogy minden hölgy terítéke mellett díszes legyezőt talál, mely az étlapot tartalmazza. Úgyszintén igen elegáns, ha minden teríték mellett gomblyuk- vagy mellcsokor fekszik, mit a vendég leülve, az inas által nyújtott tüvel feltűz. — Terítésnél azon kell lenni, hogy a vendégek ne üljenek túlszorosán egymás mellett, s ha estélyen nem is baj, ha több vendéget hívunk, mint a hány salonnunkban és ebédlőnkben kényelmesen elfér, nagy ebéd adásánál figyelemmel kell lennünk arra, hogy csak annyi vendéget hívjunk, a

hányat ebédlő asztalunknál elhelyezhetünk, s a hányat módunkban áll azon szertartásos pedanteriával kiszolgáltatni, mely nagy ebédeknél elmaradhatatlan.

A szolgálatra különös gondot kell fordítanunk; a nagy ebédeknél két vagy három vendégre egy-egy inas számíttatik. Kisebb, péld. 12 személyes ebédeknél két-három inas elegendő, ha a szobaleány is kisegít. A tálalásnak egymásután kell következnie, fennakadás, szünet nélkül és ezüst, üveg- és porcellánnak nagy mennyiségben kell készen állnia, a minél gyorsabb váltásra. — A szolgálat mély csendben folyik, minél kevesebb tányér- és üvegzörejjel. Ilyenkor válik be a valódi jó háziasszony és igazi nagyvilági hölgy. Ebéd közben soha sem adhat rendeletet. Mindennek előre úgy kell elrendezve lennie, hogy magától, sietség és hanyagság nélkül folyjon, kifogástalan rendben. Ha azonban mégis ügyetlenség történék, vagy a szolgák vigyázatlansága bármilyen nagy kárt is okozna, a háziasszonynak ezt észre sem szabad vennie, sőt a társalgást úgy kell intéznie, hogy más se vehesse észre a történt kellemetlenséget. Ebéd közben, de még családias ebédnél is, senki sem áll fel helyéről, míg a háziasszony jelt nem ad a felállásra.

A jó modor evésközben általában igen

fontos dolog. Az asztalkendőt nem illő a nyak-
kendőre tűzni, az egyszerűen a térdre borítta-
tik. Étkezés alatt jól nevelt ember nem tá-
masztja karjait az asztalra, sem nem piszkál
hosszasan a fogaiban, főképp nem villával, mi
nálunk, kivált falun, még megtörténik, s a leg-
neveletlenebb szokások egyike. A villa francia
módra bal, a kés a jobb kézben tartatik, és
evésközben mindkettő keresztben tétetik a
tányérra, de soha vissza az abroszra. — Minden
étel után kés és villa együtt helyeztetik a
tányérra (már nem keresztbe), mi azt jelenti,
hogy ez ételből nem kérünk többet. Ugyanez
áll a kanálról is s ezen általánosan elterjedt
szokás tette szükségtelemmé a pallót.

A közönséges családi ebédnél is minden
étel után váltatik tányér és evőkészlet. Dessert
előtt kis kefével s tálcával járnak körül, s a
kenyér-morzsákat leseprik. — Desserthez kis
tányérok és apró asztalkendők valók. A száj-
öblítők ebéd után még mindig dívnek. De
jelenleg csak az újj-hegyeket szokás társaság-
ban a vízbe mártani; a száját nem öblítik többé.
Langy vízzel töltenek meg, mely egy darabka
citrom, vagy pár csepp fodormenta-essencia
által válik illatossá. Természetesen gyorsan s
alig észrevehetően öblítjük ki szánkat és mos-
suk kezeinket. Rendkívül illetlen, sőt undorító

dolog, ha valaki hallhat óánés hosszasan öblíti ki száját, de még köpdös is öblítés közben. Ujabban különben itt-ott nem használják többé a szájöblítőket, csak apró ezüst vagy üvegtálacskákat hordanak körül, melyek himzett apró törülközőn tányérkán állanak, s melyekbe újjaink hegyét mártjuk.

Még néhány megjegyzést az étkezés etiquettejére nézve! A halat csak villával szokás enni, másik kezünkben darabka kenyeret tartva, melylyel a szálkát eltávolítjuk, kés soha sem használtatik hozzá: illetlenség az is, ha evés közben a kést szájunkhoz vezetjük. A kés arra való, hogy vele az étkeket szétvágjuk, míg elköltésükre villa és kanál állnak rendelkezésünkre. A csontokat persze soha, semmi szín alatt nem illő kézbe venni, sem a kenyeret vágni, azt törni kell. — Nagy illetlenség az is, ha hosszasan keresgélünk a tálban, ha abba mártogatjuk kenyerünket, vagy saját villánkkal nyulunk belé, mi különben már most nem is történhetik meg, miután a tálak csak körül hordatnak és nem állittatnak az asztalra, a dessertet kivéve, mely már az asztalon áll és körülvitel után arra visszahelyeztetik. Ha magvas gyümölcsöt eszünk, a kanalat vagy vellát ajkunkhoz emeljük és észrevétlenül azzal tesszük le a magvat. Ha friss cserésznyét vagy effélét eszünk, úgy tesszük le

a magvát, hogy ujjainkkal szánkat elfedtük. — A sajtot soha semmi szín alatt nem vesszük kézbe. Azt csak késsel, kenyérral érinthetjük.

A fekete kávé mindig a salonban költetik el; ha a háziurnak külön salonja van, úgy rendszeren abban. E célra igen célszerűek az egymásba tolható asztalkák, melyek szétszedetvén, a csészével a vendégek ülőhelye elé helyeztetnek. Ilyen nagyobb asztalkán hozatik be a kávé is, valamint a cognac és liquőr, melyek a fekete kávé után szokásosak. A fekete kávéhoz külön apró kanálkák valók. Mialatt a háziasszony vagy kisasszony betölti a kávé, szivar és cigaretté kínálatik, mely utóbbiaknak jól rendezett ebédnél még akkor sem szabad hiányozniok, ha a háziúr nem dohányos, vagy nincs is háziúr.

S most, mielőtt ezen kissé hosszúra nyúlt fejezetet befejeznök, még néhány szót a szolgálatról. Jól rendezett házban, akár két, akár több cseléd van, a szolgálat mindig kifogástalan. A cselédek tisztességesen és tisztán vannak öltözve. Ha csengetnek, mindig közel van cseléd, hogy ajtót nyisson; az asztalnál, ha egyedül is van a család, kifogástalan öltözetben szolgálnak ki. Megtörtént velem, hogy egy nagy úri ház aranyozott salonjába piszkos konyhalányt láttam mezitláb belépni, hogy fát rakjon

a tüzre és sohasem fogom elfelejteni, mily
visszatetsző hatást tett reám, az aranyozott
bútor és a piszkos cseléd közötti ellentét. Ez
eset újabb bizonyítékul szolgált arra, hogy a
fényezés épen nem lényeges az előkelőséghez,
míg a rend és a tisztaság annak nélkülözhetlen
kísérőiképen szerepelnek.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TIZENHARMADIK FEJEZET.

A keresztelő. — Az előzmények. — A komák. — Az ajándékok. — A szertartás. — A bérálás. — Első bemutatás a világban.

A nő, ki anya készül lenni, várandósága utolsó hónapjaiban nem jár többé a világba. Azon nők, kik ily állapotban még bálokban s nyilvános mulatságokon is megjelennek, igen felületes világi hajlamokról tesznek tanuságot, s vajmi gyakran két életet veszélyeztetnek vigyázatlan könnyelműségük által. A correct eljárás ezen idő alatt, mint felemlítettük, a teljes visszavonulás a világtól, melyhez természetesen a rokonság és intim baráti körök nem számíttatnak.

A három nap alatt, mely a gyermek születését követi, az atya sürgöny vagy levél által tudatja barátaival s ismerőseivel az örvendetes hirt, s azok a hét folyama alatt személyesen küldik be az anyának névjegyeiket.

A fiatal anya rendszeren bizalmas ismerőseit már egy hét, nagyvilági ismerőseit két

három hét múlva fogadja, azonban a hónap folyamában okvetlenül látogatást kell nála tenni.

A fiatal anya elegáns pongyolában, csipkefőkötőben, a chaise longue-on pihenve fogadja látogatóit. A gyermek bölcsője mellette áll.

A látogatásnak rövidnek kell lennie, hogy az anyát ne fáraszsza, s arra is kell ügyelnünk, hogy valamiképp oly dolgokra ne tereljük a tárgyalást, melyek izgatólag hathatnának a lábba-
dozó betegre. A »baby«-ról természetesen azt kell állítanunk, hogy a legszebb és legnagyobb, mit valaha láttunk. Ez esetben nem kell túlzástól tartanunk, — az anyai szeretet, magasztos vakságában, a legtúlzottabb bókolást is szent igazságnak veszi.

A gyermekruha s fehérnemű készletnek készen kell állnia jóval a születés előtt. Rendszeren a nagyanya adja azt, vagy szegényebb sorsúaknál, kik gazdag és előkelő keresztanyát választanak, a keresztanya. Azonban megjegyzendő, hogy az ilyen ajándék egyenrangú komák között nem szokásos, sőt sértésnek vétetnék.

A nagyanyának vagy előkelőbb komának előre ki kell jelentenie, hogy elvállalja a gyermek szükségleteinek fedezését s a készletet két hónappal a várható esemény előtt az anya kezeihez kell juttatnia.

A férj rendesen szép ajándékot ad nejének minden gyermek születésekor. Ha a gyermek első foga nő, az atya és keresztanya megajándékozzák a szoptatós dajkát, s ha ennek szerepét az anya viszi, magát az anyát.

A keresztszülék választásában igen óvatosnak kell lenni. Biztosnak kell lennünk arról, hogy valaki szívesen vállalja-e ezen nagy felelősséggel járó tisztséget, másrészt meg a másik fél sem tolhatja fel magát komának. Így tehát legjobb, ha indirecte tudakozódunk: az illetők hajlandók volnának-e a komaság elvállalására vagy sem, mert az egyenes visszautasítás ez esetben mindig sértés.

Ha nem házastársakat választunk komáktól, mindig a keresztanya választja a keresztatyát, vagyis inkább annak jóvábagyása kéretik komájának megválasztásánál. Mindezt két hónappal az esemény előtt szokás elvégezni.

A keresztszülék az anyának és a gyermeknek, vagy pedig csak az egyiknek adnak ajándékot. A gyermeknek, ha leány, szép ékszert adhatnak, ha fiú, drága sorsjegyet vagy más efféle maradandó becsü tárgyat. Szokásos különben az arany vagy ezüst evőkészlet is, vagy pedig aranyserleg, melybe a gyermek neve és a keresztelés dátuma van vésve. Az anyának

adott ajándék lehet különféle s az illetőnek izlése és vagyoni állása szerint választatik.

A keresztanya, ha tudniillik a keresztanya nem felesége — a keresztelő napján szép virágcsokrot vagy bonbonniéret küld komájának és az anyának is.

Ha a gyermek gyenge, rendesen hamarabb és otthon keresztelik meg, mi csekély szertartással jár; ha egészséges, a keresztelőt a templomban tartják meg, még pedig többnyire, ha a gyermek egy hónapos.

A templomba lépéskor a dajka a gyermekkel előre megy, utána a keresztszülék, azután az atya és utána a többi vendégek. A szertartás alatt a keresztanya a gyermek jobbára áll, a keresztanya annak baljára.

Rendesen három nevet választanak. A keresztanya és keresztanya neveit és egy harmadikat, melyet az anya választ.

A keresztszülék dúsan megajándékozzák a szüléznőt és a dajkát, sőt olykor a papnak is küldenek néhány aranyat, mely utóbbi azonban nem kötelesség. A dajka a többi vendégtől is ajándékot kap.

A keresztelőt bizalmas, vagy pedig fényesebb lakoma követi. Ha reggel van, mi legelegánsabb, villásreggeli követi, vagy olykor ebéd is. A pap ez alkalomra mindig meghívatik s a

gyermek lakoma előtt vagy után, egész keresztelő pompájában bemutatattik a vendégeknek. A lakoma alatt az újjonszülött egészségére isznak.

Bérmálás alkalmával a gyermek egy nappal a bérmálás előtt vagy után látogatást tesz nagy- és keresztzsüleinél és tanítóinál. Rokonok s a ház jó barátai és ismerősei lehetőleg számosan jelennek meg a templomban, hogy tömeges megjelenésük által emeljék a gyermek előtt ezen napnak fontosságát.

Bérmálásra nem küldetnek szét meghívók, de az illetők annak napját úgyis kitudják, vagy pedig barátságosan értesítetnek arról.

A bérmáló-anya s a rokonok és barátok rendesen megajándékozzák a bérmálandót. A szülék a bérmálást követő héten látogatást tesznek a gyermekkel a papnál, hogy megköszönjék fáradozását.

Protestánsoknál a konfirmálás később eszközöztetik, mint a katolikusoknál, és a fiatal leányok rendesen egy-két évvel reá bemutattnak a világban.

A bemutatás abból áll, hogy a fiatal leány, édes anyja, vagy pedig annak hiányában egy más hölgy kíséretében, látogatásokat tesz mindazon házaknál, melyek szülei körét képezik, mi

azt jelenti, hogy ezentúl már meghívásokat is elfogad.

A fiatal leány, ki eddig a gyermekszobában vagy növeldében töltötte idejét, ha egyszer be van mutatva, a salonban is megjelen s édes anyjával együtt fogadja a látogatókat és vendégeket.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

Érintkezés idegenekkel.

Idegen alatt ezúttal más országbeli vendéget értünk, ki bármely okból hazánkat jött látogatni. Ilyennel szemben kiváló udvariasságot és előzékenységet kell tanúsítanunk. Mert nem csak önmagunkat és családjunkat, de bizonyos fokig hazánkat képviseljük és azok szerint, a miket az egyesek részéről tapasztal az idegen, fog itélni országunk és annak lakói fölött. Ezt sohasem szabad szem elől tévesztetünk és hazafiúi, honleányi kötelességünk, tőlünk telhető jó benyomást tenni az idegenre.

Az idegent személyesen mutatja be valamely ismerősünk vagy barátunk, vagy pedig az ajánlólevél folytán fordul hozzánk. Ha az ajánló-levelet elküldi, még az nap válaszolnunk kell, örömnünknek adva kifejezést, hogy alkalomunk lesz megismerkedni az illetővel s kijelölve a lehető legközelebb eső időpontot, amikor készek vagyunk őt fogadni.

Ha azonban az idegen személyesen nyújtja

át a levelet, abba csak futó pillantást vetünk, meggyőződést szerzünk róla, ki az a ki ajánlja s aztán nyájas társalgásba bocsátkozunk vele; megtudakoljuk, meddig szándékszik városunkban időzni, hogy eljárásunkat vele szemben az ő terveihez idomithassuk.

Ha az előszobából küldi be ajánlólevelét s künn vár, amit szintén tenni szoktak, bár ez eljárás helyességéhez némi kétely fér, szintén rögtiben tudomást veszünk a levél tartalmáról s rögtön belépésre kéretjük fel a látogatót, gondunk lévén rá, hogy ne várakozzék soká.

Az összes külföldön az ebéd a legünnepélyesebb étkezés, s a mint külföldön ajánló-levelünket átadjuk, rögtön ebédre hívnak meg az illetők. Ez a legszebb megtiszteltetés, melyben idegent részesíthetnek. Nálunk ritkábban teszik ezt, s az minden idegennek feltűnik. Rendesen ha valaki ajánló-levelet hoz, meghívják estére, ez kényelmesebb a háziaknak, de nem felel meg teljesen az illem követelményeinek, s bármily egyszerű legyen háztartásunk, több szívélyességet és illemtudást tanusítunk, ha ebédre hívjuk meg az idegent, mintha csak theára kérjük.

Idegent mindig elsőség illet meg a hazai vendégek fölött.

Kötelességünk azonfelül segítségünket és közbenjárásunkat felajánlani, hogy a hely neve-

zetességeit megtekinthesse, mindenhez könnyűszerrel hozzá juthasson és idejét érdekesen tölthesse be. Ha lehetséges és az egyén arra való, érdekes és nevezetes emberekkel kell megismertetni, hogy minél előnyösebb fogalmat nyerjen társadalmunkról s műveltségünkről. Ha az illető nő, színházba, hangversenybe magunkkal visszük, hol ismét az első és legjobb hely illeti meg, és elutazása alkalmával, virágcsokorral vagy bonbonniérral kedveskedünk.

Magától értetődik, hogy az ő nyelvén, vagy ha ahhoz nem tudunk, oly nyelven beszélünk idegennel, melyet amaz jól vagy rosszul ért. Azonfelül jelenlétében igyekszünk nem beszélni oly nyelven, mit nem ért és hazai vendégeinket is rögtön figyelmeztetjük, mily nyelven beszéljenek. Nekünk, kiknek nyelvét sehol a világon nem beszélik, akarva nem akarva, e koncessió tételét meg kell szoknunk.

Az idegent hirharagnak kell tekinteni, s azon kell lennünk, hogy legszebb oldalunkról ismerjen meg.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

Vendéglátás. I. Ebédek. — Reggélyek.

I.

Miután Éva almát evett,
Sok minden függ a jó ebédétől.

A nagy ebéd a vendéglátás koronája! Estély és bál semmivé törpülnek mellette, ha meg-gondoljuk, hogy századokon keresztül valóságos komoly tanulmány tárgyát képezte. Érdekes az étkezés e királyának számtalan változatait az ó-kortól kezdve egész mostanig kísérni. Azon egyszerű ebédétől fogva, melyet a szittyá földön költöttünk el, a divatos nagyebédig, az emberek szerfelett sokat törték az eszüket fölötte: »idomtalan kövérekké, kopaszokká lettünk és agyunk beleráncosodott a sok próbálgatással járó fejtörésbe,« mondja Darwin egy helyen. Minden nemzedék túl akarja szárnyalni elődjét; a földgömb gyomra és felülete, a lég és víz lakói Khinától Peruig megtizedeltetnek, hogy ujdonságukkal szolgáljanak ingyenc vendégeink-

nek. Az évszakok megszűntek mérvadók lenni; tél derekán friss őszi barack, spárga, melynek szála egy forint, képezik a házigazda büszkeségét — pedig jobban esik-e a vendégnek, ha merő aranyat eszik? Dehogyan esik jobban, sőt inkább tévúton jár az, a ki azt hiszi, hogy az ebéd sikere másban rejlik, mint: jó társaság, jó felszolgálat és finom, egészséges főzésben, mely három tényező, a milyen könnyen látszik elérhetőnek, oly nehezen leli meg nyitját egy-egy háziasszony vagy házigazda. Némelyek túlságos fitogtatásuk által szenvednek hajótörést, mások annyi vendéget hívnak, hogy a kedélyesség lehetetlenné válik. Az egyik házigazda csak a borok kitűnőségével törődik, a másik háziasszony csak »a nap hőse«-vel foglalkozik, kit legékesebb asztaldiszeül meghívott. Mindezek kockáztatják a sikert, sőt gyakran megsemmisítik legnagyobb fáradozásaik gyümölcsét.

Jó főzés, jó társaság, jó szolgálat — ezek tehát az ebéd főszabályai. Az elsőre nézve szakácsunk vagy szakácsnénkra feltétlenül kell bizhatnunk, sőt ha ez nem lenne lehető, minden esetre tanácsosabb, ha az ebédet valamely elsőrendű vendéglős által készíttetjük. Mi az étlapot illeti, a fogások sorrendje jelenleg minduntalan változik. Ujabban például Párisban a főzelékek a pecsenye után következnek. Hatá-

rozott útmutatással tehát erre nézve nem szolgálhatunk. Legjobb, ha azok, kik házat visznek, a menu végett időnként előkelő vendéglősökhöz fordulnak, Pesten például Marschall, Dobos vagy Gabriehez. Mindazonáltal nem szabad megfélekednünk néhány általános szabályról. Így például sokan jóval többet gondolnak a főtkekkel s nem eleget a kiséretekkel. Pedig a franciák azt mondják, és azt igen helyesen, hogy: a kitünő sauce még az elefántot is megemészteti velünk. A franciák, az ebéd ezen nagymesterei, teljesen átérzik ezen apró részletek fontosságát, melyekre mi magyarok nem fordítunk elég figyelmet. Olykor a leves sem ér sokat nagy ebédeinknél, holott ez lévén az első étel mit a társaság elkölt, az ebéd bevezetésének tekinthetjük, melynek okvetlenül jónak kell lennie, hogy étvágyunkat meg ne károsítsa. Az sem tanácsos, hogy a fogások sok ételből álljanak. Legyen választék, azonban mindennek megvan a maga határa; a sokból könnyen rossz is lehet valami, másrészt meg a vendégek ki is fogynak a türelemből, ha a menu nagyon is hosszú. Rövid menu, a mint most divatozik, s a melynek mindegyik étele tökéletes, finomabb ebédet eredményez, mint hosszabb menu, melynek számtalan étkeire nem fordíthatunk eleendő gondot.

A szolgálatról mult cikkünkben ismételten megemlékeztünk, itt tehát csak annyit, hogy ebédnél a kifogástalan, zajtalan felszolgálás lényeges dolog lévén, nem tanácsos kíségetésre oly egyéneket bujztatni liberiába, kiket a kerti vagy mezei munkáról szólítottunk el, s kik, ha be is tanítjuk őket, a legjobb akarattal sem bírhatnak azon gyakorlottsággal, mely ez esetben szükséges. Igaz, hogy nagy ebédeknel tulajdonképen szabály a férfikiszolgálás, mégis olyanoknak, kik saját, valamint vendégeik valódi jólétét a külső látszat fölé helyezik, azt tanácsoljuk, hogy segíttessenek ki inkább a szobaleányok által. Ez persze csak falura szól, mert városban ilyen alkalomkor gyakorlott pincérek s kiszolgált komornyikok szoktak kíségeteni.

Az ebédre való meghívó levelezés című fejezetünkben található, s két héttel, legkésőbbben tiz nappal az ebéd előtt küldendő szét. E meghívóra azonnal válaszolunk, s ha egyszer elfogadtuk, semmi szín alatt nem léphetünk vissza, ha csak komolyan meg nem betegszünk vagy valami gyász eset nem ér. Estélyből, sőt bálból is el lehet maradni, ha egy nappal előbb kimentjük magunkat, ebédről nem. Elmaradásunk már azért is nagy zavart okozna, mert a háziak a megürült helyet nehezen tölthetik be újból ily rövid idő alatt.

Nagy ebédek rendszeren 6—7 órakor adatnak, nálunk olykor 3 vagy 4-kor is, mi tulajdonképen nem helyes.

Mi a meghívottakat illeti, megjegyzendő, hogy bábra vagy estélyre különböző elemeket hihatunk össze a nélkül, hogy a mulatság ezáltal csorbát szenvedne, míg ebédre tanácsosabb olyanokat hívni meg, kik ha nem is ismerik egymást, legalább egy társadalmi körben mozognak.

A háziasszony a salonban készen várja vendégeit, a szobák világítva vannak, s azoknak megérkezésükkor sem sietséget, sem zavart nem szabad észrevenniök.

Ebéd alkalmával a pontosság a jó neveléshez tartozik, úgy a háziak, mint a vendégek részéről. Ép oly helytelen dolog fél órával előbb, mint negyed órával később jönni. Falun félórai késedelem meg van engedve, városban alig egy negyedórai. Viszont az ebédnek is pontosan az órára késznek kell lennie, s a háziasszony egy-egy elkésett vendégre legfeljebb egy negyedóraig vár, azután tálaltat. Az etikettenek ez alkalommal szigorúnak kell lennie, mert a legjobb ebéd tönkremegy, ha elázik.

A nagy ebéd valóságos megpróbáltatás a fiatal, tapasztalatlan háziasszonyra nézve. Hisz a háziasszonynak, ha jól akarja vinni szerepét,

könyv nélkül kell tudnia a salon etiquette minden részletét, a rangfokozatok egész skáláját, s a vendéglátás minden szabályát. Történjék bárminő kellemetlenség, modorának azt nem szabad elárulnia. Uralkodnia kell magán, még akkor is, ha a fagyaltot későn küldik, ha a fácán elégett, vagy legfinomabb tányérjait elejti az inas.

A háziúr halkán és lehetőleg észrevétlenül tudatja minden férfitendéggel azon hölgy nevét, kit ki kell vezetnie. Azon percben, midőn jelentik, hogy tálalva van, a háziúr karját nyújtja azon hölgynek, kit kivezet. Ezen hölgy vagy a legidősebb a társaságban, vagy a legmagasabb rangú, vagy pedig a legidegenebb. A többi vendég karonfogva követi, s legutoljára marad a háziasszony, kinek szintén a legidősebb, legmagasabbrangu, vagy legidegenebb férfi nyújtotta karját, kit a háziasszony szólított fel arra.

A háziúr és a háziasszony egymással átellenben, az asztal oldalának közepén foglalnak helyet, (azelőtt az asztal két végén ültek, mi már elavult szokás). A háziúr hölgyét jobbjára ülteti s e hölgnél kezdik a kiszolgálást. Az úr, ki a háziasszonyt kivezette, jobbjára ül. Ha csak háziasszony van a háznál, az a társaság legidősebb férfiát, vagy a ház valamely régi, meghitt barátját szólítja fel, vállalná el a háziúr szerepét. Ha magas állású pap van jelen, az vezeti ki

a háziasszonyt és foglalja el az első helyet jobbján; a második megtisztelő hely férfi számára a háziasszony balján van. A második előkelő hölgy (az első a háziúr jobbján ül) a háziúr balján foglal helyet. A harmadik hely férfi számára, tehát az első hölgy jobbján van, s a negyedik a másodiknak balján s így tovább minden oldalon. Arra is kell figyelni, hogy ne ültessünk egymás mellé két családtagot. A legfiatalabbak az asztal végein foglalnak helyet. Már előbbi fejezetünkben megjegyeztük, hogy minden vendég helye kártya által van megjelölve.

Legelőször tehát a háziúr jobbján lévő hölgy szolgáltatik ki, azután az annak balján ülő, ez után következik a második hölgy jobbra és így tovább minden oldalon. A háziasszony az utolsó hölgy, kit kiszolgálnak (kivéve, ha fiatal leányok vannak jelen, mely esetben azok előtt szolgálják ki), a háziúr pedig mindenki után legutolsónak marad.

Azon esetben, ha a társaság nagyobb, 16—24 tagból áll, a két oldalon egyszerre kezdenek szervírozni, minden fogás két tálban tálaltatván. Az inasok balfelől nyújtják a tálakat, de a borokat jobbról töltik. Az étlapot illetőleg megjegyeztük, hol találni utasítást, azonban a borok sorrendje változatlanul a következő: Sherry a leves után. Ha osztrigát adnak Chably.

A champagne-i a húshoz jön vagy pedig csak a peccsenyéhez és az egész ebéden át töltetik, közbe könnyebb s nehezebb asztali borok töltetnek, a desserthez pedig malaga, tokaji és más édes borok adatnak. A dessert a következő sorrendben tálatatik: sajt, gyümölcs, sütemények, fagyalt.

Családi ebédnél nem igen szeretik, ha a cselédség folytonosan jelen van, s így megtörténik, hogy a tálakat egyszeri körülhordozás után az asztalra helyezik, s a cseléd távozik. Ez alkalommal illő, hogy a cseléd ismét belépve, előbb a tányérokat és evőkészleteket váltsa s azután vegye el a tálát. Más étel sem tehető az asztalra, míg az előbbi el nem távolított. A leves már ki van osztva, mikor a családot vagy társaságot asztalhoz hívják, s levestől nem illő kétszer venni, nagy ebédeknél a húsokból sem szokás. Az urak természetesen kiszolgálják hölgyszomszédait, nemcsak társaságban, de otthon, szoros családi körben is.

Ebéd után ugyanazon rendben mennek vissza a salonba, a melyben az ebédlőbe vonultak. A fekete kavéról már előbbi fejezetünkben szóltunk. A társaság rendesen egy vagy másfél órával az ebéd után távozik. Ha házi-concert van az ebéd után, vagy pedig a társaság egy része estére marad, 9 és 10 óra között theat,

thea-süteményeket és sandwichet (sonkás-vajas-kenyér) szervíroznak a salonban.

Villás-reggelik csak oly házaknál szokások, hol 5 vagy 7 órakor ebédelnek. A villás-reggeli órája 12 vagy 1 óra s többnyire csak bizalmas ismerősöket hívnak meg reá, vagy pedig olyan férfiakat, kik a háziurral egyszersmind üzleti dolgokban akarnak értekezni. A villás-reggeli theával vagy bouillonnal jár s meleg és hideg étkekből áll. A háziasszony a villás-reggelire ügyesen használja fel az előbbi napról fenmaradtakat, sőt nagyobb peccenyéket készített, melyekből azután másnapra villás-reggelire is marad.

Gelatinok, sonka, szárnyas mayonnaisek, vadpástétomok, főzelék-omelettek, tojás minden alakban, hurkák, cotelettek, beafsteak stb. szokásosak villás-reggelire. Nehéz étkek azonban elmaradnak, úgy a hal is. A dessertből elmaradnak a crêmek és fagyaltok, azonban a sajt nélkülözhetlen.

Az asztal villás-reggelire nem terítettik oly szertartásosan, mint ebédre és az étkek mindjárt a terítésnél az asztalra helyeztetnek, kivéve persze a melegeket, melyek körülhordatnak. A férfiak villás-reggelire nem öltöznek külön s a

nők pongyolában vesznek részt benne, ha csak vendég nincs, mely esetben csinos háziruha van helyén.

A villás-reggelineél a gyermekek, valamint nevelőik és nevelőnők is jelen vannak s az asztali etiquette általában fesztelenebb. Az urak felállhatnak, hogy a hölgyeket kiszolgálják, sőt a háziasszonyt vagy kisasszonyt a thea körülhordozásában is segíthetik.

Reggélyek rendszeren reggeli hangversek, melyekre a meghívók egy héttel előbb küldetnek szét.

Reggelynél étkezni nem szokás. Ez alkalomra többnyire annyi embert hívnak össze, hogy a termek zsúfolásig megtelnek. A vendégeket nem mutatják be egymásnak, ha csak egyik vagy másik külön nem kívánja a bemutatást. A férfiak reggélyen salonkabátban, a hölgyek látogatási öltözetben jelennek meg.

A délutáni vagy öt órai thea. A comfort az idegzetre van különösen jó hatással, s minden, a mi az idegzetet előnyösen hangolja, egyszersmind a kedélyre is kihat. Ez elismert tény. Épen ezen okból játszik a thea oly nagy szerepet Angliában s Anglia példáját etéren ma már az egész művelt világ követi. Bánat-

ban, örömben, melegben, hidegben, egyedül és társaságban, az angol mindig szeret theázni, mert anélkül hogy izgatna, a thea kellemes rezgésbe hozza az idegzetet és felvillanyozólag hat. A thea ugyyszólván hozzá tartozik a comfort fogalmához és a társadalmi életben igen nagy szerepet játszik. Az angol s már-már a francia és olasz is, a délután minden órájában theázik. A 4^oclock vagy 5^oclock thea egyaránt divatos. A mily terhes sok embernek a visitelés nyüge, a csésze illatos thea, mit szép kezek nyujtanak, tūrhetővé teszi még ezt is. Külföldön, a délután belépő látogatót pár perc múlva már párolgó theával kínálják meg s rendesen, még ha kelletlenül jött is, a jólét érzése csakhamar megteszi hatását a kedélyre. Mert mi tagadás. A férfiak nem igen szeretnek visitelni, se nálunk, se másutt, de azért a nők módját ejtették annak, hogy a keserű pilulát megédesítsék, és a teremtés urai meghódoltak a bájnak s kissé tán azon vonzó valaminek is, mi egy virág-illatos, enyhe légkörű, kellemesen világított, jó zsölyékkal ellátott és zamatos meleg theával fűszerezett salonban rejlik.

Nálunk azonban, mint idegen szokást, még nem ismerik eléggé s nem igen gyakorolják azt kellőleg. Szertartásossággal jár, ez pedig megvonja fő-varázsát: az intim jelleget. A szolgál-

személyzetnek péld. igen kevés szerepe jusson, vagy épen semmi. Behozza a teljesen felszerelt thea-asztalt, melynél a ház úrnője, vagy a ház leányai foglalnak helyet. Ha kevés a látogató, csak a dámák magok öntik be a theát, nyújtják át a csészét és hozzávalót. Alig van kedvesebb látvány, mint egy kecses nő e házias foglalatosság mellett. Az urak rendszeren segédkezni szoktak. Csak ha »jour« alkalmával sokan vannak egyszerre, hordják körül az inasok, vagy szobaleányok, nagy, himzéssel borított tálcákon a már megtöltött csészéket a tiszta theával.

Jobb, ha a csészék nem nagyok. Mert oly látogatók, kik egy délután négy-öt és több háznál fordulnak meg, nem gyöznék, ha az eddig szokásos óriás csészéket tennék eléjük. Külföldön, a legkritkább, apró sévres s chelséa, khinai és japáni csészékből szörpöltük a theát, oly drágaságokat tartva keztyűs kezeinkben, hogy reszkettünk a lehetőség gondolatára, hogy kicsuszhatnának újjaink közül. Kisebb tálcán áll a cukor, forralatlan tejszin és rum, mit egyidejűleg hordoznak körül, finom sós rudacs-kákkal, angol theasüteménynyel és a százféle aprósággal, mit ma már »iour«-ok alkalmával feladni szokás.

Ha kevesen vannak, még ha csak egy látogató van is, behozzák az afféle bambus-fából

készült kis thea-asztalt a tálcával, melyen a thea-kanna áll az elkészített thea essentiával, egy díszes zárt korsó meleg vízzel, hozzá öntéshez és a többi szükséges tárgy.

Ha nagyobb a társaság, nagyobb theaasztal is szerepelhet, melynek himzett terítőjén állnak a kosarak és tálak a theához való harapni valókkal: a sandwichek, melyek ma már száz félekép készülnek. Asztalkendők nem adatnak. Ha sokan vannak, kiki kezében tartja csészéjét s annak aljára teszi a süteményt. Ha kevesen vannak, vagy azok, kik kényelmesen szeretnek elhelyezkedni a theához, apró asztalkákat állítanak kezök ügyébe, melyre a csészét helyezik.

Jól rendezett háznál a délutáni thea szervizálásának fő és első szabálya, hogy minden kéjelmetlenség, minden rázkódtatás vagy zürzavar nélkül, simán, nesztelenül jelenjék meg, mint a mesebeli »Tischlein deck dich!«

A mint valaki jön, theával kínáljuk meg, sőt második, harmadik csészével is; akár négy, akár öt vagy hat óra van. — »Jour«-ok alkalmával közben felolvasnak, énekelnek, zongoráznak, mi igen kellemes változatosságot szolgáltat. De ez nem szükséges kellék. A délutáni thea-idő par excellence a társalgás, csevegés ideje, ama már-már trónvesztett causerie-é,

melynek birodalmát újból megalapítani szellemes hölgyeink kedves feladata legyen.

Alig van a társadalmi életnek mozzanata, melyben jobban érvényesülhet a háziasszony bája és kelleme, mint a délutáni thea üdvös intézménye, melynek ápolását és gyakorlását különösen ajánljuk hölgyeink figyelmébe.

Ha az egész évadra fogadási napokat rendezünk be, ismerőseinknek pár sort írunk, melyekben egyszerűen tudatjuk, hogy »minden hét kedden és vasárnapján, vagy minden szerdán 4—6-ig honn vagyunk.«

Ha az öt órai thea nem *jour fixe*, a meghívók ekkép fogalmaztatnak:

Báró Tardai Imréné

f. hó 2-án 5 órakor otthon van.

Az öt órai theára akár aznap is küldhető meghívót.

TIZENHATODIK FEJEZET.

II.

Meghitt esték és jour-fixe-ek. — A játékasztal. — Estélyek. — Bálok.

A meghitt esték és jour fixeek nem szüксégelnek látható előkészületeket. A bútorok helyükön, a szőnyegek a padlón maradnak. Csak a világításnak kell lehetőleg fényesnek lennie, mert semmi sem visszatetszőbb, mint egy társasággal telt salon, melynek félhomálya szegényesnek tünteti fel az egész összejövetelt.

Jour fixeekre az egész idényre szól a meghívás, de magától értetődik, hogy csak igen bizalmas jó emberek mennek el minden összejövetel alkalmával. Távlabbi ismerősök csak néhányszor veszik az adott engedélynek hasznát. Megjegyzendő azonban, hogy a kit a jour fixe meghívják, az okvetlenül kénytelen legalább egyszer megfelelni a meghívásnak.

Az ilyen kisebb estélyek vagy jour fixeek egyszerűbb öltözetet igényelnek; elől kivágott ruhát és rövid vagy épen semmi uszályt. A ki-

nek kedve tartja, a legdiszesbb toilettet is felveheti. A férfiak frakkban, fekete nyakravalóval jelennek meg.

A vendégek 8—9-ig érkeznek s az estélynek rendesen éjfélkor van vége, a midőn még bálba vagy valami nagyobb estélyre is elmehet az ember.

Jour fixeek alkalmával megesik, hogy egyszer igen számosan, máskor nagyon is kevesen jönnek. A készülődésnek azonban mindig egyformának kell lennie s arra intjük a háziasszonyokat, valahogy ne gondolják, hogy ha egyszer kevesebben jöttek, jövőre takarékosabbak lehetnek előkészületeikkel, mert megeshetik, hogy épen, midőn legkevésbé várják, legtöbben lepik meg őket.

Kis estélyen és jour fixen vagy a salonban theáznak, vagy pedig az ebédlőben rendeztetik el az álló souper. Ha a salonban vacsorálnak, a cselédség tíz óra felé kis asztalokat (olyanokat, minők az 5 órai theánál szokásosak) hoznak be, valamint egy nagyobb theaasztalt. Azután apró tányérokat és kis asztalkendőkbe burkolt evőkészleteket osztanak szét, s a társaság feszteletlenül elhelyezkedve, elkölti a körülhordott könnyű hideg vacsorát, mely alantabb, az álló soupernél lesz leírva. Thea után ismét elszedik az asztalkákat, s az érkezésnek nyoma sem marad.

Álló soupernál a társaság minden szertartás nélkül az ebédlőbe indul, kiki azon hölgyet vezetve, kivel éppen beszélt, vagy ki mellett állt. Az ebédlő nagy asztalára abrosz van borítva, azonban terítve nincs. Az asztal négy sarkán tányérhalmazok állanak s mellette serviettába burkolt kések és villák. A nagy, valamint kisebb asztalokon (mert olyanok is állíttatnak fel) a theacsészek betöltve várják a vendégeket. A nagy asztal közepén végig több asztalék látható, cukrozott gyümölcs, narancs és süteményekkel, tányérok tortákkal, sonkás vajaskenyérrel és kristálycsészek befőttekkel. Ilyen theák alkalmával vagy éppen nem adnak bort, vagy pedig csak vörös bort töltenek kancsókból az inasok.

A cselédség legelőször is tányérokat s evőkészleteket osztogat, azután theát, cukrot, rhumot és tejet hord körül kis ezüst tálcán. A hideg vacsora többnyire csak két húsételből : mint lúd-máj-pástétom, sonka s más efféle s egy szárnyas pecsenyéből, vagy' pedig egy halételből és egy pecsenyéből áll. De lehet tízféle is egy tálon. Ez egészen a háziasszony szeszélyétől függ. Utána az asztalon álló édességek következnek s olykor fagyalt vagy crême is, mely utóbbiak azonban nem okvetlenül szükségesek. Nagyobb super-ek ilyen kis és gyakori összejövetelek alkalmával nemcsak költségesek, de nem is elégán-

sak, sőt külföldön, hol rendszeren 6—7-kor ebédelnek, általában soha sem adnak ilyenkor egyebet, mint théát, theasüteményeket és édességeket.

Ha a jour fixe whist- vagy tarokk-parthievel van egybekötve, a játékasztal vagy a háziúr szobájában, vagy valamely más mellékszobában állittatik fel; a háziasszony salonjában csak akkor engedhető meg, ha két salonja van, mely esetben a társaság az egyikben, a játszóké a másikban foglalnak helyet, hogy egymást ne feszélyezzék. A játékasztal négyszögletű és két sarkán alacsony karos gyertyatartók állanak. Több új játszma kártya, valamint irón és papir készen várják a játszókat.

Ez utóbbiakra nézve néhány megjegyzésünk volna. Illetlen rossz kedvet mutatnunk, midőn a szerencse ellenünk fordul. A valódi úri ember és úri hölgy nem mutat sem örömet a nyereség, sem bánatot a veszteség felett, s soha sem felejtí el, hogy j á t s z í k és nem üzérkedik. A ki jajgat és panaszkodik, ha veszít, vagy pedig, mi nem is valami szokatlan dolog, ellenfeleivel gorombáskodik, csak azt bizonyítja, hogy fogalma sincs a jó modorról s hogy nem igen szokott jó társaságban megfordúlni.

A nyerő nem hagyja el a játékasztalt addig, míg revancheot vagy legalább a revanche-ra alkalmat nem adott a többieknek.

Tudvalevő dolog, hogy a játékadósság becsületbeli tartozás, melyet pontosan a határidőre kell lerónunk.

Kisebb estélyek és jour fixeek élénkítésére szolgál a zene is s jól zongorázó, hegedülő vagy éneklő egyének mindig a legszivesebben látott vendégek. Azok azonban jól teszik, ha ennek tudatában nem bizzák el magukat s egyszerű készséggel tesznek eleget a társaság felszólításának. A hosszas vonakodás mindig pretentióznak a jele s magára zúditja a kritikát.

Zongorázóknak tanácsolható, hogy darabjaikat könyv nélkül tanulják be, mert nem cipelhetik magukkal hangjegyeiket, mi már azért sem lehetséges, mert elárulnák, hogy biztosan számítanak arra, hogy az illető társaságban játszásra szólíttassanak fel.

A milyen helytelen a hosszas vonakodás a játszók részéről, olyan nevetséges és fárasztó, ha a társaság türelmével visszaélve, el sem hagyják többé hangszerüket. A salon nem hangversenyterem, s a társaság nemcsak zenét hallgatni jött össze. A játszók egy-két darabot játszanak, azután felállnak, s csak akkor folytatják előadásukat, ha nagyon is melegen kéretnek fel erre s észreveszik, hogy a társaságnak őszinte örömet okoznak általa.

Viszont a hallgatóknak is meg vannak kötelességeik a játszókka szemben. A hangos társalgás zeneelőadás alatt mindig megrovandó, hát még a gúnyolódás és fitymálás. Ilyen alkalommal soha sem szabad elfelednünk, hogy nem ülünk 3 vagy 4-forintos helyeken, s hogy az előadó dilettáns, ki nem a művész igényeivel lép fel, s kitől mindenesetre előzékenység ha bennünket mulattatni igyekszik.

Különös megrovást érdemelnek azok, kik ilyenkor szomszédaikkal ilyen módon társalognak: oh, ismerem ezt a darabot, igen szép darab, s hogy játszotta B. Tomi! Egészen más-kép! Persze sokkal jobb felfogással stb. stb. Ha igazuk van s B. Tomi csakugyan jobb felfogással játszotta a darabot, jól teszik, ha azt elhallgatják s nem használják fel ezt az alkalmat arra, hogy kimutassák, mennyire nélkülözik az udvariasság azon legfontosabb nemét, mely nélkül nem létezhetnék művelt társalgás. Talleyrand híres mondása, hogy »a nyelv arra való, hogy gondolatainkat elhallgassuk,« társaságban valóban helyén van, főkép ha gondolataink mások önérzetét vagy hiúságát sérthetik.

Helyes, ha zenét tanuló gyermekeinket minél korábban szoktatjuk a társaságban való előadásokra. Vannak igen jó zenészek, kiket a félelem előadás-képtelenné tesz, s ezen »lámpa-

láz,« mely csak az idegek szeszélye, könnyen leküzdhető, ha idejekorán látunk hozzá.

Még egy megjegyzés. Ha a háziasszony vagy kisasszony jól zongoráznak vagy énekelnek, csak akkor érvényesíthetik tehetségüket, ha valamennyi zenével foglalkozó vendégük már bevégezte előadásait s akkor is minél szerényebben ragyogtatják művészetüket, kivéve, ha már a meghívás zeneelőadásra szólt. A háziak szerepe mindig önmegtágadással jár s nagy tapintatlanság, ha valaki vendégeinek elhomályosítására vagy megszegyenyítésére törekszik.

A zongoránál ülő háziasszony csak akkor áll fel ujonnan érkezett vendégeinek fogadására, ha előadását befejezte.

A nagy estélyek majdnem ép olyan előkészületeket igényelnek, mint a bálók, s ha a szőnyegek meg is maradnak, a bútor úgy rendezendő el a szobákban, hogy a meghívottak tömege — mert nagy estélyre rendszeren igen sok embert hívnak — kényelmesen mozoghasson bennök.

A nagy estély tiz óra felé, (úgy hogy színház után is lehet menni) kezdődik és 1—2 órakor éjjél után ér véget. — Ha zene vagy mű-

kedvelői előadással van egybekötve, előadás alatt frissítőket, orangeade-ot, cukrozott gyümölcsöket, bonbon-okat stb. hordanak körül. Éjszélkor megnyílik az ebédlő ajtaja, hol vagy buffet van elrendezve, vagy pedig álló vagy ülő souperban részesül a társaság. A menu-t illetőleg itt ismét az előkelő vendéglősökhöz utasítjuk olvasóinkat, kik mindig időszerű étlappal szolgálnak. Nagy estélynél, úgy mint bálnál, elmaradhatlan a pezsgő. Még egy fontos, elkerülhetlen dolog a külön szivarozó-szoba, miután ily alkalommal a fogadási termekben, de még az ebédlőben sem engedhető meg a szivarozás.

Ha buffet van felállítva, éjszélről fogva mindaddig szerviroznak vacsorát, míg a társaság nem távozik, s ki-ki akkor vacsorálhat, a mikor akar. Az álló souper olyanféleképen van elrendezve, mint a kis estélyeknél leirt, csakhogy gazdagabb menuvel.

Az asztal is diszesebben néz ki, miután virágokkal és pompás asztalékekkel van elborítva. Az ülő souper azonban ép oly szertartásos, mint az ebéd s a belépést, kiszolgálást illetőleg egészen ugyanazon szabályoknak van alávetve, mint a minőket a nagy ebédnél elősoroltunk. Ha az ebédlő a társasághoz mérten nem elég tágas, úgy ülő souper alkalmával a társaság élteőbb tagjai vacsorálnak előbb, s a

fiatalság csak visszatértük után vonul az ebédlőbe.

»Raout«-nak nevezetik az olyan nagy estély, mely csupán társalgásból áll, s melynek alkalmával annyi, de még olykor több vendéget is hívnak meg, mint a mennyi a szállásba befér; minél nagyobb a termekben a tolongás, annál elegánsabb az ilyen összejövetel. Sokan csak egy órára jönnek, körülnéznek, ismerőseikkel beszélnek s ismét távoznak.

Más nagy estélyek zene vagy műkedvelői előadásokkal vannak egybekötve (ez utóbbiakról egy másik fejezetünkben fogunk megemlékezni). Nagy zeneestélyek alkalmával rendszeren művészek vagy művésznők gyönyörködtetik előadásukkal a társaságot. Erre nézve néhány megjegyzésünk volna. Egy szellemdús külföldi mágnás egyszer megjegyzé előttünk, hogy valamely egyéniség vagy társaság műveltségi fokát azonnal felismerni azon modorról, melylyel magát művészek, írók, tudósok, egyszóval a szellem aristokrátiájához tartozó egyéniségekkel szemben viseli. S ki tagadná ezen megjegyzés igazságát. Párisban, Londonban, egyszóval a nagy világvárosokban, a szellem, a művészet hősei egyszersmind a nap hősei is. Mindenki a legnagyobb figyelemmel, szivességgel halmozza el őket, s saját magukat tiszte-

lik meg a szellemi kitűnőség iránt tanusított tisztelet által.

Nálunk ez, fájdalom, nincs még így. A művészet és irodalom társadalmi életünkben nem foglalja el azt az állást, mely megilleti s megtörténik, hogy külföldi művészekkel (a bel-földiekről nem is szólok, mert azokkal épenséggel nem törődnek) a legkiméetlenebbül bánnak el. Pár évvel ezelőtt egy nagyúri háznál estélyt adtak, melyre egy akkor Pesten időző külföldi négyestársulatot is meghívtak. A társaság természetesen megtapsolta a kitűnő játékot, de a hangverseny befejezése után épenséggel nem törődött többé a művészekkel, kik elszigeteltségükben csak az egymással való társalgásra voltak szorúlva. De ez még nem volt elég: több asztalnál vacsoráltak s a háziak elég tapintatlanok valának, a művészeket külön szobában, külön asztallal megkinálni, melynél épen csak ők fértek volna el; ők azonban a helyett, hogy elfogadták volna ezen, több mint impertinens ajánlatot, elhagyták a társaságot s bizonyára nem igen növelik ezen tapasztalásuk elbeszélése által az itteni salonok jó hírét.

Nyomatékosan ismételjük tehát, hogy a művészek iránti előzékenység az illető társaság műveltségi fokának próbaköve. Előadás alatt csend és figyelem uralkodjék, mert semmi sem

sértőbb, sőt lehangolóbb a művészre nézve, mintha észreveszi, hogy előadása alkalmával sugdosnak, nevetgélnek, vagy épen hangosan társalognak. Ilyenkor különben a háziasszonynak csaknem kötelessége a közbelépés, ki ujját szájára téve, egy kérő mozdulattal rendreutasítja a társalgókat. Ha az illető művész nem fizettetik, hanem vendége a háznak, a háziak soha sem kérhetik fel játszásra. Nagy tapintatlanságról tanuskodnék, ha a művészszel észrevétnék, hogy azért hívták meg, mert művészetének hasznát akarják venni. A meghívottak közül ugyan felkérheti valaki, de legjobb, ha reá bizzák, akar-e játszani vagy sem. »Húzd rá cigány, megittad már az árát,« kiált a neveletlen kiméletlenség, mely azután úgy járhat, mint ama bécsi grófné, ki egy nagy zongoraművészt ebédre hívott. Az ebéd nagyszerű, a társaság kitűnő volt s midőn felálltak, hogy a salonba visszatérjenek, megnyilt egy mellékszoba ajtaja s nyitott zongorát tüntetett fel, melyre a szép grófnő mosolyogva mutatott. A művész nyugodtan meghajtá magát, oda ment a zongorához, egy újjával ráütött egy billentyűre, azután újból meghajtá magát, »ebédemet megfizetem« szolt hideg hangon, kapta a kalapját és távozott.

A nagy estélyekre visszatérve, tudvalevő

dolog, hogy azokra mindenki a legdiszesebben öltözik. A nők félmagas vagy egészen kivágott nehéz szövetű ruhákat viselnek, s ragyognak a gyémántoktól, drágakövektől. A férfiak, ha katonák, teljes diszben, ha nem azok, frakkban jelennek meg fehér nyakravalóval, s a kinek rendjele van, az felteszi ilyen alkalommal.

Hogy bált adhassunk, első föltétel az, hogy szállásunk elég tágas legyen és legalább egy, táncra alkalmas szép, nagy szobával vagy teremmel birjon. Ha ennek hiányában vagyunk, jobb, ha nem is adunk bált, hanem megmaradunk az estélyeknél, melyek azután táncban végződhetnek, még pedig minden előkészület nélkül, a szőnyegen. Angliában az ilyen táncban végződő estélyek »carpet dance« (szőnyegtánc) név alatt dívnek s igen fesztelenek és mulatságosak.

A tulajdonképeni bálra a szállás legnagyobb szobája vagy terme egészen kiürítettik. Csak a fal mentén helyeztetnek el székek és alacsony diványok. A terem sarkai és az ablakmélyedések virágokkal diszittetnek s a világításnak vakítónak kell lennie. E teremben egész nap fűtenek, hogy egyforma kellemes meleg idéztessék elő, mi okvetlenül szükséges, hogy a

kivágott ruhában és cipőben érkező táncosnők meg ne fázzanak. Azonban 8 órától fogva nem fűtenek többé és 9 órakor a csillároknak (lámpa, főleg álló-lámpa bálban nincs helyén) és fali gyertyatartóknak meg kell gyújtva lenniök s a háziak is fel vannak már ilyenkor öltözve. A nagyvilágban ugyan csak 10 óra felé érkeznek a vendégek, de jobb, ha a háziak előbb készülnek el s nyugodt megfontoltsággal nézhetnek sok kötelességgel járó feladatuk elébe.

A háziasszony az első teremben, közel az ajtóhoz fogadja a meghívottakat (ezt nagy estélyek alkalmával is teszi) s ott áll mindaddig, míg a vendégek legnagyobb része meg meg nem érkezett s az első négyesre rá nem kezdtek. Többnyire körtáncokkal kezdenek, mihe-lyest néhány táncosnő együtt van. A háziúr s a ház fiai (ha vannak) eleinte azzal foglalkoznak, hogy a hölgyeket karjukra fűzve, a táncterembe vezetik.

A háziaknak kötelessége arra vigyázni, hogy a jelen levő fiatal asszonyok és leányok minél többet táncoljanak, s általában nem a saját, de vendégeik mulattatásával kell foglalkozniok. Ilyen alkalommal a háziak szerepe tisztán az önmegtagadásé és lemondásé.

Ha a háziasszonyt és leányait táncra szólíták fel, csak akkor engedhetnek folytatólago-

san ezen felszólításoknak, ha látják, hogy a jelenlévő hölgyek el vannak látva táncosokkal. Ha ez nem volna az eset s ha tán kevés lenne a táncos, helyesebb, ha az urakat vendégeikre utalják, kikről gondoskodniok kell. A ház fiai, sőt bizalmas jó barátai is, feláldozzák személyes hajlamaikat a vendégszeretet kötelességeinek. A háziúr (ha ugyan még táncos) és fiai, legalább egyszer szólítanak fel minden táncosnét, másrészt meg főszabály, hogy a meghívott fiatal emberek legelőször is a háziasszonyt és kisasszonyokat szólítsák fel.

A táncosnők mindenkivel kénytelenek táncolni, s ha fáradság ürügye alatt kosarat adnak egy táncosnak, ezt a táncot már nem táncolhatják mással, mert komoly kellemetlenségeik lehetnek, sőt ellenséget csinálhatnak maguknak a kikoszorazottból. Táncosnak és táncosnőnek jó emlékezőtehetséggel is kell birnia; az elsőnek, hogy valahogy el ne felejtсен idejekorán táncosnőjéért elmenni, a másodiknak, hogy kettőnek ne ígérjen egy táncot, mi kellemetlen összehozálkozásra adna alkalmat.

Ha egy fiatal nő nem kéretik fel táncra, a világért se mutasson rossz kedvet, hanem beszélgessen lehetőleg fesztelenül szomszédnőjével, hogy elhanyagoltságát palástolja. Házi mulatságban különben a folytonos »petrezselyem-

árulás« lehetetlenség, ha a háziak művelt emberek és kötelességeiket ismerik. A háziasszonynak okvetlenül táncosokat kell küldenie olyan nőknek, kik vagy ismeretlenek e körben, vagy pedig külsejük hiányai miatt hanyagoltatnak el; az utóbbi esetben nagy tapintattal kell eljárnia. Először csak jó ismerősöket kérhet fel ilyen áldozatra, másodsor oly módon kell azt tennie, hogy az illető nő valahogy észre ne vegye ezen reá nézve oly lealázó közbenjárást.

Házi bálokban tulajdonképen szükségtelen a bemutatás, magától értetődvén, hogy a háziak csak olyanokat hívnak meg, kikkel bátran táncolhatnak az illető hölgyek; azonban mégis szokás, hogy a táncosok egymásután bemutatassák magukat az ismeretlen hölgyeknek.

Az első szünórában frissítőket, orangeadot, limonádét, fagyaltot visz körül egy inas, kit egy másik üres tálcás szolga követ, ki a kiürített poharakat és csészéket összegyűjti.

A vacsora rendszeren 1—2 óra között kezdődik és lehet buffet, vagy álló vagy ülő souper, amint azt a nagy estélyeknél bővebben magyaráztuk.

Bál alkalmával mindenről bőven kell gondoskodnunk. Nem érdemes ilyen mulatságot rendezni, ha takarékoskodni akarunk. Fagyalt, bonbonok, sőt pezsgő és szivar (ez utóbbi ter-

mészerteszen csak a nagy estélyeknél említett szivarozó szobában) bőségben kaphatók mindig, s az estelinek is minél válogatottabbnak s természetesen elégségesnek kell lennie. Nagy mennyiségű különböző cotillon-jegyekről és friss virág-csokrokról is gondoskodnia kell a háziasszonynak, ki inkább ne is adjon bált, ha ki nem békült azon eszmével, hogy az ilyen mulatság nagy költséggel jár.

A bál elegáns toilletteszobát igényel, mely az előszoba mellett rendeztetik be, s melyben csinos szobaleány tartózkodik a bál végéig, ki a hölgyek toilletjein előforduló baleseteket ügyes kézzel javítja. Okvetlenül szükséges a kis pihenősalon is nem táncolók számára, valamint a külön kártyázó-szoba (ez egyszersmind a dohányzószoba is lehet). A kártyázószoba az öregurak számára való, s az igazán előkelő, tiszteltreméltó háziasszony csakis whistre, tarokkra s más effélére ad engedélyt és határozottan tiltakozik a hazárdjáték ellen, melynek csábja csakhamar elfeledtetné a táncosokkal a teremben várakozó hölgyek legcsábítóbb mósolyát is.

Elfelejtettük felemlíteni, hogy az urak azon hölgyet vezetik asztalhoz, kivel éppen beszélnek, vagy táncolnak. A hölgy utolsó táncosa vezeti őt le kocsijához.

Bálok, de még nagyobb estélyek alkalmával sem szokás a háziasszonytól elbucszúzni, ha csak nagyon meg nem ritkúlt a társaság. A korábban távozók lehetőleg észrevétlenül tűnnek el, hogy a többiek mulatságát ne zavarják.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TIZENHETEDIK FEJEZET.

Vendéglátás falun. — A háziak kötelességei vendégeik iránt és viszont. — Kerti mulatság és szüret.

Egyszerűség, vendégszeretet és szabadság! ezek a falusi vendéglátás főfeltételei és ezekkel a legegyszerűbb házikó is kedves helylyé válik, míg nélkülök a legpompásabb kastélyok is elvesztik vonzerejüket.

A ki falusi birtokára érkezik, látogatásokat tesz a környéken azoknál, kik előbb érkeztek, viszont pedig megvárja, hogy azok, a kik később érkeznek, őt látogassák meg előbb.

Falun nyáron frissitőkkel, télen theával, cognaccal s más effélékkel szolgálnak minden látogatonak, bármily órában érkezik. Sőt a vendéget nem kínáljuk meg ezekkel, mi részéről szabadkozást eredményezne, hanem észrevétlen kézmozdulattal jelt adunk valamely cselédnek, ki már tudja, mi a dolga, és kérdezgetés nélkül hozza be az ily alkalommal szokásos dolgokat, azaz: gyümölcsöt, befőttet, süteményeket (az effélék falun mindig készen tar-

tatnak) s ha szükséges, theát és liquöröket is. Nálunk a legtöbb falusi ház igen vendégszerető és földbirtokosok, valamint nyárilak-tulajdonosok szeretik maguknál látni barátaikat. Mint-hogy ezek azonban nemcsak egyszerű látogatást tesznek, mint városban, hol az ember rendszeren csak egy-két órát tölt barátaik körében, hanem gyakran pár napi vagy heti tartózkodásról van szó, mindkét félnek, azaz a háziaknak és vendégeknek ismerniök kell egymás iránti kötelességeiket, kölcsönös gyöngédség és figyelem által kellemessé és élvezetessé téve az együttlétet.

A valódi vendégszeretet és tapintat parancsolja, hogy mindenkit egyenlő udvariassággal fogadjunk, ha több vendégünk van egyszerre, egyet különösen ki ne tüntessünk a többinek rovására, mi rendkívül feszélyező azokra nézve, kik mellőzve érzik magukat.

A háziak egyik főkötelessége vendégeiknek teljes szabadságot adni. Meg kell gondolniok, hogy például városi ember, ki falura megy, mindenekelőtt a nyomasztó fesztől kíván szabadulni, mely városban lépten-nyomon üldözi. Ő előtte egy pohár frissen fejt tej egy diófa árnyában ezerszer többet ér, mint a legfinomabb ragout, freskókkal diszített étteremben. Megesik persze az is, hogy vendégünk ellensége

a falusi élvezeteknek és mulatságoknak ; ez esetben tapintatlanság volna őt oly dolgokra kényszeríteni, melyek semminemű érdekekkel nem bírnak előtte, s birtokunk megtekintésére is csak akkor szólítjuk fel, ha erre hajlandóságot mutatott.

Viszont a vendég udvariasságától megvárják, hogy mindent megdicsérjen, a kertet, a házat, a kilátást, még akkor is, ha nincs sok dicsérni való. A legtöbb házigazda büszkeséggel tekint birtokára vagy nyári lakára s ezen gyengéjének számbavétele kötelességünk, ha egyszer rászántuk magunkat, hogy vendégszerető meghívásának eleget tegyünk.

Minden háziasszony, még a legmagasabb rangú és leggazdagabb is, személyesen győződik meg arról, a vendégek számára előkészített szobák rendben vannak-e? Az ágyakat frissen bevonatja, és ablakra, öltözőasztalra tiszta függönyöket és terítőket tétet. Szappan, rizspor, különösen elegáns házaknál még illatszerek is elő vannak készítve a mosdó- és öltözőasztalon, valamint a nők számára gombostűk és hajtűk is. Sőt egy skatulya kétszersült és nyáron málnavíz is elő van készítve, mert vannak, kik éjjel, vagy napközben szoktak valami apróságot magukhoz venni és kellemetlen volna, ha azt mindig kérniök kellene. Az íróasztalon közönséges író-

papírt, különböző nagyságu levélpapírt és borítékot (ez utóbbiak elegáns házaknál a birtok vagy nyárilak nevével láttatnak el), valamint pecsétviaszt, tollat és ténát talál a vendég.

A növendégeket a háziasszony, a férfivendégeket a háziúr kíséri személyesen szobájukba, ott körülnéz, minden rendben van-e és csakhamar távozva, cselédet küld be, hogy a vendéget a kicsomagolásban és öltözködésben segítse. Este ismét a háziúr és háziasszony kísérik a vendéget szobája ajtajáig, s ha bizalmasabb viszonyban vannak vele, egész be a szobába is. Ekkor megkérdezik, mit szokott a vendég reggelizni, szobájában kívánja-e elkölteni a reggelit stb.

A cselédek távozáskor bőkezűen megajándékoznak. Nem kívánhatjuk mások cselédeitől, hogy ingyen szolgáljanak ki bennünket; fáradságukért ha nem is fizetés, de jó borral jár nekik. A ki ezen mellőzhetlen kötelességnek nem kíván eleget tenni, jobb, ha otthon marad, mintsem hogy fukarsága által nevetség és ellenszenv tárgyává tegye magát barátai házában. Férfivendég rendszeren a szakácsnőnek vagy szakácsnak, a komornyiknak és az őt kiszolgáló inasnak ad borralalót, nő a szakácsnak, inasnak és szobaleánynak. A kocsis is borralalót kap.

Ha falura meghivatunk, jól meg kell fon-

tolnunk, ez a meghívás nem volt-e pusztán lekötelező frázis s oly lábon vagyunk-e a háziakkal, hogy a meghívást elfogadhatjuk, másrészt meg a házigazda se híjjon meg senkit, kinek társaságát nem kívánja őszintén. Valóban nem tudjuk, kinek a helyzete kellemetlenebb, a háziúr, ki hidegen fogad valakit, kit azon reményben hítt meg, hogy a meghívást el nem fogadja, vagy a meghívotté, ki érzi, de későn, hogy a meghívást nem kellett volna komolyan vennie.

Kivált családostúl nem tanácsos az ily meghívásokat elfogadni, csak többszöri unszolás után, ha látjuk, hogy jelenlétünkkel valódi örömet szerezhetünk a háziaknak.

Elutazás alkalmával, ha hosszabb út van a távozó (hölgyvendég) előtt, a háziasszony csinos kis kosarat készít elő, egy kis harapni valóval, mely utóbbi az időhöz alkalmazandó, mit útban tölt az illető. Gyümölcs, hideg sült, kalács, mindig kellemes frissítő. A hol sok a virág, szép csokorral is szokás kedveskedni az elutazó nővendégnek.

A vendég idegen háznál sem virágot, sem gyümölcsöt nem szakít. A legtöbb házigazda nem látja szívesen, ha sok fáradsággal járó munkájának eredményeiben gázolnak s fái vagy virágágyait károsítják. Meg kell várni, míg a háziúr maga szolgál virággal, vagy gyümölcs-

csel s még akkor is jobb, ha ezen figyelem ellen szabadkozunk.

Beteges és gyenge testalkatu emberek, kik nem járhatnak-kelhetnek a többiekkel, okosabban cselekszenek, ha nem fogadják el barátaik meghívását, már azért sem, mert azokat mulatásaikban és kirándulásaikban, melyekben nem vehetnek részt, feszélyeznék és zavarnák. Csak az a kellemes vendég, kinek egészsége és kedélye megengedi, hogy szenvedés és panasz nélkül tűrhesse hideget és meleget, port és esőt s kinek gyomrát a legegyszerűbb étel és ital sem rontja meg.

Mindig azon kell lennünk, hogy a háziaknak valahogy terhére ne legyünk, s ne octroyáljuk jelenlétünket ott, hol az nem kívántatik általuk.

Ebédre mindig külön kell öltözni, még a legegyszerűbb háznál is. Néhány nagyúri háznál a férfiak frakkba, a nők díszes társalgási öltözetbe öltöznek ebédre. Mi ezt a szokást rendkívül dicsérendőnek találjuk, főkép mai nap, midőn a túlzott fesztelenség, kivált a férfiak öltözetében, átmegy a modorba és társalgásba is s megmértelyezi társadalmi életünket.

A háziúr lovait és fogatait csak akkor használjuk, ha azokat, a nélkül, hogy előbb kérdést tenne, rendelkezésünkre bocsájtja. Azonban a

fogatokat és lovakat elkérni nagy tapintatlanság, minthogy a legtöbb házigazda rendkívül sokat tart lovaira s nem igen szereti, ha azokat fárasztják.

Falun kirándulások alkalmával legtöbbször kocsira ül az ember ismerőseivel, s erre nézve megjegyezzük, hogy az első hely a kocsiban hátul, jobbra van. A kocsi tulajdonosai a hátsó üléseket vendégeiknek engedik át. Így a házikisasszony fiatal leányvendégét, ha az fiatalabb is nálánál, hátra, édes anyja mellé ülteti. Ha fiatal asszony van a társaságban, az foglalja el a hátsó helyet, még ha a jelenlévő kisasszonyok közül olyan is van, ki jóval idősebb nálánál. A férjnél lévő nőé az elsőség minden tekintetben. Fiatal leány soha, semmi szín alatt nem foglalhatja el a hátsó ülést, ha éltes nőnek, de még öreg úrnak is e miatt elől kellene ülnie, azonban még éltes férfi is átengedi helyét, ha fiatal asszonynyal kocsizik.

Helyesen cselekszünk tehát, ha gyermekeinket már jókor hozzászoktatjuk az előüléshez, még ha ez természetükkel összenem férne is s eleinte rosszul lennének tőle. A megszokás csakhamar megszünteti ezt a rosszullétet s később azután nem kénytelenek az illendőség megszegése által bebizonyítani, hogy nem részesültek elég gondos nevelésben.

Kocsiba szállásnál azt az egyént engedik előbb beszállni, ki az első helyet foglalja el, azonban mindjárt utána nem az következik, ki mellette ül, azaz a ki a második helyet foglalja el, hanem az, ki átellenében ül, miután így kényelmesebb.

Kirándulások alkalmával, akár kocsin, akár gyalog megy a társaság, fiatal leányok soha sem maradoznak el túlságosan a társaság idősebb tagjaitól, főképp ha urakkal vannak. Mindig feltűnést okoz, ha a fiatal leányt, kit úr kísér, keresni kell, vagy ha a társaságnak várakoznia kell rá; s ha nem is számítanak be nagy tapintatlanságnak azt, hogy a társaságban zavart és kényelmetlenséget okoz, már azért is kellene felszólalnia ellene minden művelt egyének, mert fiatal leányok édes anyjuk vagy garde de dame-juk szemei elé valók s ilynemű elkülönítés által mindenféle következtetésekre jogosítják fel az illető férfit.

Falusi háznál a bálók és estélyek ugyanazon szabályoknak vannak alávetve, mint városban, csakhogy az érkező vendégek télen jól melegített toilleteszobába vezetnek (nők és férfiak külön), hol theával és liquörökkel szolgálnak nekik s szobaleány és inas rendbe hoz-

zák a hosszas kocsikázás által kissé megkárosított öltözetet. Ha a tánc hajnalig tart, indulás előtt könnyű reggelit, theát, kávét és csokoládét szerviroznak.

A várositól azonban egészen eltérő vigalom a kerti multság. A kerti multság a kellemes fesztelenségnek netovábbja, és a meg lehetőségen költséges és fárasztó előkészületeken kívül, még a háziasszonyra nézve sem jár különös kötelezettséggel. Ha egyszer vendégeit fogadta, s mindenkivel pár szót váltott, kényekedve szerint elmulathat és nem kénytelen azon ezerféle aprósággal gondolni, mely a városi multságból mindig megpróbáltatást csinál a háziasszony számára.

A kerti multságnak csak három főkellékét ismerjük — azonban ezen három közül egynek sem szabad hibáznia. Ezen főkellékek: alkalmas hely, jó zenekar és szép idő; a többiről azután a társaság maga gondoskodik.

A kert ez alkalommal több eléggé tágas sátorral láttatik el, melyeknek egyikében a zenekar, másokban a frissítők vannak elhelyezve, míg a harmadik a felöltők felvételére szolgál s egyszersmind kis toilettel van ellátva, mely mellett csinos szobaleány nyújt gombostűket és hajtűket, vagy pedig ügyes kézzel javítja ki a netaláni szakadásokat a táncosnők

ruháin. Rendesen még egy legnagyobb sátor képezi a tánctermet, ha ugyan táncteremnek nem a ház valamelyik kertre nyíló földszinti terme van átalakítva.

A kertmulatság rendesen 4 óra felé kezdődik. Az érkező vendégek azonnal a kertbe vezetnek, hol a háziasszony, ki eleinte valamely sátor vagy pavillonban helyezkedik el, fogadja őket. Mihelyest néhány pár összegyűlt, elkezdődik a tánc, melyet egy-két óra múlva nagy ozsonna félbeszakaszt. Ez áll kávé, csokoládé, fagyalt, friss és aludt tej, sütemény, torták, befőttek és gyümölcsből, s nagy sátorban vagy pedig szabad ég alatt költetik el. Ozsonna után ismét táncolnak s közbe társasjátékokat játszanak naplemente utánig, midőn az egész társaság a kastélyba vagy házba megy vissza, hol hideg vacsorával és theával vendégtetik meg. Vacsora után vagy haza kocsiznak, vagy pedig holdfénynél folytatják a táncot és a kert chinai lampionokkal világíttatik ki minél fényesebben.

A szüreti mulatság is ilyenféle, csakhogy többnyire már reggel veszi kezdetét és a háziasszonynak az ozsonnán kívül villásreggeliről és ebédről is kell gondoskodnia. A tánc szüretkor rendesen kívülágos kivilágított tart.

Az öltözet ilyen kerti vagy szüreti mulat-

ságokra igen egyszerű, de tetszetős legyen. Elegáns nők ilyen alkalmakra többnyire mosóruhát vagy foulardt viselnek. Friss, élénk színek: világoskék, rózsaszín, piros, valamint a fehér ilyenkor festői hatásúak. A ruha földet nem érintő kerek aljjal és tetszetős szabású magas és fél-hosszú ujjas felsőruhával készül. Csinos, minél kacérabb szalmakalap, a ruhával összhangzó napernyő és harisnya egészítik ki ezen öltözetet. A férfiak nyári costumet és szalmakalapot viselnek.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TIZENNYOLCADIK FEJEZET.

Sport. — Lovaglás. — Vadászat. — Korcsolyázás. —
Dohányzás.

A magyar nép mindig szerette a sportot. Már eredeténél fogva azon népek közé tartozik, melyek a tatár közmondás szerint »a ló hátán találják fel a boldogságot.« A mily indolens természetű különben, szívesen tűri a lovaglás és vadászat fáradalmait, sőt valódi szenvedélyvel és kedvteléssel űzi ezeket.

Nem csoda tehát, hogy ma, midőn ezen hajlamhoz még a divat is járul, midőn a lovaglás és vadászat nemcsak kellemes, de mindenkifelett elegáns is, jobban érdeklődnek ezen mulatságok iránt, mint bármi más iránt, mit azelőtt divat volt érdekesnek találni. Irodalom, tudományok, művészet, egy bizonyos osztályelőtt csak másodrangú szerepet játszanak.

S ezen divat nemcsak a férfiak, de a nők táborában is hódít. A nők, bármennyire szeretik is a kényelmet, s bármily félénk természetűek — még sem tehetnek egyebet, mint hogy a

férfiakat e térre kövessék. Mert hiába, a politika, a klubok és a sport oly hatalmas vetélytársaknak bizonyúlnak, hogy akarva nem akarva, legalább némileg részt kell venniök a férfias foglalkozásokban, hogy végkép el ne hanyagoltassanak.

A politikai térre és a klubokba nem követelik hűtelen lovagjaikat, de kísérik lovaglásban és vadászon, mit némelyek hősiesen meg is tesznek.

Pár év óta a legelegánsabb salonok is megnyitottak a csunya dohányfüst előtt. A nők ellenvetés nélkül türik a szivarszagot, sőt maguk is rágyújtanak olykor ebéd után egy-egy cigarettére, azt állítván, hogy nincs kellemesebb illat a dohány-illatnál. Persze, többnyire csak bátorításképen mondják azok számára, kik azon ürügy alatt igyekeznek kedves klubjukba szökni, hogy szivarozásukkal terhükre vannak a hölgyeknek.

Csakhamar azonban belátták, hogy ezen önmegtagadással még nem tettek eleget s egész szenvedélylyel neki mennek a lovaglásnak, mit tulajdonképen távol vagyunk kárhóztatni. A lovaglás igen egészséges testgyakorlat s épen nem nőietlen. Külföldön, főképen Angliában, a nők ép oly általánosan lovagolnak mint a férfiak; s tapasztalt és elismert dolog, hogy a lovaglás

idegeiket erősíti, ügyesekké és bátrakká teszi őket.

A lovaglás komoly tanulmányt igényel, úgy a férfi mint a nő részéről s rendkívül veszélyesnek bizonyúlhat, ha az illetők nem részesültek kellő oktatásban. Másrészt meg az, a ki le nem győzheti a félelmet és idegességet, ne is üljön lóra soha. Semmi sem furcsább lóháton, mint egy félénk, reszkető alak, mely minden legkisebb akadálnál ijedten kapaszkodik a ló sörényébe. A ki fél, menjen gyalog vagy kocsin s ne tegye magát világcsúfjává ügyetlensége és bátortalansága által.

Nők nem lovagolnak a városban. Kocsin vitetik ki magukat a városhoz közel fekvő erdőbe vagy mulatóhelyre, (Nálunk Pesten a városliget, Párisban a Boulognei-erdő stb.), s ott aztán lóra ülnek.

A lovagló-öltözet férfiaknál magas csizma, szarvasbőr-nadrág és rövid kabátból áll. Nők-nél szintén szarvasbőr-nadrág és magas csizma képezi az öltözet alapját. A lovagló ruha sötét posztó, kerek alj, minden dísz nélkül. A frakk-lebbenyes, hajtókás derék elől férfiing és nyakravaló fölé nyílik. Pörge kalap vagy félmagas cylinder fátyollal. Nyáron igen kedveltek a fehér posztó vagy flanell lovagló-ruhák, fekete kalappal és nyakravalóval. Nem szabad elfeled-

nünk a vastag szarvasbőr keztyűt és csinos ostort sem.

A vadász-öltözet nők számára rövid alj, férfias szabású kabátka s nagykeretű Rubens, Rembrandt vagy kis pörge dinnye-kalapból áll. Félmagas csizma és elegáns kis puska fejezik be az öltözetet.

A férfiak vadász-öltözete hasonlít lovaglóruhájukhoz. Egyes vadásztársaságok többnyire bizonyos egyenruhát választanak, mint nálunk például a rókavadászok, kik vörös frakkban jelennek meg.

Nők és férfiak vadászatra (s különben lovaglásra is) flanell-inget vesznek az öltöny alá. Általában nagy figyelmet kell fordítaniok a jó vastagtalpú, áthatlan csizmák és lábtyúkra is. Minél célszerűbben vannak öltözve, annál bátrabban tűrhetik az idő viszontagságait és a talaj egyenetlenségeit.

Úri házaknál falun vadászatra többnyire néhány nőt is hívnak meg, kik, ha nem is vesznek részt a sportban, kocsin kísérik a vadászatot és mindenestre növelik a mulatságot.

A vadászat ekkép szerveztetik: A vadászok jó bőséges reggeli után, mely áll: thea, tojás, sódar, szalonna és más efféléből, korán reggel

elindúlnak. Azonban a korai óra dacára a háziasszony s még néhány hölgy elegáns pongyolában megjelennek a reggelineél s a távozóknak istenhozzádót mondanak a tornácról.

A társaság már előbb alkalmas helyet határozott meg a villásreggeli számára s a háziasszony e helyre cselédeket küld az ételekkel és italokkal. A villásreggeli ugyanazon étkekből áll, melyeket a tizedik fejezetben leirtunk. Csak-hogy nemcsak theát, de jó erős borokat és pezsgőt is tölthetnek.

A nem vadászó hölgyek praktikus rövid öltözetekben a háziasszonynyal együtt hajtattak a villásreggeli helyére, hol vidáman pezsgőznek, míg a vadászok ismét elindulnak s a hölgyek vagy kocsin követik őket, bizonyos távolságra, vagy haza hajtattak.

Hét órakor kitünő ebéd várja a vadászokat, melynél azonban nagyobb szerepet játszanak a vastag ételek, mint az ingyenc-falatok. Ebéd után a salonban gyűl össze a társaság, de valóban nem mulatságra. A vadászok fáradtak és több hajlamot mutatnak a szűnyökálásra mint a szellemdús társalgásra. De azért gyakran táncsal vagy zenével töltetik el az est.

Vadászaton is létezik bizonyos etiquette. Így például nevetlenség oly vadra löni, mely más előtt van, ha az illető még nem célzott

reá. A vigyázatlan tréfálgatás sincs helyén vadászon. Komolyan kell tiltakoznunk az ellen, hogy barátaink tréfából reánk célozzanak, mi már gyakran a legnagyobb szerencsétlenséget idézte elő.

A vadásztársaság szétoszlásakor, a háziúr elosztja a távozó vendégek között a lött vad egy részét. Városi ember, ha vadászatról haza jön, a lött vadból küld azon házaknak, melyekhez meg szokott híva lenni.

A vadászó vendégek borravalót adnak a szolgálatban lévő vadászoknak és felügyelőknek.

A korcsolyázás egészséges és mulatságos sportja nálunk valóságos szenvedélylyé vált. Mindenki korcsolyázik, s a társaság télen nemcsak a báli teremben, de a jégpályán is találkozik folyvást.

A milyen fesztelen ezen multság, az illem szabályairól a jégpályán sem szabad megfeledkeznünk. A gyakorlott szem e helyen is megkülönbözteti a jó nevelésű úrihölgyet, a feltületes s elhanyagolt nevelésű asszonytól, a gavallért az illemmel mitsem gondoló férfitől.

A ki még nem tud korcsolyázni, végezze sok bukással s nevetséges salto-mortáléval járó

tanulmányait oly órában, melyben a társaság nincs jelen. »Le ridicule est un malheur social« (nevetségessé lenni társadalmi szerencsétlenség) állítják a franciák, még pedig igen helyesen, s a ki teheti, óvakodjék ezen szerencsétlenségtől.

Nőnek korcsolyázásra úgy kell öltöznie, hogy bukás esetében illetlen látványt ne nyújtson. Az alsó-öltözetnek tehát correctnek s jól csukódónak kell lennie.

Fiatal leányok természetesen csak garde de dames kíséretében mehetnek ki a jégre; azonban e helyen néha órákig magukra vannak hagyatva, miután kísérőnők nem követhetik minden léptöket. Ilyenkor azután kitűnik, jó nevelésűek-e a fiatal hölgyek vagy sem. Elegáns magaviseletű, jól nevelt leánykák nem vetnek körül merész tekinteteket, nem vonják magukra a figyelmet hangos beszédök és kacagásuk által, s nem szeleskednek. Könnyedén, kellemmel lejtenek el a jég fölött, s bár nyájasak az ismerős férfiak iránt, s fesztelenül mulatnak, modoruk mégis tartózkodó és megközelíthetlenné marad.

A perfect gentleman a jégen igen udvarias nőismerősei iránt. Segíti őket korcsolyáik felcsatolásában, szánjukat tolja és korcsolyázás közben felajánlja kíséretét.

Nő nem korcsolyázhat ismeretlen férfival, s segítségét is csak úgy fogadhatja el, ha épen

valami bajban van, elesett, vagy korcsolyáját vesztette el. Ez esetben illő, hogy a férfi a tett szolgálat után azonnal bemutassa magát, még pedig nemcsak az illető nőnek vagy leánykának, de garde de damesjának is.

A dohányzás szokása az évekkel nem hogy csökkent volna, de mindinkább elharapózik. A szivarozás női salonban meg van engedve mindjárt ebéd után, ha a fekete kávé a háziasszony salonjában költetik el, továbbá látogatás alkalmával 7 óra után és estélyen, ha a társaság vacsora után ismét összegyűl a salonban. A hol két salon van, ott csak az egyik áldoztatik fel a dohány kultusának, s magától értetődik, hogy, ha hölgyek vannak jelen, a férfiak nem élnek vissza túlságosan a dohányzásra adott engedélylyel. Némely háznál az urak estély alkalmával a háziúr szobájába vonulnak vissza egy időre és ott szivaroznak, vagy pedig külön szivarozó-szobák vannak; ez esetben a délutáni kávé is e szobában költik el.

Ebéd előtt azonban semmi szín alatt sem engedhető meg a szivarozás női salonban, sőt a tulajdonképeni látogatási órákban sem. Még maga a háziúr is elég udvarias neje iránt, hogy

nem füstöli be az egész házat, ha még oly erős dohányos is.

Férfi persze soha sem gyújt szivarra nők előtt, a nélkül, hogy engedelmet kérne, ha pedig látogatáson van, csak akkor szivarozhatik, ha szivarral kínálják meg.

Látogatás alkalmával a szivar az előszobában letéttetik, vagy mi még helyesebb, még az ajtó előtt eldobatik. Durva neveletlenségnek tekinthető, ha valaki nőkhöz szivarral kezében lép be.

Ha férfi nőket kísér az utcán, soha sem szivarozik, még akkor sem, ha igen meghitt lábon van velők.

Ha a férfiak a klubban vagy kávéházban soká szivarfüstben ültek, nem illő, hogy e füstös öltözetben hölgyeknél látogatást tegyenek. Mindenesetre előbb át kell öltözniök.

Még azt is tanácsoljuk erős dohányosoknak, hogy többször napjában használjanak szájvizet. A dohányszag a szájból igen visszataszító dolog, s tudtommal megtörtént, hogy eljegyzések mentek széjjel azon kellemetlen hatás miatt, melyet ez az arára előidézett.

TIZENKILENCEDIK FEJEZET.

Nyilvános multságok. — Nyilvános bálók. — Piknikek.
— Álarcos bálók. — Jelmezbálók.

Azon multságok, melyeknek ezen fejezetünket szenteltük, tulajdonképen csak részben nyilvánosak. A piknik például már nem számítatik a nyilvános multságok közé, miután azonban még sem házimultság, sőt egyes kisebb társas-körök által rendeztetvén, tulajdonképen inkább nyilvános multságoknak tekintetű — kicsiben, bátran helyet foglalhat fényesebb társai mellett.

A nyilvános bál igen szertartásos, fényes, de ritkán oly kedélyes vigalom, mint a házi bál vagy piknik. Már előkészületei is nagy ügygyelbajjal járnak. Legelőször is a rendezőség választatik meg: elnök, másodelnök, választmányi tagok és pénztárnok, s ezek azután a lady patronesse, vagy patronessek választásához és megnyeréséhez fognak. Külföldön, de még Bécsben is, több háziasszony szokásos, kik valamennyien kiváló helyet foglalnak el azon társadalmi kör-

ben, melyben forognak. Így egy-kettő választatik a főrangu világból, egy-kettő a pénzariszokratiából, egy a magas hivatalnokok köréből, egy a gazdag polgári körökből stb. Mi ezen eljárást sokkal előnyösebbnek találjuk, mint a nálunk szokásosat. Az itt divatozó egy háziasszony olykor igen egyoldalúvá teszi a vigalmat, holott az ilyen bál jellege nem az otthonosságé, de a nyilvánosságé legyen, mi csak úgy érhető el, ha a társadalom minél különböző rétegei vesznek benne részt.

A választmány és a lady patronesse meglévén, a bált a választmány névsorával s a háziasszony vagy háziasszonyok neveivel az ujságokban hirdetik. A választmány dolgai azután ugyancsak felszaporodnak. A meghívók nyomtatása és szétküldése, a jegyek készítése, a terem megválasztása és diszitése, a virágok, cotillonjegyek, táncrendek (melyekben jelenleg nagy fény űzetik) megrendelése, teljesen igénybeveszik a vállalkozó ifjak idejét. Ehhez még az is hozzájárul, hogy pár év óta szokássá vált egyes előkelőbb családokat személyesen meghívni, mi rendesen úgy történik, hogy kettő-kettő a választmány tagjai közül kocsira ül és látogatást téve az illető házaknál, a családot részvételre szólítja fel.

A háziasszony és leányai a bálba léptük-

kor pompás virágbokrétákkal fogadtatnak a rendezők által, kik karjukat nyujtják a hölgyeknek és helyeikhez vezetik. E hölgyek a rendezők részéről ugyanazon figyelemben részesülnek, mely a háziasszonyt és leányait házi mulatságon megilleti, s velök kezdetik el a tánc. Másrészt meg nekik is megvannak kötelességeik. A háziasszony mindenki iránt szivességgel tartozik. Előzékenységgel kell fogadnia azokat, kik bemutatják magukat, még akkor is, ha oly hölgyek kívánnak vele megismerkedni, kik nem tartoznak azon társadalmi osztályhoz, a melyben forog s nem foglalnak el előkelő állást. Ezt annál könnyebben teljesítheti, miután az ilyen ismeretség nem von maga után semmi-nemű utólagos kötelezettséget.

Nyilvános bálokban a bemutatások, ha kell, a rendezők által eszközölhetők, kik csokrot, vagy más jelvényt viselnek megkülönböztetésképen. Ha valaki egy rendezőt felszólít, hogy szerezzen neki táncosnőt, az az illető urat akármelyik épen nem táncoló hölgy elé vezetheti, s bemutatathatja. Ily dolgokban természetesen tapintatosan kell eljárni, leginkább társadalmilag összeillő egyéneket ismertetvén meg egymással.

A rendezőknek arra is kell figyelniök, hogy minden jelenlevő táncosnő táncoljon. Nem

tehetnek minden leányt ünnepeletté, de azon kell lenniök, hogy egy se hanyagoltassék el sértőleg. Ha a bál igen nagy és nagyon látogatott, persze megesik az is, hogy az egyes táncosnőkkel szemben nem lehetnek elég figyelmesek. Ez utóbbiaknak különben azt tanácsoljuk, hogy ne menjenek el nyilvános bálba, ha nincs sok, vagy legalább egy-két befolyásos ismerősük. Idegenektől nem várhatnak figyelmet és így megtörténik, hogy csinos leányok, kik még jó táncosnők is, keveset vagy épen semmit sem táncolnak nyilvános bálban, még pedig csak azért, mert nem bírnak elég ismerőssel. A jó társaság hölgyei különben nem csak azt veszik tekintetbe: lesznek-e férfi ismerőseik az illető bálban, de azt is, hogy lesznek-e ott nőismerőseik. Distingvált hölgyek csak társaságban látogatnak nyilvános bált, azaz találkát adnak ottan ismerőseiknek, kikkel azután együtt ülnek és vacsorálnak.

Magától értetődik, hogy nő soha sem táncol nyilvános bálban olyan emberrel, ki nincs neki bemutatva, mely szokáshoz már azért is kell ragaszkodnia, mert jó nevelésű, s a jobb körökben megforduló fiatal emberek nem szólítanak fel táncra olyan nőket, kiket nem ismernek. A ki tehát azt a hibát elköveti, vagy nem tudja: mi a szokás, vagy pedig készakarva követ

el tiszteletlenséget. Ha az ilyen dolog valamely hölgyön megtörténik, a lehető legudvariasabban utasítja vissza az illetőt, legjobban azon ürügy alatt, hogy le van foglalva, vagy hogy el van fáradva, (ez esetben az illető táncot nem táncolja többé), a gőgös visszautasítás — nem finom emberrel lévén dolga — könnyen kellemtelenségekbe keverhetné őt, come-il faut nőnek pedig nyilvános helyen kerülnie kell mindent, mi őt feltűnővé teheti.

A táncosnőnek négyes alkalmával nem csak táncosát kell ismernie, de vis-à-vis-ját is. Ha két pár vis-à-vis táncol s a két táncosné nem ismeri egymást, a táncosok egyike bemutatja a hölgyeket egymásnak. A táncos a vis-à-vis táncoló férfit is bemutatja táncosnőjének.

Nyilvános bálban a fiatal leányok ülőhelye anyjuk vagy garde de damesjuk ülőhelye előtt van, s a fiatal leányok nem ülnek le s nem tartózkodnak hosszasan egy másik teremben. Az sem illő, hogy táncosukkal egyedül menjenek a büffetbe — garde de damesjuknak mindig nyomukban kell lennie.

Nyilvános bálban ujonnan bemutatott táncossal nem szokás hosszas beszélgetésbe ereszkedni. Az esprit csillogtatása, a bizalmas társalgás, lehetetlen az olyan férfival, kit csak pár perc óta ismer az ember, s a ki iránt csakis tar-

tózkodó nyugodtsággal viseltethetünk. A társalgás többnyire a farsang élményei, a színház, a toilette szépsége körül forog — a személyes kérdéseket kerülve kell kerülni. A túlságos előzékenység nőnél, kivált fiatal nőnél, sokkal nagyobb hiba, mint a feszesség és hidegség.

Nő, de főképp leány, bálban soha se tünessen ki senkit. Egyformán szivesnek kell lennie mindenki iránt s mindig szem előtt kell tartania azt, hogy az avance-ok épen nem vonzzák, de sőt elriasztják a házasulandó fiatal embereket, kik már úgylis hajlandók a bizalmatlankodásra. — S azután tudvalevő dolog, hogy a k i n á l t árucikk mindig vesztit értékéből.

Ha a fentebbieket különösen hangsúlyozzuk, ezt azért tesszük, mert a mai bálozó fiatal leányok egy része e tekintetben épen nem törődik az illendőséggel és feltűnő különbséget tesz bálban a házasulandó és nem házasulandó férfiak között. Az elsők mosolyt nyernek, szívélyességet és előzékeny nyájasságot, míg az utóbbiak durcás arccal, rövid feleletekkel és visszautasító hidegséggel kénytelenek beérni. Pedig a férfiak úgylis azt állítják, hogy a bál nem egyéb leányvásárnál; mily lealázó tehát a leányokra nézve az, ha büszkeséget s nőiességet mellözve, magaviseletük által igazolják az efféle csipős megjegyzéseket.

Különben a férfiak sem jobbak náluknál; ők is világosan kimutatják, hogy parthiek után futnak s megtörténik, hogy náluk a hozomány a figyelem hévmérője. Ebbe persze nincs beleszólásunk, ez a kor iránya; csak el ne feledjék a szükséges udvariasságot mások iránt s tartsák szem előtt azt, hogy a nők általán véve mindig és minden körülmény között számot tarthatnak — ha nem is hódolatukra, de lovgiasságukra.

Ha egy fiatal embert oly táncosnőnek mutatnak be, ki nem szép, vagy már nem fiatal, a táncosnak el kell rejtenie kellemetlen meglepetését. Ha azután feléje sem néz is többé, mi egészen tetszésétől függ, addig, míg vele van és vele táncol, meg kell adnia neki az illő tiszteletet. A ki az ellenkezőt teszi, azt bizonyítja, hogy nemcsak neveletlen, de rossz szívű és gyöngédtelen ember.

Napról-napra szaporodik azon fiatal emberek száma is, kik 25—26 éves korukban már nem táncolnak. — Zwickeres vagy monoklis szemmel járják végig a bálakat, a táncosnők toilettjeit kritizálják s legfeljebb arra szánják rá magukat, hogy valamely elegáns, ünnepeelt asszony mellé ülve, vele egy félórát elcsevegjenek. De a blasirtság vagy annak negélyezése, nem vétek az illem szabályai ellen, s így annak

ostorozása nem tartozik reánk, ha tisztán látjuk is, hogy annak elharapódzása képezi társadalmi életünknek egyik főhátrányát. A kedélyes, jóízű mulatásra napról-napra kevesebb a lehetőség s ennek oka nagyrészt a férfiak blasirtságában rejlik.

Azonban van valami rosszabb a nem táncoló férfinál — s ez a rosszul táncoló férfi. A rosszul táncoló férfi a társaság ostora. Ő az, ki szomszédainak lábára hág, ki szomszédnőinek ruháját összeszaggatja, a négyesben zavart csinál, s minduntalan elbukik táncosnőjével. A legtöbb nő született táncosnő, férfi azonban csak akkor álljon be táncosnak, ha jól megtanult táncolni.

A körtáncoknál általában fődolog, hogy a táncoló pár összhangzatos egészet képezzen s táncos és táncosné sem nagyon is közel egymáshoz, sem igen is távol egymástól összhangzatosan mozogjanak. A nő nem hajlik táncosa vállára, mi az affectatio netovábbja, de nem is tartja magát túlfeszesen távol tőle, mi részéről ama fáradságos cipelést eredményezné, melytől a táncosok annyira irtóznak. Némely nő táncközben hátraveti fejét, úgy, hogy frisurája felbomlik s eszeveszett bachansnőhöz hasonlít. Magától értetődik, hogy ez a táncnak nemcsak illetlen, de nagyon is izléstelen neme. A négyes

elsétálása még mindig divat, s a bálozók a táncmestertől tanult lépéseket csakhamar elfelejtik.

A táncosok claquejukat folyton kezökben tartják s táncközben azt a táncosné széke alá helyezik. Tisztek sohasem táncolnak karddal, sem pedig sarkantyúval. A keztyűt az egész bál folyama alatt le nem húzza sem a táncos, sem a táncosné.

A táncosné táncközben zsebkendőjét vagy legyezőjét azon kézben tartja, melyet táncosának vállára helyez.

A táncos, ki egy hölgyet előre lefoglalt, az illető tánc zenéjének első hangjaira hozzá siet, (nagy illetlenséget követ el az, ki táncosnőjét hosszasan várakoztatja) s meghajtja magát. A nő feláll s karját táncosa karjába fűzi. A táncos jobb karjával fogja át a táncosnét, ki a négyesnél mindig táncosának jobbán áll.

Ha a táncnak vége, a táncos újból karját nyújtja a táncosnénak és azt helyére vezeti vissza. Ott ismét meghajol előtte, s a táncosné nyájas fejbólintással bocsátja el.

A táncos, ki játszva, vagy használat alatt eltöri táncosnője legyezőjét, azt azonnal zsebre dugja és semmi áron sem adja többé vissza. Másnap legalább is hasonértékű, sőt ha lehet, szebb legyezőt küld neki az eltörött helyett.

A jó modor megkívánja, hogy a táncosné

ép oly rendezett toilettel hagyja el a bált, mint a minőben a terembe lépett. Valóban elegáns úri nők megjelenésükben még a bál végével is megtartják azt a csín és frissiséget, mely legfőbb bájuk. A felbomlott hajfodrozat, a foszlányokra tépett ruha, álnok árulók. Tartózkodáshiányt, szelességet, a csín és rendszeretet hiányát árulják el s valóban igaza volt ama öreg marquisnak, ki azt tanácsolta unoka-öcscsének, hogy jövendőbeli feleségét csak bál után válassza, mert, mondá: »a nő, ki reggelig táncolt, s ki a nyitott ablaktáblákon beszivárgó nap-sugár fényében sem veszi el arca rózsáit, kinek öltözete és hajfodrozata nem szenvedett az átombolt éj alatt, az egészséges, fiatal, rendszerető és tartózkodó — egyszóval a feleségek ideálja!«

A piknik jelenleg nálunk a leg»chic«ebb és legdivatosabb multság. Egyes társaskörök rendezik és azon előnnyel bir, hogy az ember majdnem csupa ismerős között mulat. Hogyne csinálna tehát concurrenciát a nyilvános báloknak, melyekben oly nagy a fényűzés és oly vegyes a társaság, s ennél fogva szükségképpen nélkülözik a fesztelenség ama kellemes légkörét, mely az igazi jó multság egyik főföltétele.

Azelőtt piknik, azaz batyú-bál alatt egészen mást értettek, mint most. Több család összeállt s egymás között felosztva a teendőket, saját konyhájából és pincéjéből szállította az ételeket és italokat. A férfiak fizették a zenét és a termet. Ez a rendszer különben néhol falun még mindig szokásos, és nyáron, kirándulások alkalmával, városban sem vették meg. Más a most divatozó elegáns téli piknik, mely a kor irányának megfelelően, részvények segélyével létesítetik.

Több fiatal úr összeáll és megszabja a részvények árát, melyeknek magasságától függ a multság fénye. A hölgyek nem fizetnek. A pikniknél mindenről a részvényesek gondoskodnak. A gazdag souper, a virágok, kotillonjegyek, a zenekar, minden a részvények árából telik. A lelegegásabb piknikeknél egy-egy részvény 50—60 — de még 100 frt is s ilyeneknél azután nemcsak a bál szükségleteiről gondoskodnak; de a hölgyeket díszes ajándékkal is lepik meg. Pompás selyemburkos virágcsokorral, vagy az illető hölgyek neveit vagy monogramját viselő legyezővel vagy medaillonnal. Egy ilyen piknik alkalmával nem rég 1000 frtba kerültek egyedül a virágcsokrok.

Megtörténik azután az is, hogy a hölgyek az urakat viszonzásképen szintén piknikre hívják

meg, mely ép úgy rendeztetik, mint az uraké, csakhogy itt a hölgyek a részvényesek, a férfiak a vendégek. Ha a piknik ajándékkal jár, a férfiak jeligével vagy monogrammal ellátott szivar- vagy pénztárcát, vagy pedig jegyzőkönyvet, irónt s más effélet kapnak.

Pikniknél azonban az ajándék ugyan elegáns, de nem lényeges dolog, annál fontosabb az efféle mulatságnál a bőség az étkekben, a pazar világítás és a bőkezűség kotillon-jegyek és csokrokban. A pikniknél nyomatékosan ismételjük azt, a mit a házi báloknál hangsúlyoztunk: azaz ne rendezzenek pikniket olyanok, kiknek jelszava nem a bőkezűség, hanem a takarékoság.

Oly pikniknél, melyet férfiak rendeznek, tulajdonképen nem elég a nyomtatott meghívó, a rendezőknek személyesen kellene az illető családokat meghívni. Ezt azonban farsangkor, midőn a multságok sűrűn követik egymást, nem igen lehet mindig eszközölni.

Pikniken a rendezőknek kötelességei a meghívottak iránt azonosak a háziak kötelességeivel házi bál alkalmával. Figyelemmel kell lenniök arra, hogy a hölgyek jól mulassanak s soupernál sem szabad megfeledkezniök arról, hogy háziurak. A rendezők az ajtó mellett állva fogadják a hölgyeket és helyeikhez vezetik őket.

Távozáskor egészen le a kocsihoz kísérik a garde de damesokat.

A hölgyek piknikre a lehető legelegánsabban öltöznek, hogy megjelenésük disze által megtiszteljék a szives házi gazdákat.

Az álarcos-bálok nálunk nemcsak álarcosok, de más elegáns báli közönség által is látogattnak. A buffet többnyire salonhoz hasonlít, melyben fényes társaság gyűlt össze estélyre. E társaság soha sem báli-, hanem csakis estélyi-öltözetben jelen meg és éjfélkor vagy legfeljebb éjfél után távozik, minthogy ez órában tartják bevonulásukat a debardeurök s más efféle álarcosok s a bál elevebb, azaz kicsapongóbb szint kezd öltetni.

A jó társaság hölgyei, kik dominóban látogatnak álarcos-bált, nem lehetnek elég óvatosak. Már öltözetüknek is kifogástalannak kell lennie, s minden ízében el kell árúlnia az úri nőt. A férfiak ilyen elegáns dominókkal szemben ritkán szemtelenek s jelenlétükben ösztönszerűleg viselik magukat tiszteletteljesebben, mint a hogy ez az ilyen helyen rendesen szokásos. Az elegáns dominó többnyire fekete, s habár készítmódjára nézve egyszerű, de drága szövetből készülhet, s gazdag fekete csipkével lehet bo-

rítva. Cipőnek, keztyűnek kifogástalanoknak kell lenniök, miután a férfiak azt állítják, hogy ezekről ismerik fel legkönnyebben: úri nővel van-e dolguk, vagy sem.

A finom dominó nem engedi, hogy álarcát felemeljék vagy hozzányuljanak. A férfiak az első öt perc alatt tudják, mihez kell tartaniok magukat azon nővel szemben, ki többé-kevésbé szellemdúsan társalog velök, titkaikat tudja, s gyengéiket gúnyolja vagy ostorozza.

A finom és tiszteletreméltó hölgy társalgásában, minden elevenség, csipősség, de még kacérság mellett is, van valami érintetlen, tartózkodó, mi mindig imponál a férfiaknak, kik ösztönszerűleg érzik, hogy minden ügyesség dacára sem lesznek képesek a beszélgetést oly térre átvinni, melyre tisztességes nő nem követheti őket.

Mindazonáltal az ilyen tréfát mindig mérésznek találjuk s a hölgyeknek azt tanácsoljuk, hogy, ha meg is engedik azt maguknak, mindig több nő társaságában tegyék, mi megszünteti az egésznek kalandos színezetét.

A jelmezbálok jelenleg a legelegánsabb mulatságok közé valók. Költségesek, az igaz, de

sikerük rendszeren jóval fölülmúlja a hozott áldozatokat.

A jelmez választása méltán okoz hosszas fejtörést, már azért is, mert semmire sem alkalmazható találóbban az a mondás, hogy »du sublime au ridicule il n'y a qu' un pas« (a magasztostól a nevetségességig csak egy lépés) mint épen a jelmezekre.

A jelmezek nemcsak szépnek, eredetinek, de viselője egyéniségéhez illőnek is kell lennie. Egy szőke, kék szemű szépség például nem öltözhet cigánynőnek, vagy kicsi, igénytelen alak Stuart Máriának. Hát még az a sok fonnyadt arcú nő, ki a párisi virágárusnők kacér costumejét ölti fel, vagy pedig épen virágnak öltözik! Általában azt találjuk, hogy csak fiatal nőknek áll jól a jelmez. Vannak ugyan idősebb nők is, kiknél a természet szépsége és a vonások változatlan szabályossága kárpótlást nyújt az arc fonnyadt rózsáiért s kik sikerrel személyesíthetnek valamely komoly történelmi alakot, mint például Coriolán anyját, Niobét, stb., — de ezek kivételek. A farsang vigságai, és ezek között a jelmezbe öltözés is, a fiatalok számára valók s a fiatalsághoz illenek legjobban.

A választható jelmezek száma légió. A történelem, a számtalan népviseletek és régi divatok, szindarabok, költők munkái, a föld,

lég és víz lakói s a természet általában, ezer meg ezer jelmezt szolgáltatnak. Öltözködhettünk történelmi alaknak, városnak, folyónak, virágnak, özanyánk vagy atyánknak, valamely szenvedélyt személyesíthetünk allegorikusan egy-egy hírneves festő eszméje után, egyszóval a képzeletnek végtelen tér nyílik.

A legujabb s legérdekesebb jelmezbálok azok, melyeknek alkalmával az egész társaság összebeszél s egyetemben ábrázol valamely történelmi epizódot, vagy személyesíti egy-egy költő munkáinak főalakjait. Az ilyen jelmezbálok főképp Angliában és Amerikában dívnek. Egy angol hercegnőnél nem rég IV. Henrik udvarát ábrázolta a társaság s szintén Londonban, valamint New-Yorkban is voltak Shakespeare és Dickens bálok, melyek alkalmával az egész társaság ezen nagy írók munkáinak főalakjait személyesíté.

HUSZADIK FEJEZET.

Nyári multságok. — Táncvigalmak. — Majálisok és kirándulások.

A farsang nálunk nemcsak bőjten nyer folytatást, de a fiatalság tánckedve még nyáron sem nyugszik. A nyári multságok egymást érik és a különböző egyletek versenyeznek a vidám táncvigalmak és majálisok rendezésében.

A nyári táncvigalom lényegében vagy a nyilvános bálhoz, vagy a piknikhez hasonlít. Az első esetben a hölgyek is megfizetik jegyeiket és a soupert, a másik esetben semmit sem fizetnek. Ezen táncvigalmakra nézve, melyek a helyet kivéve, melyen megtartatnak, mindenben hasonlítanak a téli multságokhoz, csak a toilettek dolgában volna némi megjegyzésünk.

Mindenek előtt ki kell mondanunk, hogy nyári táncvigalomra, legyen az bármily fényes, nem való farsangi bálruha. Nehéz selyem, átlász és dámástszővetek épen nem illők ilyen alkalomra. Csakis a könnyű, átlátszó szövetek közt van a hölgyeknek választásuk. Olyan nyári

táncvigalmakba, mint a minőket nálunk a Margitszigeten, a császárfürdőben rendeznek, elegáns hölgyek csak díszes nyári ruhát öltenek fel, elől négyszögben vagy szivalakban kivágva, félrövid ujjakkal, és kivétel nélkül kalapot tesznek. Ezt azután tánc közben letehetik, de ismétljük, hogy a kalap ez alkalommal nélkülözhetlen. Az egészen kivágott, virágokkal díszített ruha s felvirágozott fej nem való az efféle táncvigalmakra s csak ázt árulnák el, hogy az így megjelenő nő épen nem ért az öltözködés tudományához.

A majálisok és kirándulások rendesen a piknikek sorába valók s főképp akkor mulatságosak, ha a társaság nem a rendes kirándulási helyek egyikét tűzi ki célpontúl, hanem valamely kies vidéket, melyhez nem vezet lóvonatú vaspálya s melyen nincs civilizált vendéglő.

Az ilyen kirándulások azután a szokatlanság egész ingerével bírnak. A legválogatósabb, vagy szeszélyesebb emberek ilyenkor vidáman kacagnak a cukor és só fölött, melyek az úton naivul összeszövetkeztek, a legkényelmetlenebb ülő helyet, mely soha nem volt széknak szánva, pompásnak, ruganyosnak találják s festőinek jelentenek ki egy oly térre terített abroszt, me-

lyen minden, a minek függőlegesen kellene állnia, vizirányos hajlamokat mutat.

Mindez persze csak azért kedves, mert szokatlan s ugyanazon emberek, kik egész élvezettel tűrik a kirándulások apró kényelmetlenségeit, hangosan duzzognának, ha azok naponta fordulnának elő. Komolyan megaprehendálnának például, ha ama bizonyos béka, mely fölött ők jóízűen kacagtak, párszor hetenként jelennék meg az abroszon s zavarában és félelmében a beföttes-tálban keresne menedéket, vagy ha mindennap a kocsirázás által összefutott tejet és a szabadban rakott tűz mellett füstössé vált theát kellene elkölteniök. Pedig csodálatos, hogy az efféle apró kellemetlenségeik csak fűszerezik a kirándulások gyönyörét s épen nem válnak a mulatság hátrányára.

Az ember azt hinné, hogy az ilyen fesztelen mulatság nem járhat sok ügyyel-bajjal s nem is jár, ha oly helyeken rendeztetik, melyekhez lóvonatú vaspályán vagy gőzhajón lehet eljutni. A költség ez esetben aláírás útján fedeztetik, vagy pedig — nagyobb majálisokon rendezesen — jegyek adatnak ki reá, az ebéd, vagy vacsora pedig vendéglőben bizonyos számú terítékre rendeltetik meg az illető rendezők által, kik, ha tánc fejezi be a mulatságot, a zenekarról és táncteremről is gondoskodnak.

Máskép van ez falun, de még városban is, ha a majálist vagy kirándulást oly helyen tartják meg, hol nincs vendéglő, s hova nem lehet egykönnyen eljutni. Ez aztán nehezebb, de annál mulatságosabb feladat. Ez esetben legjobb, ha a társaság több társaskocsit bérel az egész napra, s ezek által a hely színére szállíttatja magát. Az élelmi szerek, néhány cseléd felvigyázata alatt, külön kocsin szállítandók, miután nem egyszer történt meg, hogy a hölgyek ruhái a kiömlő befőttektől, vagy a papirburkon átszivárgó pecsenyelétől szenvedtek.

Az étkek készen vitetnek el, kivéve a burgonyát, melynek megsütése igen mulatságos dolog.

Az ilyen kirándulás vagy majális ekkép rendezendő: Minden család jegyzéket kap azon tárgyakról, melyekről gondoskodnia kell. Így például az egyik a gyümölcsről s gyümölcstányérokra, a másik a húsról és kések s villákról, a harmadik a sütemények és üvegneműkről, a negyedik a kenyérről, sajtról és csemegekésekről, az ötödik sóról, mustárról, vágott cukorról stb. gondoskodik. A férfiak adják rendezés az italokat s fizetik a zenét. A szállítás költsége egyformán osztatik fel.

Ételekből a következők alkalmasak majálisra vagy kirándulásra: Hideg roastbeef, hideg

szárnyasok, sonka, különböző felvágott, füstölt nyelv és salámi, pástétomok, tengeri rák dobozban, uborka, befőtt, torták, sütemények, biscuit, gyümölcs, vaj, sajt stb. Az italok: palacksör, sherri, vörös és fehér asztali borok, pezsgő, sódavis és limonádé. Ozsonnára: hideg kávé, (kivánatra thea is, mit a szabadban rakott tűznél készítenek), kalács, vaj, halacskák, sajt és gyümölcs.

Ha egy társaság, előleges rendelkezés nélkül, oly helyre rándul ki, melyen vendéglő van, minden egyén vagy család külön fizet, miután nálunk nem szokás, hogy a férfiak fizessenek a nőkért, ha azok nem közel rokonaik.

HUSZONEGYEDIK FEJEZET.

Műkedvelői előadások. — Charadeok. — Élőképek. — Színelőadások.

Girardin Emilné, Vicomte de Launay álnév alatt írt tárcáinak egyikében egész szenvedélylyel kel ki a műkedvelő hölgyek ellen: »Az olyan nő« — úgymond — »ki férje tiszteletével és szeretetével törődik, soha sem fogja tehetségét a nyilvánosság előtt csillogtatni. A műkedvelő nő két eshetőség között áll, vagy rosszul játszik s ügyetlen és darabos a színpadon, mi csakis kellemetlen lehet övéire nézve, vagy pedig tökéletes színésznőnek bizonyul, mi még rosszabbul eshetik családjának és főkép — férjének. Mit? Ez a szenvedélyes elragadtatás; ezek az őszintéknek látszó könnyek; ez az érzelmes meghatottság; ez a csengő, szívből jövő nevetés; ez a finom gúny; ez a csábító kellem — játék, tettetés, szemfényvesztés csupán! Hová lesz ezután a bizalom, a hit a szeretett lény őszinteségében! Valóban, ha fiam volna, soha

sem engedném meg, hogy elvegyen egy leányt, ki ilyenkor jó színésznőnek bizonyúl. «

Girardinné talán némi tekintetben túloz, túloz pedig annyiban, hogy akárhányszor tapasztaltuk, mikép ép az olyan nők, kik nagy művésznők voltak a szinpadon, a legjobb nőknek és legőszintébb barátnőknek bizonyultak. A szellemdús irónőnek azonban mindenesetre igaza van, ha azt mondja, hogy a nő, ki férje tiszteletével törődik, ha teheti, nem lép könnyelműen, tetszvágyból, vagy a jótékonyosság ürügye alatt a nyilvánosság elé, s fiatal leánynak, ki férjhez akar menni, ezt még kevésbé szabadna tennie.

A közönség, mely még a valódi művészet iránt is oly szigorú, melynek kegyét csak hosszú tanulmányok, önmegtagadások árán szeresheti meg a művész, műkedvelői előadások alatt többnyire unatkozik, s ha elég udvarias is ásitását elrejteti, gúnynyal, tréfákkal, vagy pedig kiméretlen bírálattal boszúlja meg a kiállott unalmat. Mily gyengeség tehát anyáktól és férjektől, ha nejeiket, leányaikat annyi idegen, közönyös, de még olykor rosszakaró szemnek teszik ki, ha tehetségüket túlbecsülve, közepszerűségüket a művészetben, mely a salonban annyi kellemes órát szerzett jó barátjaiknak, megmosolyogtatják a blasirt közönség által.

Nőnek csak akkor kellene beleegyeznie a nyilvános szereplésbe, ha a szükség szorítja rá, vagy valódi nagy tehetség teszi hivatottá és soha sem szabadna elfelednie, hogy azon látszólagos diadalok, melyek oly jól esnek hiuságának, megfosztják egyéniségét az érintetlenség azon titkos csábjától, mely minden helyes gondolkozású férfi előtt legfőbb vonzerejét képezi.

Máskép áll a dolog a műkedvelői előadásokkal a salonban, családtagok s jó ismerősök körében. Itt azután tréfa az ügyetlenség és ártatlan öröm a siker és az előkészületek, próbák és előadások ezer bohóságra szolgáltatnak alkalmat.

Falun, hol a társaság napról-napra egymásra van utalva és semmi külső szórakozás nem kínálkozik, nincs jobb az efféle mulatságnál, mely a hosszú téli estéket kellemesen tölti be.

Az efféle előadások legegyszerűbbjei a charadeok. Ezek igen csekély előkészületet igényelnek, sőt akkor legmulatságosabbak, ha rögtönzöttek. Megtörténik még nagy estélyek alkalmával is, hogy a társalgás ellankad. A zeneelőadásoknak vége, vagy a társaság nem lévén zenekedvelő, az nem is volt igen ajánlatos s beáll az a bizonyos csend, mely a háziakra nézve valóságos megpróbáltatás. A vendégek tehetetlenül néznek össze, s a háziasszony

hiába igyekszik erejének erejével a társalgás élénkítésén. Ilyenkor valódi életmentő valamely fiatal ember vagy fiatal leány, ki a társaság ifjabb tagjait maga köré gyűjtve, a másik szobába távozik s onnan csakhamar egész szervezett kis szintársulattal tér vissza. Charadeokra nem szükségeltetik tehetség, csak épen egy kis ügyesség. Valamely két-három tagos szót választanak, melynek minden tagja szinte egy-egy szót képez. Ilyen szó például a: körjegyző. A játzók kört képeznek, melynek közepén komoly, hivatalos képű, magas inggalléros pápaszemes úr ül egy asztalka előtt, mely aktákkal van befedve. Vagy pedig valamely közmondást adnak elő, a minő például: Nézd meg az anyját, vedd el a lányát. A társaság egy idős és egy fiatal nőtagja (lehet anya és leány is) egymással szembe ülnek s egy fiatal úr, egész elragadtatással nézi az idősebb hölgyet. Azután kis várta odalép a fiatalhoz és gyűrűt von az ujjára.

Ekkép órákig lehet elmulatni, csakhogy el nem szabad felednünk, hogy még az ilyen rögtönzött multság sem sikerül bizonyos rendszeresség nélkül. Rendezőt kell választani, kinek az egész társaság alárendeli magát, kinek jóváhagyása mellett választatnak a szavak, ki elosztja a szerepeket s ki az egyes charadeok gyors eljátszására és a közbeeső szünetek le-

hető rövidségére ügyel, mert a néző közönség csakhamar belefárad, ha egy charadetól a másikkig soká kell várakoznia. Mi a jelmezeket illeti, a háziasszony egész ruhatárát bocsátja a játszóknak rendelkezésére, s kevés ügyességgel köpenyek és shvalok könnyen rendezhetők el diszes costumekké. Rendkívüli sikert arathatni parókák, szemüvegek és egy kis koromfestés által. Minél nagyobb az átváltozás, annál sikerültebb a tréfa; urak nőknek, gyermekek felnőtteknek öltöztetnek, soványak kövérekké tömetnek ki. Az előadás színhelye a salon vagy ebédlő, melynek egyik részét színpadnak, másikat nézőtérnek használják.

Minden műkedvelői előadás főszabálya az, hogy az előadók teljesen átengedjék magukat szerepöknek, mitsem törődve a hallgatók s a többi játszóknak megjegyzései és cselekedeteivel. Charadeok előadásánál is nagy súlyt kell erre fektetnünk s az előadóknak hatalmukba kell keríteniök nevetőizmaikat, hogy sem társaik furcsa megjelenése, sem azoknak élcei és nevetéses taglejtései ne ingereljék őket kacagásra

Élőképek több időt, gondot és fáradságot igényelnek, mint charadeok s ha sikert akarunk általok elérni, igen költségesek is. Lehetnek

ugyan rögtönzöttek, de ilyenkor azután a legjobb akarattal is le kell mondani az illusióról, mely csak akkor teljes, ha az előadás csakugyan képet ábrázol s úgy az előadók testtartására, mint jelmezeire nézve megfelel azon műnek, mely élők által ekkép lemásoltatik.

Sikerült élőképek előadására néhány próba szükségeltetik, melyek alkalmával az ábrázolók betanulják azon testtartást, melyet a művész számukra kijelölt, s melyet teljes mozdulatlan-ságban kell fenntartaniok azon néhány percen át, melyen a közönség a képet szemléli. A próbákon kísértik meg a világitást is, valamint a staffaget, mely az ábrázolókat környezi.

Élőkép csak akkor tökéletes, ha az illető nagy-mester műve a legkisebb részletig, nemcsak a jelmezekre, de a környezetre nézve is, utánozva lett.

Igen szép hatást tesz például »Rembrandt leánya,« vagy »Mária Antónia« de la Roche Páltól, azután »Tizián műterme,« Munkácsy »Milton«-ja stb.

Élőképek csak olyan szobában ábrázolhatók, melynek szárnyajtai vannak. Ezek kiemelgetnek s helyökbe középen széthúzható függönyök aggattatnak. A világosságnak oldalt kell a képre esnie. A háttér sötét legyen, mi leg-

könnyebben több részből álló, sötét szövettel bevont spanyolfal által eszközölhető.

Szín-előadások az előképeknél is több munkát és fáradságot igényelnek s csak akkor sikerülnek igazán, ha a rendezők és játszók a költséget nem kimélik, sok időt szentelhetnek a gyakori próbákra és — határozott tehetséggel bírnak.

Legelső teendő a rendező választása. Ennek a rendezőnek azután többnyire csakhamar meggyül a baja. Első megpróbáltatása a szerepek elosztása, mely igen nehéz feladat. Minden férfi az első szerelmest, minden nő a hösnőt akarja játszani, s mélyen megsértődik, ha másodrendű szereppel kínálják meg. A mamák szerepét egy nő sem akarja vállalni, az alsóbbrendű férfi-szerepeket pedig egy férfi sem. Mindez azonban még semmi. A rendező bajai csak lassanként szaporodnak. Dilettáns színészek rendesen eleinte nagyon lelkesülnek s egész szorgalommal mennek neki szerepüknek, melyet az első próbán diadalmasan ismételnek. Az első próbák után azonban a lelkesedés többnyire apadni kezd, indolentiájuk fellázad a feladat nehézsége ellen, s a rendezőnek azután ugyancsak igyekeznie kell azon, hogy a félig

betanult szerepet tovább tanulják, s a darab sikerét ne veszélyeztessék lomhaságuk és szeszélyök által.

Szinielőadás nem fér össze a naiv kezdetlegességgel, s a költséget nem szabad kimélni. A díszletek, ha lehet, valamely színháztól kérendők el, vagy ha a család vagy a társaság tagjai értenek a festészethez és kartonmunkához, részben otthon is készülhetnek.

A szinpad nagy teremben rendeztetik el, emelvényen, melynek szélei, a valódi szinpad példájára, apró lámpákkal szegélyeztetnek. A nagy és nehéz függöny, mely leeresztve, az egész szinpadot elfedi, úgy legyen berendezve, hogy fennakadás nélkül emelkedjék fel és bocsátkozzék le vagy gyorsan széthúzódjék. Az ügyetlenül elrendezett, rosszul mozgatható függöny egészen elronthatja az előadás sikerét.

Modern salon-darabok nem igényelnek sok díszletet. Ez oldalt részben fakereteből állhat, melyek festett kanavásszal vannak bevonva. Jó szolgálatot tesznek így bevont ablak és ajtókeretek is. Ilyen salondarabokban az öltözetekre nézve sincs nehézség, s mindenki meglévő ruhatárát használhatja fel lehető legelőnyösebben.

Az ó- vagy középkorban játszó darabok ellenben már sokkal nagyobb bajjal és költség-

gel járnak. A díszleteket ezekre csakugyan legjobb egészen a színháztól bérelni, úgy a jelmezeket is, ha ugyan nem oly társaság adja elő a darabot, mely örömmel üdvözli az alkalmat, ősi aranyhimzetű öltöneyei és öröklött drágakövei felmutatására.

HUSZONKETTEDIK FEJEZET.

Faluhelyen. — Fürdőhelyen. — Utazáson.

Az utazás divata több évtized óta mindinkább meghonosul a társadalom minden rétegében. Gazdagok és szegények, előkelők és szegény állásúak — mindenki utazik, vagy legalább falun tölti a nyarat.

A tavasz első fuvalmára egyesek elhagyják pompás szállásaikat és Svaicba vagy Olaszországba utaznak, s az út fáradalmait valamely hazai vagy külföldi divatfürdőben pihenik ki, végre pedig falusi birtokukra vonulnak, hol a vadászati és szüreti idény alatt barátaikat fogadják.

Mások egyszerűen falusi birtokukra utaznak vagy valahol falun villát bérelnek, hol kényelmesen tölthetik a nyarat.

Meg mások, kiket foglalatosságuk a városhoz láncol, annak közelében vesznek vagy bérelnek villát s ekkép a hasznosat a kellemessel egyesítve, nem kénytelenek foglalatosságukat

elhanyagolni, s családjuknak mégis jó friss levegőt biztosítanak.

A város közelében nyaralóknak nagy megpróbáltatása a vendégség. Szokássá vált, hogy a ki a város közelében nyaral, távozás előtt lekötelező szivességgel hívja magához barátait és ismerőseit. Ezt a hívogatást azonban jobb, ha nem veszi komolyan mindenki. Bizonyos távolságra a várostól az élelmiszerek beszerzése mindig némi nehézséggel jár, a cselédek is túlságosan fárasztja a folytonos vendéglátás s így a háziasszony gyakran úgy érzi magát váratlan látogatók megérkezésekor, mintha sáskasereg bocsájtkozott volna le nyugodalmas otthonára. Különösen nagyobb családok teszik jól, ha bevárják, míg a szóbeli, általános meghívásra még külön meghívás érkezik, s akkor is tanácsos, hogy látogatásukat bejelentsék. Így aztán legalább biztosak, hogy szívesen látják őket, s hogy a háziasszonyt, bármily baráti viszonyban vannak is vele, váratlan megjelenésük által nem ejtik kétségbeesett zavarba. Mert olykor épen a szíves látás okozza a háziasszony kétségbeesését, ki képtelennek érzi magát legkedvesebb barátait úgy fogadhatni, amint óhajtaná.

Kevésbé bizalmas ismerősök részéről meg épen kötelesség a tapintatos gyöngédség, s csak

ügy fogadhatnak el ilyen meghívást, ha az többször ismételtetik, s látják, hogy igazán óhajtják jelenlétüket.

Fürdőhelyre tulajdonképen azért utazik az ember, hogy egészségét helyreállítsa. A legtöbb nő azonban úgy készül a fürdői évadra, mintha nem lenne egyéb célja, mint a multság és öltözködés, és elutazása valóságos kivándorláshoz hasonlít, annyi a kosarak és máhák száma, mely kíséretét képezi. A hazai és külföldi divat-fürdőkben négyszer-öttször napjában öltözködnek. Furcsa kúra! Ha ezen folytonos ruhaváltoztatás fáradalmaihoz hozzászámítjuk a bálokat, kirándulásokat gyalog és lóháton stb., nem csoda, ha a legtöbb nő halványabban és idegesebben jön haza fürdőből, mint ahogy elment. A legtöbb ásványvíz úgylis izgató hatású, s bár a kúrához hozzátartozik némi szórakozás, a túlságba vitt multság itt tán még ártalmasabb, mint másutt.

Hazai fürdőben főképp lehetetlen a pihenés. Itt reggeltől estig társaságban van az ember, együtt sétál reggel, együtt ebédel, együtt vacsorál, együtt tesz kirándulásokat s ha valaki ki akarja vonni magát ezen, habár kellemes, de mindenesetre fárasztó együttlét alól, különnek

kiáltatik ki — és nemsokára a társaság nevetéségtárgyát képezi.

A ki tehát igazán beteg vagy kimerült és pihenni akar, vonuljon vissza külföldi fürdőbe, hol nem ismeri senki, s hol kénye-kedve szerint élvezheti a magányt. A különködés tulajdonképen össze nem fér a jó modorral, mely azt kívánja, hogy azon hely szokásaihoz alkalmazkodjunk, a melyen tartózkodunk. Nehéz is magát a naponta megújuló befolyás alól emancipálni. Az ismeretség fürdőhelyen hamar megvan, s a naponta együttlét csakhamar bizonyos intimitássá fejleszti ezen, tulajdonképen felületes ismeretséget. Mert a fürdői ismeretség, bármily szoros volt, nem igen kötelez további barátságra. Ha egyszer visszatértünk megszokott körünkbe, a fürdői ismeretségek közül csak azokat tartjuk fenn, melyek izlésünknek vagy azon körnek megfelelnek, a melyben élünk. A többieket lassanként el lehet ejteni, oly módon, mely nem sértő az illetőkre nézve. A látogatások között minél hosszabb időközöket hagyunk, nem bocsájtkozunk a meghívások terére s csakhamar köszönünk ugyan egymásnak, de az ismeretség épen csakis az udvarias köszöntésre szorítkozik.

Külföldi fürdőkben igen óvatosaknak kell lennünk ismeretségeknek kötésében, főkép mi

a nőket illeti. A külföldi divatfürdőkben az egész világ kalandorai és kalandornői adnak egymásnak találkát s a külsőre éppen nem adhatunk, mert az ilyen helyeken jobban csal mint bárhol. Az igazi női tapintat itt a legjobb útmutató. Ha valaki beszédbe ereszkedik velünk, udvariasan felelünk, azonban csakhamar elejtjük a társalgást s ha újból találkozunk, csak akkor ereszkedünk hosszabb beszélgetésbe, ha az illető hölgy vagy úr felől tudakozódtunk s kielégítő feleletet nyertünk. A kimért udvariasság mindig igen jó válaszfal s távol tart tőlünk mindenkit, a kivel nem akarunk közelebbről megismerkedni, még pedig anélkül, hogy annak önérzetét sértenők.

Még nagyobb óvatosságra intjük a leányos anyákat ilyen helyen. Nagy divatfürdők hozomány-vadászok, rossz hírű kalandorok, s hirhedt korhelyek találkozó helyei s a nők jól teszik, ha csak oly férfiakat vesznek fel körükbe, kik valamely hiteles, megbízható férfismerősük által mutattatnak be. Nagy szerencsétlenségek származtak már az efféle figyelemhiányból, annál inkább, miután a leghaszontalanabb emberek gyakran a legszeretetreméltóbbak s legkönnyebben ejtik rabbá a tapasztalatlan leánysziveket.

A fürdőhelyre való készülődés, a különböző fürdőhelyek fekvése és minősége szerint változik. Másképp kell magasan fekvő hegyvidéken

levő fürdőkre készülni, máskép kisebb, igénytelen gyógyhelyekre, máskép divatfürdőkbe. Így például Tátra-Füredre, Szt.-Leonhardba stb. a nyári ruhák mellé, téli és őszi öltözeteket is kell csomagolnunk. Az elvitt öltözetek stylre nézve minden eleganciájuk mellett egyszerűek; uszályos sétaruhák, gazeöltözetek az efféle helyre nem alkalmasak. Csak egy-két ilyenféle ruhát kell a piknikek és táncvigalmak kedvéért elvinni. Nagyobb fontosságú ilyen helyen a jó, vastagtalpú lábbeli, egy-két angolszövetből készült meleg és mégis könnyű rövid séta-ruha, egy praktikus, igazán áthatatlan esőköpeny, s egy csinos lovagló ruha, mert hegyvidéken, kirándulások alkalmával mindenkinek lovagolni kell s a lovaglás sétaruhában nemcsak hogy nem elegáns, de kényelmetlen is.

Kisebb fürdőkbe elegáns nők nem visznek el díszesebb öltözeteket, melyek nevetségesen kirívó ellentétet képeznének egyszerű környezetükhöz. Néhány csinosan készült mosóruha s egy-két praktikus gyapjuszövetruha, képezik egész ruhatárukat. Legfeljebb, hogy egy könnyű selyem- vagy gazeruhát visznek magukkal, melyben este táncra megjelenhetnek.

A nagy divatfürdőkben természetesen tág tér nyílik a fényűzésre, s a ki teheti, jól teszi, ha az ipart ekkép támogatja. Ha az ember azon-

ban csak egészsége kedvéért megy ilyen fürdőbe, föltéve, hogy az külföldi fürdő, s ha nem akar sem feltűnni, sem ismerkedni, épen ilyen helyre készülhet a legkevesebb költséggel s a legegyszerűbben. A külföldi divatfürdőkben oly nagy a sokaság és oly kiváló egyéniségek gyűlhelyei, hogy egyszerű s igénytelen emberek végkép eltűnnek a tömegben, melynek közepén fesztelenebbül s kevesebb fényvel élhetnek, mint a legkisebb hazai fürdőben, hol mindenki ismeri őket.

Ki ne utaznék mai nap? A grófnő minden évben nagyobb utat tesz, s nagy csodálkozására megtörténik, hogy a vasuton a palotájával szemben levő szatócsbolt tulajdonosával s nejével találkozik, kik szintén kényutazásra készülnek. S a nők tán még szenvedélyesebb utazók, mint a férfiak, már azért is, mert az utazás által a kor divatának követelményét teljesítik s azt hiszik, hogy nem lehetnek elegánsak, ha legalább két évben egyszer nem beszélhetnek barátnőiknek úti élményeikről.

A férfiek eddig — legyünk őszinték — sóhajtvá keltek útra életük kedves párjával. Hihetetlen, hogy az ilyen bájos teremtések hány málha és skatulya fegyvertárát cipelték

magukkal. A kor praktikus iránya azonban ezen félszepségen is kezd segíteni. A milyen nagy az elegáns hölgyek málháinak száma, ha fürdőbe mennek, az oly utazásra, melynek alkalmával nem töltenek hosszabb időt egy helyen, csak egy-két bőröndöt visznek magukkal, mely kevés fehérneműt (mert azt egy nap alatt bármilyen vendéglőben kimosathatják), egy második elegánsabb útiruhát s egy fekete selyemöltözetet tartalmaz, mely utóbbihoz egy magas és egy elől kivágott derekat visznek magukkal. Ezen három öltözettel (a rajta lévő útiruhát beleszámítva) két hónapig utazhatik elegáns nő.

Jó vastagtalpú cipő, praktikus esőköpeny, egy-két nagy plaid, egy útitakaró s ha lehet, egy özbőr, mely a vendéglőkben a lepedőre terítettik, képezik a nélkülözhetlen úti-felszerelést, melyet kis fejpárna által egészíthetünk ki (éjjelre). Mindezek csinosan plaidszíjakba csatoltatnak. Elegáns kezitáska tartalmazza az úti-toilettet, illatüvegcséket, szappanokat, keféket stb., egy másik elegáns vászon-tok zárja magába a nap- és esernyőket.

A coupéba lépve, mindezeket csinosan az ülésünk fölötti hálóba rendezzük el, hogy csomagjaink a többi utasok útjában ne legyenek.

Vasuton egészen más értelemben vett udvariasság illő, mint salonban. Így például ügyet-

lenség volna tőlünk, ha a barátaink melletti helyeket udvariasságból idegeneknek engednők át. Azokat és barátainkat egyaránt feszélyeznők ezen rosszul alkalmazott nyájaskodás által. Ha azonban valaki egyedül utazik és az erősebb nemhez tartozik, nem baj, ha udvariassága nem ismer határt.

Utasok segítséggel, támogatással s azon figyelemmel tartoznak egymásnak, melyet embertársaink iránt mindig kötelességünk kimutatni. Így például igen illetlen dolog, ha erős szagú eledeleket költünk el a coupéban. Ily szűk helyen összeszorítva, az efféle csakis kellemetlen lehet utitársainkra nézve. Ha gyümölcsöt vagy bonbonokat eszünk (ezek tulajdonképen az egyetlen dolgok, melyeket vasuton elkölteni illő, miután úgysis minden 3—4 órában étkezhetünk az állomásokon) csak akkor kínáljuk meg azokkal utitársainkat, ha már beszédbe ereszkedtünk velök. Ha azok által megkináltunk, a legelső alkalmat felhasználjuk ezen udvariasság viszonzására.

Fiatal nők és leányok nem fekszenek le coupéban, (hacsak éjjelre nem) s általában lehetőleg őrizkednek a túlságos kényelmeskedéstől. Jól nevelt, finom nők az utazás végéig igyekeznek külsejök csínját megőrizni.

Hajukat úgy rendezik el, hogy csinos ma-

radjon, még akkor is, ha a kalapot leteszik s ruhájukat nem gyűrődő praktikus^o szövetből választják. Éjjelre soha sem vetnek le semmit, legfeljebb hogy papucsot húznak, ezt is csak akkor, ha külön coupéban utaznak családjukkal. Megtörtént velünk, hogy első osztályú nő-coupéban egy asszonyság jelenlétünkben egészen sans gêne levetette fűzővállát. Ez már az illetlenség netovábbja. A ki a fűzést vasuton éjjel nem tűri, ne vegyen fel fűzővállat utazásra, vagy pedig öltöjön olyat, mely elég kényelmes arra, hogy éjjel is kiállja.

Gyakran szóváltás kerekedik coupéban az ablakok fölött, melyeket némelyek lebecsájtani, mások felhúzatni óhajtanak. Ez legjobban úgy intézhető el, hogy az, ki a légvonat által szenved, ablakát egyszerűen felhúzza, miután nem kívánhatja, hogy az, ki átellenében ül, saját jólétét áldozza fel idegen utitársa kényelmének. Magától értetődik, hogy idős, beteges emberekkel szemben az udvariasság ily dolgokban nemcsak a jónevelés szabálya, de emberi törvény.

Mi a társalgást illeti, férfiak könnyen ismerkednek meg egymással vasuton s igen kellemes órákat tölthetnek együtt, annál inkább, miután az ilyen esetleges ismeretség semmire se kötelez a jövőben. Még köszönniök sem kell

egymásnak, ha be nem mutatták magukat egymásnak.

Nők azonban nehezebben ereszkednek beszédbe egymással s még nehezebben férfiakkal. Ez tulajdonképen helyén van, mindazonáltal óvakodnunk kell a túlságba vitt tartózkodás és prüderiától. Ha valaki tiszteletteljesen megszólít egy hölgyet, vagy valami apró szolgálatot tesz neki, illő, hogy a hölgy nyájasan feleljen s a tett szolgálatot megköszönje. A társalgás természetesen közönyös tárgyak körül forog s a nő többször elejti azt, de nevetséges gőgről tanúskodnék, ha a tiszteletteljes közeledést kiméretlenül visszautasítaná. A tartózkodó nyájasságot annál inkább tanácsoljuk, mivel az ember soha sem tudja, kivel utazik, s ugyancsak sajnálná, ha később megtudná, hogy olyan utitárs iránt volt udvariatlan, kit örömmel számítana ismerősei közé.

A vendéglők éttermében, s főkép a table d'hôte-nál csinos, elegáns toiletteben illő megjelenni. Finom nevelésű nők nem étkeznek, de még nem is reggeliznek soha pongyolában sem vendéglőben, sem pedig fürdőhelyek restaurantjában. Az uszályos, reggeli pongyolát értjük tudniillik, mely csakis otthon, háznál van helyén.

Table d'hôte-nál a pontosság szintén figyelemreméltó dolog, s finom tapintatos egyének

mindenesetre kellemetlenül éreznék magukat érintve, ha észrevennék, hogy későn érkezésük által megzavarták, vagy pedig félbeszakasztották a szolgálatot.

Table d'hôtenál a vendéglőben általában nem illő a pincérek után kiabálni, s azt követelni, hogy előbb szolgáltassunk ki, mint a többi vendégek.

A követelő szerénytelenség az urias modornak merő ellentéte, s azonnal elárulja a műveletlen s jó társaságban meg nem forduló egyént. Egyszóval, vendéglőben ép oly finomul kell magunkat viselni, mint salonban, ha azt akarjuk, hogy környezetünk előkelő, művelt egyént lásson bennünk.

Ha table d'hôtenál szomszédunk vízzel vagy borral kínál meg bennünket, vagy más apró figyelmet tanúsít irányunkban, udvariasan megköszönjük szivességét. Tapintatos nők pompásan értenek ahhoz, mint kell udvariasnak lenni idegen szomszédok iránt, anélkül, hogy társalgásba bocsájtkoznának velök. Egy pár illedelmes szót váltanak, azután elejtik a társalgást, de minden fesz és látható tartózkodás nélkül, mintha a hallgatagság szokásuk volna.

Ha vendéglőben lapot olvasunk és valamely idegen azon kéréssel fordul hozzánk, lennének szivesek azt átolvasás után neki átengedni,

illő, hogy kívánságának udvariasan eleget tegyünk.

Ha nők vendéglőben időznek, minél kevesebbet mutatkoznak a folyosókon és lépcsőkön, sőt ha lehetséges, nem mennek ki egyedül. Az ilyen helyeken mindenféle ember fordul meg, s a folyosókon s lépcsőkön járókelő nők kellemetlenségeknek s tolakodásnak teszik ki magukat.

OSZK

Országos Széchenyi Könyvtár

HUSZONHARMADIK FEJEZET.

A gyász. — Rögtöni teendők. — A temetés. — Látogatások. — A gyázmise.

A leghosszabb ideig tartó gyász az özvegyeké. Ezek egy egész évig viselnek mély gyászt s egy félévig félgyászt. Legalább így parancsolja az illem, bár gyakran megtörténik, hogy özvegyek nem gyászolnak tovább egy évnél. Egy évi gyász szokásos szülőkért, még pedig egész éven át mély gyász; de ezen tetszés szerint lehet változtatni s félévig mély gyászt és félévig félgyászt hordani. Nagyszülékért hat hónapig szokás gyászolni, úgy testvérekért is. Unokatestvért, nagybátyát stb. három hónapig gyászolunk, úgy szintén gyámot vagy rokont, kitől örököltünk; azonban nem egészen mélyen: hat hét múlva már fehér gallért is ölthetünk, de illőbb egészen feketében maradni; azonban az első hat hét után fényes jet és fekete csipke is hordhatók. Háromheti gyász illet meg távolabbi rokonokat és — ha az ember hivatalos állást foglal el — az uralkodóház valamely tagját is.

A mély gyászhoz való: fénytelen fekete gyapot ruha és felöltő, úgynevezett angol kreppel vagy sűrű gyász-gázzal diszítve; angol krepp kalap földig érő fátyollal, melynek egyik szárnya az arcot fedi el. Fekete plüsh vagy selyem-keztyű. Fekete szarúból vagy fából készült melltű. (A fényes jet nem mély gyászhoz való.) A ruhák készítmódja lehetőleg egyszerű és keresetlen.

Ha valaki a gyász tartama alatt esküszik, a mátkapár, valamint a násznép az esküvő napjára leteszi a gyászt, s azt csak másnap ölti ismét fel.

Menyasszony tetszése és lélke szükséglete szerint gyászolhatja vőlegényét. Három hóig, félévig, sőt tovább is, ha úgy akarja. A menyasszony nem jár a koporsó után — ha épen kívánja, kocsin követheti a koporsót — de rendszeren otthon marad, nem akarván a világ nyelvére adni érzelmeit és fájdalmát. A vőlegény ellenben követheti a menyasszony koporsóját. Addig, amíg a menyasszony gyászol, nem jegyzi el magát másnak; ha más érzelmek kezdi szívében felváltani a régit, leveti a gyászt, a halál színe nem férvén meg a szív ujjászületésével.

Még nem tizenkét éves gyermekek csak szüleiket és nagyszüleiket gyászolják.

A mély gyász első félévében semmi mulatóhelyen nem mutatkozhatik az ember, sem színházban, sem bálban, sem hangversenyben, de még házimulatságban és nagy ebédeken sem. Háromnegyed év múlva csak a báloktól kell tartózkodnunk, a gyász utolsó heteiben pedig jó ismerős házakhoz még bálba is mehetünk, hanem természetesen nem táncolunk.

Hivatalnokok, művészek, vagy más oly egyének, kik nyilvánosan kénytelenek megjelenni, a mély gyásznak legalább első heteiben tartózkodnak teendőiktől, s visszavonultan élnek.

Mély gyászban az ember nem jelen meg sem temetésen, sem lakadalmon; az első három hónap alatt nem tesz látogatást, csak családtagok és jó barátoknál s azoknál sem fogadási napjaikon.

Rendkívüli tapintathiányt mutat az, ha valaki gyászának idejét megrövidíti. Ha szive nem is sugallja, de legalább eszének kellene tanácsolnia azt, hogy érzelmeinek felületességét ne hurcolja a világ elé, mely mindig csak efféle külsőségek után ítél. Sőt illőbb, hogy a gyászidőt pár nappal megtoldjuk, nehogy sértő sietséget áruljunk el annak levetésében. Az átmenetet lassanként kell eszközölni. Mindjárt első nap nem köthetünk rózsaszin-nyakkendőt, vagy fogadhatunk el meghívókat zajos mulatsá-

gokra. Mindig két-három hét szükséges, míg életünk megszokott kerékvágásába visszatér.

A gyászeset bekövetkezése után a család feje (mindig férfi, nők soha sem foglalkoznak ezen teendővel) a pompe funèbre vállalkozóival értekezik és kiadja rendeleteit. Ezalatt a ház legközelebbi rokonai: nők és férfiak, a gyászöltözetek megrendelésében fáradoznak, miután nem illő, hogy a gyászolók ezekkel személyesen foglalkozzanak.

A parték a temetés előtti napon küldetnek szét. A ki temetésben részt vesz, legyen az a legidegenebb nő vagy férfi, feketében jelen meg. A férfiak fekete keztyűt is húznak.

Férj temetésénél a nő, gyermekénél az anya, soha sem követik a gyászmenetet, azonban a férj és atya egész a sírig kísérik szeretteiket.

A gyászmenet a főgyászoló által kezdetik el, kit két rokon támogat. Utánna következnek a rokonok és jó barátok, a cselédség és az ismerősök. Ha nincs közeli rokon, úgy az örökös, vagy az elhunytnek legjobb barátja jár a menet élén.

A beszentelésnél a templom egészen vagy csak részben feketével van bevonva, úgy az előli padok is, melyekben a rokonság foglal helyet.

A gyászkocsikba előbb a papok szállnak be, azután az elhúnytak rokonai, jó barátai és cselédei s csak azután a meghívottak. Megjegyzendő, hogy e gyászkocsikat csak akkor illő használni, ha a menetet a temetőre akarjuk kísérni; rendkívüli tapintatlanság volna gyászkocsiban másutt látogatást tenni, vagy azt személyes céljainkra felhasználni. Gyászkocsiba akárkivel szállunk be, tekintetbe nem véve, hogy az, kivel azt megosztjuk, ismerősünk-e vagy sem, elég, ha az a meghívottak közé való. A gyászkocsik a temetőről visszatérve, mindenkit saját lakásán tesznek le.

A meghívottak egy vagy két nappal a temetés után kártyát dobnak a gyászoló család minden tagjánál. Jó barátok persze látogatást tesznek.

Falun, hol a meghívottak bizonyos távolságról érkeznek, villásreggeli vagy ebéd követi a temetést, melyben azonban a gyászoló család nem vesz részt.

Nemcsak a szív, de az illem is tiltja, hogy gyászos háznál hangosan kacagjunk vagy élénken társalogjunk. Ez sem a háznál, sem a gyászkocsiban nem illő.

Azok, kik postán kapnak gyászjelentést, szintén postán küldenek vissza jegyeket. Ha a gyászolókat jobban ismerik, vagy pedig különös

rokonszenvet akarnak kimutatni, levelet írnak. Gyászeset alkalmával általjában nem mutathatunk elég rokonszenvet barátaink iránt, sőt a gyűlölség szava is elhallgat a ravatal előtt. Halálesetet még ellenségekkel is tudatni szokás, s oly emberek jelennek meg olykor meghívó nélkül is temetéseken, kik az elhúnyttal viszályban éltek.

A gyászoló család a következő hat hét alatt kártyákat küld vissza mindazoknak, kik kártyát dobtak, mi azt jelenti, hogy látogatásait elfogadja, s ezen látogatásokat a mély gyász lefolyta után, pontosan viszonozza. Az érkezett részvétlevelekre és sürgönyekre 1—2 hét lefolyása alatt levéllel válaszol.

Utóbbi időben, hol minden a mi szertartás, nagyobb arányokat öltött, divatba jött külföldön és részben nálunk is, hogy oly esetekben, a midőn százakra megy a részvétnyilatkozatok száma, elegáns könyomatú köszönő-levéllel válaszolnak. (Erre még külön fejezetben fogunk visszatérni.) De e körözüvények, mely gyászlevél papirosra van nyomtatva és gyászborítékban kerül postára, inkább az idegenebbeknek küldetnek. Jó barátoknak, kitünőségeknek, sajátkezűleg írt levéllel tartozik felelni a gyászoló.

Ha valaki közeli rokont gyászol, első kimenetele a temetőre való.

Az örökösök gyászruhákat készíttetnek az elhúnytnak cselédei számára. Özvegyi vagy szülei gyásznál az elhúnytnak személye körüli cselédek szintén gyászba öltöztetnek. A cselédek két öltözetet kapnak, egy feketét és fehéret a munkára és egy egészen feketét vasárnapra.

Nem illő, hogy gyászruháinkat azonnal a halálozás után felöltsük, ez úgy nézne ki, mintha azokat már előre elkészítették volna. Csak pár nap múlva öltjük fel a teljes gyászt, addig sötét ruhákba öltözünk és persze ki nem járunk.

A gyászmisére minden meghívott feketében jelen meg, a férfiak fekete keztyűben.

Ha gyászolóknál látogatást teszünk, rokonszenvet mutatunk ugyan, de ezen rokonszenvünket az illetők fájdmájához alkalmazzuk. Később aztán nem mutatunk ugyan hangos vidámságot, azonban a társalgást oly térre visszük át, mely a gyászolók szórakoztatására szolgálhat.

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET.

Nemzetközi illem.

A mióta a vasutakat feltalálták, nem létezik többé távolság. Mindnyájan utazunk s igen természetes, hogy szívesen fogadunk némi felvilágosítást azon különböző népek szokásait illetőleg, melyeknél megfordulunk. Az itt következő rövid megjegyzések azonban inkább a személyes tapasztalás, mint a tanulmány eredményei s tán éppen azért lesznek némi haszonnal azokra nézve, kiket az effélék érdekelnek.

Ha Angliában valaki falun letelepszik, nem tesz látogatásokat, a mint az nálunk és az egész continensen általjában szokásos, hanem megvárja, míg szomszédai és ismerősei őt látogatják meg.

Angliában annyiszor hajtjuk be névjegyünket, a hány családtagnak szántuk látogatásunkat.

Franciaországban leányoknak nincsen névjegyük, kivéve, ha már nagykorúságukon túl lévén, önállóan mozognak a társaságban.

Az eljegyzések Angliában nem közöltetnek úgy mint minálunk, külön nyomtatott jegyek által, hanem a jegyesek ezüst vagy aranszállal összekötött névjegyeiket küldik szét ismerőseik között.

Amerikában a mátkapár egyedül teheti látogatásait s általában egyedül mehet még színházba is.

Amerikában fiatal hölgyek bármilyen fiatal úrral mehetnek egyedül színházba és tehetnek kirándulást vagy sétát.

Svédországban az ara rendesen egy évet tölt jegyesének családjánál, hogy annak szokásait kiismerje és a családban meghonosuljon.

Az angolok ismerős hölgyet sohasem köszöntenek az utcán előbb, hanem megvárják, míg a nő köszön nekik s ez által kimutatja, hogy figyelmöket elfogadni hajlandó.

Az angolok, levelet címezve, minden oly férfi neve után, ki nem bir címmel, az »esquire« szót teszik.

Németországban »Wohlgeboren«-t, vagy ha az illető nemes »Hochwohlgeboren«-t irnak a név elé. A németek, beszédközben, asszonyt »Gnädige Frau«-nak, leányt »Gnädiges Fräulein«-nek cimeznek.

Franciaországban beszédközben nem adnak semmi címet. Mindenki Monsieur, Madame és

Mademoiselle, polgáriak és magasrangúak egyaránt. A királyné vagy császárné sem veheti rossz néven, ha beszéd közben egyszerűen Madamenak szólítják.

Franciaországban és Belgiumban hercegek, grófok, bárók leányai csak a »Mademoiselle« címmel bírnak. Nő csak házasság által nyerhet címet. Így például: Grammont herceg leánya, egyszerűen Mademoiselle de Grammont, azaz Grammont kisasszony.

Angliában a család legidősebb leánya nem keresztneven, de a családnéven szólíttatik. Például a Morgen család legidősebb leányát Alicenak hívják, azonban senki sem nevezi Miss Alice-nak, hanem Miss Morgennak. A legidősebb fiú, (a főnemességet érve) más nevet visel mint atyja vagy fivérei s atyja halálakor annak címét örökli. A főnemesség asszonyai és leányai »Lady«-nak szólíttatnak.

Oroszországban mindenki kezét fog, ha az asztaltól feláll, s a gyermekek szüleiknek kezét csókolnak. Estélyeken és bálokon a fiatal leányok külön teremben gyűlnek össze s nem illő, hogy a férfiak oda kövessék őket. Ha táncolni kezdenek, valamely idős hölgy értük megy és a báliterembe vezeti őket.

Franciaországban s általában az egész művelt világon, minden családnak fogadási

napja van, s mindenki a fogadás napján tesz látogatást az illető családoknál. Bizalmas jó barátok és rokonok azonban máskor is tesznek látogatást.

Chinában a gyász színe a fehér; Törökországban a kék, Egyiptomban a sárga; Peruban a szürke. Minél finomabb és kisebb betűkkel ír egy chinai és minél többször hajtja be levelének szélét, annál nagyobb tiszteletet akar kimutatni azok iránt, kikhez levelét intézi.

HUSZONÖTÖDIK FEJEZET.

Különböző illemszabályok.

Munkámat átolvasva, észreveszem, hogy az illem nem egy részlete került ki figyelme-
met, másrészt meg vannak oly szokások is,
melyeket fel nem vehettem könyvemnek egyes
fejezeteibe. Ezen, részint elfelejtett, részint be
nem osztható illemszabályoknak szentelem je-
len fejezetemet.

★

Nem emlékeztem meg például a levelek
felbontásáról. Művelt ember soha, semmi
szin alatt nem bont fel olyan levelet, mely nincs
hozá címezve, még ha a címzett testvére vagy
legjobb barátja volna is. Csak egy kivételt ismer-
ünk ezen szabály alól. Anyák felbonthatják a
leányaikhoz intézett leveleket, azonban ezen
kivétel is csak addig érvényes, míg a leányok
nagykoruakká nem lesznek, vagy férjhez nem
mennek.

Még az anya sem bontja fel fiai leveleit, ha azok egyszer nagykorúságukat elérték.

Nő és férj között ugyan nem lenne szabad titoknak léteznie, azonban az illem és az udvariasság követelik, hogy e tekintetben kiméletesek legyenek egymás iránt. Valódi úri ember vagy úri hölgy nem fog soha oly levelet felbontani, mely feleségéhez vagy férjéhez van intézve.

*

Ha olyanok, kik házat visznek, más házhoz meghivatnak és a meghívást elfogadják, kötelességük ezen meghívást az első alkalommal, midőn saját házuknál mulatságot rendeznek, viszonzni. Olyanok, kik nem visznek házat, nem tartoznak semmi viszonzással.

*

Fiatal leány férfiakat nem fogad egyedül.

*

Fiatal ember, ha csak komoly szándékai nincsenek, soha sem marad utolsónak bál vagy estély alkalmával leányos háznál. Ha két férfi egyszerre van látogatáson fiatal asszonynál s az óra már későre jár, együtt bucsúznak el, hogy

a fiatal asszonyt ki ne tegyék a tete á tete zavarának.

*

Ha valaki falura vagy városba érkezik, látogatásokat tesz ugyan mindenütt, azonban sem ebédet, sem estélyt nem ad, míg szomszédai vagy ismerősei által, legalább egyszer, meg nem hivatott.

Ha oly vidékre érkezik, a hol nincsenek olyan házak, melyek fogadnak, bátran rendezhet mulatságot, azonban arra csak azokat hívhatja meg, kik látogatását viszonzták.

Ha valaki hosszabb látogatást tesz falusi vagy városi barátai vagy rokonainál, azokkal együtt teszi meg első látogatásait. Ha az érkezett azonban idős vagy különösen tiszteletreméltó egyéniség, látogatását udvariasságból meg lehet előzni.

Házaspárok mindig együtt tesznek etiquette látogatásokat. Etiquette-látogatás alkalmával csak a bemutatott leányok s a világba járó fiúk kísérhetik el szüleiket. Gyermeket ez alkalommal nem illő magával vinni.

*

Nő és férfi nem léphetnek karonfogva salonba. A nő előre megy és férje, vagy a kísérő

férfi követi; ha anya és leány együtt vannak, az anya mindig előbb lép be, leánya utána, s a férj vagy idegen férfi legutolsónak marad. A leány, ha mindjárt férjnél van is már, mindig gyermeke marad édes anyjának és kellő tisztelettel tartozik neki. Ennél fogva, anyja baloldalán ül a kocsiban, baloldalán jár és asztalánál anyjának adja át a legelső helyet.

*

Mindig a nőé az elsőség férfival szemben. A nő ül jobbra a kocsiban; s az utcán szintén jobbra jár. Páholyban elől ül, a legjobb helyen, míg a férfi beéri akármilyen helylyel. A férfi köteles arról gondoskodni, hogy a nő, kinek társaságában van, minél kevesebbet érintkezzék az ismeretlen közönséggel; báli teremben, nyilvánosan, a lehető legjobb helyet biztosítja számára. A kocsiba szállás alkalmával segítenie kell, s egyáltalán a mennyire teheti, figyelemmel kell viseltetnie a hölgy kényelme iránt. A társadalomban a nő rab, mely parancsol és kegyeket oszt — a férfi király, ki szolgál és engedelmeskedik.

*

Névtelen leveleket elolvasni is kár, — de válaszolni reájuk illetlenség és esztelenség egy-

aránt. Jól nevelt leány vagy asszony, ha el is olvassa az illető levelet, azt azonnal anyjának vagy férjének mutatja meg és azután — elégeti. Jó szándék ritkán vezérli azt, ki névtelen levelet ír, mert ha becsületes szándéka volna, nyíltan lépne fel. Névtelenül érkezett ajándékokat sem szokás elfogadni — ha csak úgy nem érkeznek, hogy visszautasításuk lehetetlenség. Névtelenül érkezett bokrétát nem lehet bálba vinni, még ha az ember oly valakit is sejt küldőjének, kitől azt szívesen fogadná. Könnyen megtörténhetnék, hogy a csokrot mégis más küldte, s az illető hölgy ekkép a legnagyobb zavarnak tenné ki magát, oly valamit fogadva el, mit elfogadni épen nincs szándéka.

★

Magyarországon, főkép fürdőhelyen, igen szokásos dolog az éjjeli zene, s alig van ünnepelebb nő, ki legalább egyszer nem tiszteltetik meg általa. Azonban a hölgyeknek soha célzást nem szabad arra tenniök, hogy hajlandók volnának azt elfogadni.

Az éjjeli zene oly megtiszteltetés, melyet igen szerényen kell fogadni; gyertyát gyújtani a zene tartama alatt nem illő; a házban semmi nyugtalanságnak nem szabad uralkodnia. Megköszönni szintén nem szabad: legfeljebb úgy,

ha az éjjeli zene rendezője maga tesz célzást reá — ekkor tréfásan, távolról értésére lehet adni, hogy tudják, hogy ő adatta. Ha hölgyek el is beszélnek, hogy éjjeli zenét kaptak, annak nevét, a ki rendezte, megnevezni illetlen és gyöngéd-telen dolog.

*

A kézcsók egy ideig divatját multa a salonban; de most újra lábra kap. Fiatal ember idősebb asszonynak tisztelete jeléül mindig csókolhat kezet — fiatal leánynak már nem. Ha az udvarló csókol kezet, a lányka tudni fogja, mire értelmezze — de jó izlésre nem mutat, ha nyilvánosan, rendesen kezet csókoltat magának. Ujabban a háziasszonynak ismét kezet csókolnak. A házikisasszonynak is, ha az már nem egészen fiatal. Még nem általános ugyan az újjítás, de a tisztelet és hódolat oly szép jele a férfi részéről, hogy határozottan mellette emelünk szót.

*

Az étkezést illetőleg két megjegyzést kell még tennem. Először azt, hogy meleg, omlós tésztákat, valamint puhákat is késsel és villával vagy pedig kanálkával szokás enni, míg a hidegek és szárazak kézbe vétetnek. A rákot, éles,

már e célra készült késsel egész hosszában kettévágjuk (hölgyek ezt rendszeren férfiszomszédjuk által tétetik meg) s azután villával kiszedjük belsejét.

*

Zászlószentelésnél a zászlóanya teendői a következők: Legelőször is néhány koszoruleányt választ magának, kik elegáns estélyi öltözetben jelennek meg az ünnepélyen. A zászlóanya is ily öltözetet visel, mely szokás szerint lehetőleg fényes. Midőn megjelen, legelőször is egy elmés, szép jelmondattal gazdagon himezett szalagot (mely az ő ajándoka) köt a zászlóra. Azután beveri a szögeket, az elsőt mindig a király, a másodikat a királyné nevében.

*

Katonák beszállásolása magán családoknál, főkép háborús időkben, szokásos dolog, s legjobb, ha ezen költséges és kényelmetlen megpróbáltatást vidáman s nyájasan tűrjük. Igen tapintatlan, sőt illetlen dolog volna, ha ezen kényszerített vendégeinkkel éreztetnők, hogy terhünkre vannak. Soha sem szabad elfelednünk, hogy ez nem az ő hibájuk.

Ha vendégeink közkatonák, külön terítettünk nekik egy szerényebb szobában, azonban

soha sem engedjük, hogy a cselédséggel étkezzenek. Ha tiszték szállásoltatnak be valamely házhoz, s legyen az a legmagasabb rangú, azok mindig az asztalnál, az urasággal étkeznek. A tisztí ruha, a papi ruhához hasonlóan, tiszteletet parancsol, még ha viselője azt nem is érdemelné meg.

★

Ha valakit felkérünk, hogy fizessen értünk, vagy ha valaki bennünket kér fel, hogy kölcsönözzünk neki apró pénzt, illő, hogy pénztárcánkat adjuk át neki. A pénztárcát vissza véve, a világért sem számoljuk meg pénzünket, hanem nyájas fejbólintással válaszolunk, ha az illető megnevezi az összeget, mit a tárcából kivett.

★

Az illem azt követeli, hogy a nővel ne azon állás szerint bánjunk, melyet házassága előtt foglalt el, hanem azon állás szerint, melyet férje adott neki. Ha a nő alantabb álló társadalmi körhöz tartozott, nemcsak illetlen, de gyöngédtelen dolog azt vele és férjével éreztetni. Mert a férfi mindig magához emeli a nőt, míg a nő, legyen az akármily kiváló születésű, mindig férjéhez száll alá. Polgárlányból, ha herceghez

megy nőtől, hercegnő válik, a hercegnő azonban, ki polgárhoz megy férjhez, ha nálunk Magyarországon udvariasságból meg is adják neki egykori címét — mégis csak polgárnő lesz.

A fényképeztetés és fénykép ajándékozás annyira szokássá vált, hogy erre nézve sem tartjuk feleslegesnek néhány illemszabály fel-
említését.

Először, soha semmi szín alatt nem adunk fényképet senkinek, ha arra fel nem kérttünk. Továbbá csak rokonoknak s igen bizalmas jó barátoknak adunk olyan fényképeket, melyek keretbe valók, s kerettel ellátottakat épen csak legintimebb barátainknak s legközelebbi rokonainknak.

Nő kérhet férfitől fényképet, a férfinak pedig a legnagyobb készséggel kell kérelmének eleget tennie, kimutatva, mennyire megtisztelve érzi magát kívánsága által. Ha a férfi e tekintetben nem mutatott kellő udvariasságot, a nő soha sem ismétli kérelmét.

Fiatal leány fiatal embertől nem kérhet fényképet.

Ha fényképet kapunk, illő, hogy azt, kívánságra, a magunkéval viszonozzuk.

HUSZONHATODIK FEJEZET.

Udvari etiquette.

Az udvari etiquette igen komplikált dolog, mely minden udvarnál más-más szabályokkal jár, s melyről tulajdonképen egész könyvet kellene írni. De miután olyanok, kik az udvarnál élnek, vagy avval folytonos összeköttetésben állnak, ezen szabályokat úgyszólván ismerik, mások pedig nem szorúltak azokra, csak néhány általánosabb megjegyzéssel kedveskedünk, melytán útmutatásul szolgálhatna olyanoknak, kik rendesen nem érintkeznek az udvarral, de esetleg mégis azon helyzetbe jönnek, hogy ott megjelenjenek.

A ki audienciát akar kérni, folyamodjék egyenesen a főkamaráshivatalhoz, mely a bejelentést végzi, s az illetővel tudatja, mikor jelenhet meg ő Felsége előtt.

Audiencián (mely rendesen délelőtt van) a férfiak magyar, a nők utcai öltözetet viselnek.

A meghajlás audiencián vagy bemutatáson a szokottnál sokkal mélyebb; a nők azelőtt három compliment csináltak, most egy igen mély compliment elég.

Ha az audienciát azért kérjük, mert valami kérelmünk volna ő Felségéhez, vagy pedig meg akarunk valamit köszönni, ő Felsége megvárja, hogy részéről való kérdés nélkül röviden és szabatosan adjuk elő kérelmünket vagy köszönetünket; ha azonban az audienciának nincs más célja, mint a bemutatás vagy hódolatnyilvánítás, várunk kell, míg ő Felsége megszólít bennünket.

Ha udvarképes egyének az udvarnál be akarják mutattatni magukat, a főudvarmester vagy udvarmesternőnél jelentik be magukat, kik a bemutatást végzik.

Az udvarmester és udvarmesternő azt is tudatják, az illető hölgyek és urak milyen öltözetben jelenjenek meg a bemutatás alkalmával.

Az udvari ebédre, bálba vagy estélybe viselendő öltözet minősége a meghívón van fel-
említve.

Udvari ebéden a belső titkos tanácsosokat és nejeiket illeti meg az első hely a király vagy királyné mellett, csak ha főhercegek vannak jelen, következnek azok után.

Ha valamely főhercegnél vagy főherceg-

nőnél óhajtunk bemutattatni, vagy audienciát kérni, szintén annak udvarmesteréhez vagy udvarhölgyéhez kell fordulnunk, s azáltal kell magunkat bejelentetnünk.

Az udvari gyász tartama afőkamarás hivatal által hirdettetik ki.

OSZK

Z Á R S Z Ó.

Az élet tudománya a következő két maximumban foglalható össze: Cselekedjünk folyvást a szív és az udvariasság törvényei szerint, és tartsuk mindig szem előtt azt, hogy mit mond majd tetteinkről a világ.

Azok, kik fennhéjázva hangoztatják, hogy mitsem törődnek a világgal, s kik megvetik a jó modor, az udvariasság és illem törvényeit, önző, elbizott és gyöngédtelen emberek, kik felebarátaik kedvéért egy percre sem akarják személyes kényelmöket, vagy szenvedélyeik kielégítését feláldozni. Az ilyen emberek ugyan magas állást érhetnek el a társadalomban, s tányérnyalóik ugyan hajlandók lesznek kiméletlenségüket eredetiségnek, neveletlenségüket egyszerűségnek keresztelni el, azonban azok, kik közelebb állnak hozzájuk, soha sem fognak irányukban azon szeretettel, lelkesedéssel és benső, kegyeletes tisztelettel viseltetni, mely melegítő sugárkörként környezi azokat, kiket nem csak a szűletés, a vagyon, vagy a tehetség helyezett

magasra, de kik magasan állanak a szív tulajdonságai által is.

Második maximánk azonban, még inkább mint a férfiakat — a nőket illeti meg. A nőnek legdrágább kincse — jó hírneve, s azért percig sem szabad megvetnie a világ ítéletét. A nőnek az illem társadalmi vallás, s a ki eretnökké válik, azt kérlelhetlenül elégeti a közvélemény. A világ pedig leginkább a látszat után szokott itélni — s így óvakodnia kell az oly tettektől, melyek kétértelmű szint vethetnének reá, még ha indokai a legártatlanabb, legtisztábbak volnának is. Mert hiába! a világ ítélete a családra is kihat. A férj feleségét, a fiú anyját csak akkor fogja szívből tisztelni, ha az úgy áll előtte, mint a női tisztaság és erény mintaképe, kihez soha kétség nem fért s kit büszkén vezethet karján a világ elé.

TARTALOM.

	Lap
Előszó	3
ELSŐ FEJEZET.	
Az illem a mult századokban. — Az udvariasság mint az élet tudománya. — A jó modor szükségéről. — A jó modor jellege. — Az »úr«, az »úri hölgy.« — Az etiquette szó eredete. . .	5
MÁSODIK FEJEZET.	
A magaviseletről. — A családban. — A templomban. — Feljebb valókkal és alantabb állókkal szemben. — Az utcán. — Nyilvános helyeken. — A színházban	55
HARMADIK FEJEZET.	
A bemutatásról. — A megszólításról. — Ajándékok. — Fogadások	36
NEGYEDIK FEJEZET.	
Látogatások	44
ÖTÖDIK FEJEZET.	
A névjegyek használata	55
HATODIK FEJEZET.	
A magatartás. — A járásról. — A köszöntésről. — Bókok	55

	Lap
HETEDIK FEJEZET.	
A társalgásról	65
NYOLCADIK FEJEZET.	
Az öltözködésről. — A csin. — Mikor hogy kell öltözni: otthon, utcára, látogatásra, utazásra, ebédre, estélybe, hálba. — Ékszer. — Menyasszonyi öltözet. — Gyászöltözet. — Férfi divatok. — Gyermek divat	64
KILENCEDIK FEJEZET.	
A virágok és azoknak jelentősége. — Illatszerek. — Színek	79
TIZEDIK FEJEZET.	
A levélírás. — Levélpapíros. — Levelek általában. — Hivatalos levelek. — A megszólítás és befejezés. — Meghívók. — Cimezések	86
TIZENEGYEDIK FEJEZET.	
A házasság. — I. Az előzmények. — Az eljegyzés. — Mátkaság. — Az ajándékok. — A nászkisérlet. — A kelengye. — II. A lakodalom. — Elutazás. — Társadalmi teendők a visszatérés után	93
TIZENKETTEDIK FEJEZET.	
A háztartás. — A ház kormányzata. — A szobák berendezése. — Az ebédlő. — Jó modor az asztalnál. — A szolgálat. — A fekete kávé. — Még egy pár szó a szolgálatról	101
TIZENHARMADIK FEJEZET.	
A keresztelő. — Az előzmények. — A komák. — Az ajándékok. — A szertartás. — A bérmlás. — Első bemutatás a világban	125

	Lap
TIZENNEGYEDIK FEJEZET.	
Vendéglátás. — Érintkezés idegenekkel	128
TIZENÖTÖDIK FEJEZET.	
Ebéddek. — Reggélyek. — Öt órai theák	131
TIZENHATODIK FEJEZET.	
Meghitt esték és jour fixe. — A játékasztal. — Estélyek. — Bálók	131
TIZENHETEDIK FEJEZET.	
Vendéglátás falun. — A háziak kötelességei vendégeik iránt és viszont. — Kerti multság és szüret	161
TIZENNYOLCADIK FEJEZET.	
Sport. — Lovaglás. — Vadászat. — Korcsolyázás. — Dohányzás	172
TIZENKILENCEDIK FEJEZET.	
Nyilvános multságok. — Nyilvános bálók. — Píkníkek. — Álarcos bálók. — Jelmezbálók	182
HUSZADIK FEJEZET.	
Nyári multságok. — Táncvigalmak. — Majálisok és kirándulások	202
HUSZONEGYEDIK FEJEZET.	
Műkedvelői előadások. — Charadeok. — Élő képek. — Színelőadások	206
HUSZONKETTEDIK FEJEZET.	
Faluhelyen. — Fürdőhelyen. — Utazáson	216
HUSZONHARMADIK FEJEZET.	
A gyász. — Rögtöni teendők. — A temetés. — Látogatások. — A gyázmise	230

	Lap
HUSZONNEGYEDIK FEJEZET.	
Nemzetközi illem	237
HUSZONÖTÖDIK FEJEZET.	
Különböző illemszabályok	241
HUSZONHATODIK FEJEZET.	
Udvari etiquette	251
ZÁRSZÓ	254

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

600

0522

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Nemzeti Széchenyi Könyvtár